27 Temmuz 1957 Sene : 4, Cilt : X, Sayı : 168

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Fiatı 60 Kuruş

AKİS'in Yazı Müsabakası

Gönderilen yazıları 11. sayfamızda neşrediyoruz

1 —AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için seçilen mevzu şudur: Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 eb'adındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

3 — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

4 — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1957'de başlanacak ve 30 Nisan 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayıs başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenecek, Birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000; İkinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak olan Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

Dikkat :

Müsabakaya gönderilen yazıların bir kısmının çok kısa olduğu görülmüştür. Makalelerin yazı makinası ile yazılmış iki sayfayı tecavüz etmemesi şartıyla, bir fikri etrafile izah edebilecek uzunlukta olması lâzımdır.

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt: X, Sayı: 168

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

★

Müessisi

Metin Toker

★

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

★

Umumî Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

★

Teknik Sekreter:

İlhami SOYSAL

★

Karikatür:

TURHAN

★

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

★

Klişe:

Desen Klişe ATELYESİ

★

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

★

Abone Şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

★

İlân Şartları:

3 renkli arka kapak (Tam sayfa): 850 Lira

Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

★

Dizildiği ve Basıldığı Yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221

Basıldığı tarih: 25.7.1957

Kapak resmimiz

Kazmalı Adam

İmar = Yıkım

Kendi Aramızda

Politikacılar hakkında

14 Temmuz 1957 günü İçel D.P. İl Kongresinde Devlet Vekili Celâl Yardımcı anlatmıştı:

Haktaala Dünyayı şöyle bir gezeyim demiş. Bakalım dünya, insanlar ne âlemlerde? Çıkmış yola. İlkten Amerikaya nazil olmuş. Bakmış müşemmel. Gökleri delen binalarıyle mamur, müreffeh Amerika. Tanıyamamış kendi yarattığını. Kılavuz istemiş iki tane. Gezdirmişler kılavuzlar kendisini iyice. Burası, demiş, insanoğullarının en son keşfettikleri yer. Burası böyle olursa, kimbilir ya daha önce bilinen Avrupa, hele Asya nasıldır? Kılavuz sayısını dörde çıkararak bu kere, Avrupaya nazil olmuş. Kılavuzlarla gezmiş, dolaşmış. Eh orası da iyice. Mevcut kılavuz sayısına iki daha ilâve ederek, bu defa da Asyaya nazil olmuş. Tabiî burası insanoğulları tarafından en eski bilinen yer. Anayurdumuza, Türkiyeye gelmişler. Birde ne görsünler: Kendi yarattığı gibi Türkiye.. Değişen birşey yok ortada. Ne barajlar, ne limanlar, ne fabrikalar. Hiç bir şey, hiç bir şey yok meydanda! Kim demiş, kim idare ediyordu burasını? Halk Partisi demişler. Allahından bulsun demiş, "Allahından" Haktaalâ. İşte o anda Halk Partisi Allahından bulmuş. Bunca yıldır idare ettiği devletin iktidarından düşmüş. Yerine D.P. geçmiş.

Cemil Sönmez - Mersin

★

AKİS'in 167 nci sayısında "Bay Erim, işin iç yüzü öyle değil böyledir" başlıklı yazınızı ibretle okudum. Sizi bilhassa o yazının şu son paragrafı dolayısı ile tebrik etmek isterim: "O halde yazıda doğru olan nedir? Doğru olan Nihat Erimin şu cümlesidir: Memleketin hayır ve selâmetini düşünen ve isteyen her aklı başında vatandaş beni hafızasının mutena köşesinde elbette muhafaza eder. Hem de en mutena köşesinde! Bu günkü ve yarınki nesillere ebedî bir ibret olsun diye.."

Sefer Akman - İzmit

★

AKİS'in bu Nihat Erimle böylesine bir ısrarla uğraşmasına sebep ne anlamıyorum. Kimdir Nihat Erim? Profesörlükten politikaya atlamış, kendisinden büyük şeyler beklendiği günlerde siyasî ihtiraslar altında erimiş, ufalmış, "siyasî mevta" haline gelmiş bir adam! Öyle ki politikadan ayrılıp yeniden üniversiteye dönebilme arzusu bile kursağında kalmış. Çünkü üniversitedeki arkadaşları onu aralarına almamışlar. Eee.. ne diye uğraşır durursunuz böyle bir adamla. Bütün bir milletin hakkında işe yaramaz diye hüküm verip tasfiye ettiği bir adamı sistemli neşriyatınızla yeniden ön plâna mı çıkarmak istiyorsunuz?

Nihat Tansoy - İstanbul

★

Mecmuanızda bir Erim edebiyatı tutturdunuz gidiyorsunuz. Hani bu halinizle bir zamanların Zaferinden farkınız kalmıyor. Malûm ya o Zafer de Kıbrıs hikâyesinin pek hararetlendiği günlerde Nihat Erime sizin gibi canla başla sarıldıydı da adının reklâmını manşetlerde yaptıydı. Ama kısa zamanda görüldü ki D. P. iktidarının bu yeni dış politika müşaviri pek de işe yarayan bir müşavir değildir. Bu yüzden de kısa zamanda girdiği gözden düşüverdiydi. Yoksa şimdi de siz mi işi Zaferin bıraktığı yerden devam ettiriyorsunuz?

Necdet Soner - Malatya

★

Dış ticaret hakkında

AKİS'in 166 ncı sayısında dış ticaret hakkındaki yazınızdan dolayı sizi tebrik etmek lâzım. Bir komisyon kurularak seçim zamanı şiddetle ihtiyaç hissedilen ve piyasada bulunmayan mallar her ne bahasına olursa olsun bol miktarda ithal edilip milletin gözü boyanmak isteniyor. Fakat şurası unutulmamalıdır ki, millet bu oyunlara çoktan alıştı. Bu işin sonunun nasıl geleceği biliniyor. Hele bir de muhalefet bu meseleyi diline dolarsa netice zannedildiği kadar müsbet olmayacaktır.

Cenan Ceyhan - Samsun

★

Dış ticaretimizin nasıl bir hercümerç içinde olduğunu bilmek için Ticaret Bakanı olmağa lüzum yok. Görünen köy kılavuz istemiyor. Baksanıza dün muteber Zaferde ve Zaferin kopyası olan Radyo Gazetesinde ağız dolusu küfür edilen Hacı Nagip'ler, Abdel Nassırlar diyarı Mısırdan bile medet umar olduk. Hani denize düşen yılana sarılırmış derler, bizimki de o hesap. Dün kara dediğimize bugün ak diyoruz. Bakalım bunun sonu neye varacak?

Feride Aykan - Ankara

★

AKİS'in 166 ncı sayısında Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında yeminlilerden müteşekkil bir komisyon kurulduğundan bahsediyorsunuz. Seçimler arifesinde darlığı çekilen maddeler tesbit edilecekmiş ve böylece memlekette sun'î bolluk yaratacaklar ve seçimlere bolluk propogandası içinde gireceklermiş. Hep mış.. miş.. diye yazıyorum ama bu AKİS'e inanmadığımdan değil. Zira pek çok misali ile biliyorum ki, AKİS'in buna benzer pek çok haberi hep doğru çıktı. Anlamadığım şey şu: Bugünün İktidarı herkesi de kendisi gibi bir gün ötesini görmez mi sanıyor ?

Abdürrahim Göl - Eskişehir

★

Mecmua hakkında

Sız tarafsızlık iddianızda istediğiniz kadar devam edin ama okuyucular işin iç yüzünü iyice anladılar. Son sayılarınızda C. H. P. propogandasının kokusu burunları kıracak kadar yükseldi. Bir tarafı tutmak, tutulan tarafın menfaatlarına, hesaplarına uygun hareket etmek ayıplanacak bir şey değil.. Ama bu sırada diğer "küçük" adını taktığınız partilere insafsızca hücum etmeniz haksızlık oluyor ve AKİS'in uyandırdığı büyük alâka ve sevgiyi emin olun küçültüyor.

Rıza Gündeğer - İzmir

YURTTA OLUP BİTENLER

D. P.

Üç âkil adam!

Bu haftanın başında bir gün İstanbuldaki gazetelerden birinin istihbarat odasına uzunca boylu, esmer, gözlerinin içi gülümseyen bir genç girdi. Elindeki küçük çantayı bir masanın üzerine fırlatırken neşeli bir sesle odadakilere hitap etti:

"— Alın, size bir bilmece.. Adnan Menderes ile Mükerrem Sarolun nesi birbirine benzer?"

Odadakiler iki ideal arkadaşının birbirine benzeyen taraflarını söylediler. Gözlerinin içi gülümseyen genç mütemadiyen başını havaya kaldırıyor, "o değil.. o değil" diyordu. Arkadaşlarına nihayet gına geldi. İçlerinden biri:

"— O değil, bu değil.. Peki, ne?" dedi.

Odaya yeni gelen bir kahkaha attı:

"— Vücutlarının renkleri".

Sonra, izah etti:

"— İkisi de Florya güneşinde yanıyorlar.."

Delikanlının yüzünden kendisinin de denize meraklı olduğu anlaşılıyordu. Bir gün evvel, pek çok işi olduğundan sabah erken saatte kalkmış ve Floryanın yolunu tutmuştu. Plâja geldiğinde saat ancak yediydi. O saatte denizde Başbakan Adnan Menderesi görmüştü. Etraftan küçük bir tahkikat genç gazeteciye İktidarın başının hemen her gün, aynı saatlerde, hatta daha erken, kendisini ve asabını denizin sâkin sularına bıraktığını öğretmişti. Gazeteci başka bir şey daha öğrenmişti: Tanınmış Doktor Mükerrem Sarol da Floryadaydı. Kendisi zaman zaman Başbakan Menderesin refakatinde görünüyordu. İki ideal arkadaşına bazan Atıf Benderlioğlu da katılıyordu.

Devlet ve hükümet erkânı yazları Floryaya gideliberi kendilerini görmek isteyenler veya kendilerini onların yanında göstermek peşinde koşanlar da Floryaya taşınıyorlardı. Belediyenin, fiatı gayet ucuz evleri işi büsbütün kârlı hale koyuyordu. İktidarın başıyla meselâ bir bezik partisi, hattâ sadece selâmlaşmak, erbabına türlü fayda sağlıyordu. Doğrusu istenilirse bu, bütün devirlerde böyle olmuştu. Yalnız, şahıslar değişiyordu. Fakat bugünkü siyasi konjonktür içinde elbette ki Dr. Sarolun Floryada demir atmış olması ve kendisini D.P. Genel Başkanı Adnan Menderesle birarada göstermeye çalışması meselâ İhsan Dorukla Şükran Özerin mevcudiyetlerinden -onlar da oradaydı- daha fazla dikkati çekiyor ve mâna taşıyordu. Zira Floryanın güneşi Menderesle Sarolu yakarken D.P. teşkilâtı bambaşka ateşlerle yanıyordu.

Dr. Mükerrem Sarol

İstanbul'daki "teşkilâtçı zat"

Üç işe üç adam

Seçimlerin yaklaştığı bu sırada Türkiyenin üç büyük vilâyetinde üç adam işleri tedvir etme vazifesini üzerine almışa benziyorlardı. Bunlar kendilerini "mütehassıs" sayıyorlardı. Müşterek tarafları üçünün de aynı

Prof. Fuad Köprülü

Sarolistlerin kabusu

metodları kullanmaları ve seçimleri ne pahasına olursa olsun D.P. ye kazandırma tezinin şampiyonu bulunmalarıydı. Bu üç mütehassıs İstanbul için Dr. Mükerrem Sarol, İzmir için Rauf Onursal, Ankara için Atıf Benderlioğlu idi. Üç vilâyet 70 adet milletvekili çıkarıyordu, üstelik Bayar ile Menderes İstanbul milletvekiliydiler. Bu bakımdan Genel Merkezin, yani Genel Başkanın buralara verdiği ehemmiyet aşikârdı. Ama pek çok demokrat o üç işe o üç adamın memur edilmesinin faydası hususunda pek, ama pek mütereddittiler. Bilhassa İstanbulda tereddütler süratle hizipleşme halini alıyordu.

İstanbulda dönen oyunlar

İstanbulda bu haftanın başında bir gün D.P. nin İl başkanlığına iki adam çıkageldi. Adamlardan biri çok kısa boylu, gözlüklüydü. Öteki de kısa boylu ve bol saçlıydı. İkisi de Genel İdare Kurulunu temsil ediyorlardı. Bahis mevzuu iki zat bundan sadece beş sene önce kanlı bıçaklıydılar. Kısa boylusu kabineye girmek için bol saçlısının mutlaka kabineden çıkarılmasını şart koşuyor, "ben onunla aynı kabinede bulunmam" diyordu. Ama köprülerin altından gürül gürül akan sular beş sene içinde iki üstadı kader yolcusu haline sokmuştu. Bunların biri Emin Kalafat, öteki Samed Ağaoğluydu. Emin Kalafat ve Samed Ağaoğlu uzun zamandan beri aynı kabinede oldukları gibi son günlerde bir üçüncüye karşı müşterek cephe almak lüzumunu hissetmişlerdi. Bu üçüncü Dr. Mükerrem Saroldu. Gerek Emin Kalafat, gerek Samed Ağaoğlu eski ideal arkadaşının Menderes etrafında yeniden gözükmesini endişeyle takip ediyorlar ve onun tekrar nüfuz sahibi olması ihtimalini ürkerek düşünüyorlardı. Üstelik ikisi de aklı başında insanlar olduklarından Dr. Sarolun ellerine terkedilecek bir teşkilâtın İstanbul Demokratlarını paralayacağından emin bulunuyorlardı. Hakikaten Dr. Sarol biraz belini doğrultunca kendi matbaasında basılmakta olan ve İstanbul sarolistlerinin organı diye bilinen gazete ona buna hücuma başlamıştı. Kalafat ve Ağaoğlu için işin vahim tarafı bu "o, bu"nun Demokrat milletvekilleri olmasıydı. Gazete Prof. Köprülü aleyhinde bir kampanya açmak üzere olduğunu belli ediyordu. Gazete şöyle diyordu: "Açık söylemek lâzım gelirse 1946 dan bu yana D.P. de olup biten hâdiselerde birinci plânda rol oynamış, başında yer almış, hatta daha ileri giderek söyleyelim sebep olmuş, tüzüğün tadili şöyle dursun rafa konmasında belki de tek başına mesuliyet sahibi bir babanın oğlu..." Sarolistler böylece Dr. Sarolun "gözden düşme" sebebi olarak bildikleri Köprülüden intikam almak peşinde görünüyorlardı. Gazetenin tek hücum he-

defi Kurucu Profesör değildi. Meselâ Firuzan Tekil ve Celâl Fuad Türkgeldi de tarizlere maruz bırakılıyordu Bunlar Köprülü taraftarı olarak biliniyordu. Gerçi iki ahbap çavuşların bir büyük siyasî ehemmiyeti yoktu, ama ikisi de bütün mektupları cevaplandırmak sayesinde kendi teşkilâtları içinde taraftar bulmuşlardı. Herhalde hakikat şuydu ki Dr. Sarol yeniden parti içine girer girmez eski ayırıcı taktiğine başvurmuştu. İşte Kalafat ile Ağaoğlunu pirelendiren buydu.

O gün İl merkezinde iki Genel İdare Kurulu üyesi İl Başkanı Hayri Gönenin de katıldığı bir toplantıya başkanlık ettiler. Neticede alınan kararlar mühimdi. Kalafat ve Ağaoğlu bunları Genel Başkanın arzusu olarak ortaya attılar. İl Kongresi yapılacaktı. Önümüzdeki ayın başında bir türlü yapılamayan, belâlı Beyoğlu ilçe kongresi toplanacak, onu hemen takiben il kongresi tamamlanacaktı. Böylece Dr. Sarolun arzusu hilâfına bir karara varılmış oluyordu. Zira Sarolistlerin arzusu Köprülü uzaklaştırıldıktan sonra tepeden inme bir emirle İstanbul teşkilâtının geçici kurullar kurularak Sarola teslim edilmesiydi. Şimdi kongreye gitmek Köprülüler önünde bir hezimete uğramak ihtimalini ortaya çıkarıyordu. Zira sarolistler İstanbul teşkilâtı içinde sadece gürültücü bir ekalliyet halindeydi.

Genel İdare Kurulunda Kalafat ve Ağaoğlu İstanbulu, tıpkı C.H.P. nin yaptığı gibi hiziplerin üstünde bir şahsiyete tevdi etmek taraftarıydı. Fakat D.P. içinde bir Günaltay nereden bulunabilirdi? Bu yüzden Kongrenin çok gürültülü, yani kulis faaliyeti bakımından son derece hararetli geçeceği anlaşılıyordu. Dr. Sarolun çıkar göründüğü yerden indirilmesi yalnız Kalafat ve Ağaoğlunun değil, bazı pek yüksek D.P. çevrelerinin de arzusuydu ve iki ahbap o çevrelerle teması faydalı buluyorlardı.

HOPPALA...

Anadolu Ajansı İskenderundan bildiriyor:

"Kara Kuvvetlerimize bağlı garnizonlarda incelemeler yapmak, ordumuzun iskân durumu ile meşgul olmak ve kışla ve ordugâhları yerinde görmek gayesiyle bir tetkik gezisine çıkmış olan." Kim? "Devlet Vekili ve Millî Müdafaa Vekâleti Vekili Şemi Ergin.." Güzel! Haberi okumaya devam edelim:

"... ve Adliye Vekili Prof. Hüseyin Avni Göktürk"...

Hoppalaaa!..

İzmirdeki şef

Üç mütehassıstan İstanbuldakinin durumu bu haftanın ortasında böyle görünürken İzmirdeki daha rahat çalışır vaziyetteydi. Ama bu rahatlık arızîydi, yoksa Rauf Onursalın karşısında da çetin rakipler vardı. İzmirde Rauf Onursal, il başkanı Faruk Tunca ve ikinci başkan Sezai Akdağ bir klik teşkil ediyorlardı. Rauf Onursalın usulleri Dr. Sarolunkilerin eşiydi; taraftarları da İstanbul sarolistlerinin bütün "meziyet"lerini taşıyorlardı. Bunların karşısında Selâhaddin Akçiçek ve Vedat İlgüner grubu vardı. Bu grup halk tarafından sevilen gruptu ve Eşrefpaşa Demokratları üzerindeki tesiri büyüktü. Eşrefpaşa geçen seçimlerde D.P. yi kazandıran semtti ve semt sakinlerini bilhassa işçiler teşkil ediyordu. Ama İzmir işçilerinin reylerini bu defa da D.P. ye vermelerini beklemek bir hayaldi. Hakikaten bu işçiler 1950'de kendi aralarından milletvekili seçilen işçi Abidin Teköne Ankaraya giderken sembolik mahiyette ekmek, peynir ve zeytin vermişlerdi. Geçenlerde Abidin Tekön bir paket daha aldı. Pakette sadece ekmek vardı. İşçiler peynir ve zeytin dahi bulamaz olmuşlardı. Gerçi bunun Abidin Tekön için fazla ehemmiyeti yoktu. Abidin Tekön artık mal mülk sahibi bir adamdı. Ama işaretten mâna çıkaranlar bunun ehemmiyetini anlamamazlık edemezlerdi. İzmir işçi kitlesi her gün D.P. den ayrılıyor ve ümidini her gün C.H.P. ye bağlıyordu. Nitekim bu haftanın başında son derece mühim bir hâdise cereyan etti: Ege İşçi Federasyonu Başkanı ve Türkiye işçi Konfederasyonu Genel Başkan vekili Burhaneddin Asutay resmen C.H.P. saflarına katıldı. İşçiler üzerindeki tesirleri bakımından Burhaneddin Asutay ile Abidin Tekön mukayese dahi edilemezdi. Zaten Selâhaddin Akçiçek ile Vedat İlgünerin Hür. P. ye katılması adeta gün meselesi sayılıyordu. Rauf Onursalın bütün gayretlerine rağmen D.P. nin Eşrefpaşadan rey alma ihtimali son derece zayıftı. Zaten Onursal usulleri başarılı usuller değildi. Meselâ Burhaneddin Asutayın C.H.P. ye geçmesinde onun rolü olmuştu. O Burhaneddin Asutay üzerinde adeta baskı yapmaya çalışmış, Asutay ise cevabını C.H.P. ye geçmekle vermişti. Pek çok demokrat Rauf Onursaldan memnun değildi, bunlar üçüncü ve tarafsız şahsiyet olarak Osman Kibarın ismini ortaya atıyorlardı. Osman Kibar el altından rol oynamakta devam ediyordu, ama onun da Sanayi Bakanlığı ile arası o kadar iyi değildi.

Şimdi Rauf Onursal gene İzmir milletvekili Nebil Altuğ ile birlikte bir yeni proje peşindeydi. Demokrat İzmir gazetesi Demokrat saflardan

— BAK, BİR GAZETECİ !

Atıf Benderlioğlu

D. P. nin Ankaradaki kozu

çoktan kaymış, kuvvetli bir organ olarak Muhalefete katılmıştı. Zaten buna gene Rauf Onursalın gazete sahibi Adnan Düvenci ile ihtilâfı ve onu Genel Merkeze şikâyeti sebep olmuştu. Demokrat İzmir müstakil bir hava içinde Hür. P. ni hafif tutarak İzmirin en çok satan gazetesiydi. D. P. yi gerçi Yeni Asır hararetle müdafaa ediyordu, ancak Yeni Asır okuyanlar parmakla dahi gösterilenı-

Rauf Onursal

İzmirli seçim organizatörü

ALATURKA

Hür. P. ikinci defadır ki muhalif partiler arasındaki işbirliği bahsinde kötü imtihan geçiriyor. İlk kırık notu geçen sonbaharda almıştı. Sonradan, bir gaf olduğu açıkça ortaya çıkan o meşhur "ültimatom - muhtıra"dan vaz geçmiş bulunduğu hususunda ümitler belirmişti. Bizzat bir çok Hür. P. ileri geleni hata ettiklerini, artık sonbahar memorandumundan hiç bahsedilmemesinin hayırlı olacağını söylüyorlardı. İşbirliği mevzuunda daha realist görüşlerin temel ittihaz edilmesi gerektiğinden bahsediliyordu. Şimdi, ihtimal ki kendi organları Yeni Günün pembe havasına kapılarak ve bir Hür. P.. C.M.P. koalisyonunun muvaffakiyeti hayaline dalarak işbirliği mevzuunda her türlü müzakereyi dahi imkânsız kılacak meşhur teze, "partilerin, kuvvetleri ne olursa olsun müsavi miktarda Mecliste temsil edilmeleri" tezine yeniden bazı Hür. P. sözcüleri sarılmış görünüyorlar. Üstelik bu işte meleklere has bir havaya bürünmeye gayret ettikleri de gözden kaçmıyor. Hür. P. sadece rejimin teminat altına alınmasını istemektedir. Hür. P. nin hiç bir ihtirası yoktur. İcap ederse Hür. P. Meclise bir tek milletvekili sokmamak fedakârlığını dahi yapmaya hazırdır. Ama geliniz görünüz ki ah şu rejimin teminatı Hür. P. nin mutlaka Mecliste C.H.P. ile eşit miktarda temsil edilmesini gerektiriyor. Zira, Mecliste tek partinin hakimiyetine müsaade etmemek lâzımdır. Hangi parti olursa olsun, Mecliste ekseriyet sağladı mı, mutlaka D.P. gibi şahıs hegemonyasına gider. Hür P. nin bütün derdi bundan ibarettir. Hem canım, önümüzdeki Meclis birbuçuk sene çalışıp Anayasayı değiştirir, rejimin teminatını sağlar, sonra dağılır. Müteakiben herkes müstakil olarak seçimlere girer, kuvveti neyse gösterir, İktidarı alır veya almaz. Eğer C.H.P. buna yanaşmazsa gayrisamimidir, muhteristir, bencildir, fedakârlıktan kaçmaktadır. İşte, bahis mevzuu Hür. P. sözcülerinin büyük bir gayretle umumî efkâra telkin etmek istedikleri fikir budur. Budur ama, umumî efkârın buna kanması son derece şüphelidir. Basının kendilerini tuttuğu zehabına dayanılarak yapılacak teşebbüsün de ilk tecrübenin neticesini vereceği muhakkaktır: Hayal sukutu.

İŞİN İFADE EDİLMEYEN TARAFI

Muhalefet işbirliği yapmazsa D.P. devrilmez veya devrilir. O bir spekülâsyondur. Ama Hür P. ne olur? Hür. P. tek başına seçimlere girdiği takdirde Burdur, Manisa ve Diyarbakır dahil Türkiyenin bir tek, ama bir tek vilâyetinde liste halinde seçimleri kazanamaz. Zira Hür. P. Türkiyenin bir tek, ama bir tek vilâyetinde kuvvet itibariyle ne birincidir, ne ikinci. Birinci ve ikinci yerleri istisnasız bütün vilâyetlerde D.P. ile C.H.P. işgal etmektedir. Bizzat Hür.P. içinde samimiyetle yapılan tahminlerde partinin ancak beş milletvekili çıkarabileceği hesap edilmektedir. Aynı tahminlere göre C.H.P. 150'ye yakın milletvekilliği alacak, C.M.P. ise Kırşehirde kazanacaktır. Önümüzdeki Meclise sadece beş milletvekili sokacak Hür. P. nin bir nevi Köylü Partisi haline düşeceğinden kimse şüphe edemez. Başbakan Adnan Menderesin gayesinin bu olduğu da son derece açıktır. Vaziyet böyle olunca Hür. P. nin "müsavat" isterken nasıl bir "büyük fedakarlık" a katlandığı daha iyi şekilde ortaya çıkıyor.

Vatan, millet, rejim! Güzel. Hür. P. nin bunlardan bahsederken samimi olduğundan zerrece şüphe edilemez. Ama, insaf edilsin, 1950'den bu yana rejimin tamamiyle dejenere olmasına D.P. nin Mecliste tek başına ekseriyet sağlaması mı, yoksa D.P. Grubunun vazifesini yapmaması mı sebep olmuştur? İlk beş sene içinde türlü antidemokratik tedbirler alınırken bugün Hür. P. saflarında yer almış bulunan kıymetlerin de dahil olduğu D.P. Grubu gerekli mücadeleyi mi yapmıştır, yoksa el mi kaldırmıştır? Basın hürriyetini yerle bir eden 6334 sayılı kanun onlardan bazıları tarafından hazırlanmamış, onların ekserisi tarafından desteklenmemiş midir? Anayasaya ilk açık muhalefet olan C.H.P. mallarının alınması kimin eseridir? O zaman lidere C.H.P. mallarının alınması için Anayasayı kaale almamak selâhiyeti verirsin, lider o yolda ilerleyip Toplantı hürriyetini bile yok eder. Rejimin dejenere olması bugünkü Hürriyetçilerin sabrının aşırılığı neticesidir. Eğer Fethi Çelikbaş ilk teklifte gidip te Bakanlık koltuğuna oturmasaydı ve o koltuğun dikenlerini hissetmekte bu kadar gecikmeseydi acaba rejim bugünkü rejim mi olurdu? Yarın Prof. Köprülü Hür. P. saflarına geçince rejimi dejenere eden gene "bir tek partinin Mecliste ekseriyet sağlaması" mı olacaktır ve Kurucu Profesör pir-i pak hale mi gelecektir? Elbette ki hayır. Liderlerin idealizmine ihtiyaç olduğu aşikârdır. İnönü Demokrasiye inanmasaydı bugünkü hale bile gelemezdik ve 1950'de İnönüyü istihlâf edenler onun kadar Demokrasiye inansalardı bugünkünden çok ilerde bir yerde olurduk. Ama milletvekili yemini edenlerin rolünü inkâr nasıl mümkündür? Sonra Meclislerde tek partinin ekseriyeti işlerin daha iyi yürümesini sağlayan bir husustur. Teminat bulunup bulunmaması ikinci derecede kalır. Zira hükümeti elinde bulunduran herkes isterse totaliter rejime sapabilir. İş, o ekseriyetin içinde vazife şuuruna sahip olanların senelerce susmamalarıdır.

KURNAZLIK

Sonra önümüzdeki Meclisin birbuçuk senede işini görüp dağılması, sadece Hür. P. nin teklifidir. Bu teklifin müsait karşılandığı hususunda öteki partiler bir işaret vermemişlerdir. Bu, münakaşa kaldıran bir husustur. D.P. İktidardan ayrıldığı zaman öyle bir durum bırakacaktır ki yaraları sarmak hiç kolay olmıyacaktır. Mali sahada, iktisadi sahada, dış politika sahasında, hattâ sosyal ve moral sahada en aşağı rejim meseleleri kadar acil meseleler çare beklemektedir. Onları birbuçuk sene palyatif tedbirlerle oyalamanın imkânı yoktur, bu milleti birbuçuk sene daha hayat pahalılığının ateşinde yakmak ikinci seçimlerde bugünkü Muhalefet partilerinin hiç birinin kazanmaması ve muhtemelen gene D.P. nin İktidara gelmesi demektir. İlk seçimlerden halkın beklediği, rejim meselelerinin yanında öteki dertlerin de hallidir.

Hür. P. alaturka kurnazlığı mutlaka bırakmalıdır. C.H.P. ona destek olup onu bir büyük parti haline getirecek, sonra Hür. P. birbuçuk senede Meclisi feshedip, hiç bir mesele halledilmeden kendi kanatlarıyla uçma teşebbüsüne girişecek. Bahis mevzuu Hür. P. sözcülerinin yüreklerinde yatan aslan kendini mükemmel şekilde belli etmektedir: C.H.P. nın yardımıyla şimdi D.P. yi, müteakiben de bizzat C.H.P. yi tasfiye etmek. Bunu vatan, millet, rejim lâflarına bürümek aynı milleti fazla saf addetmek degil midir? Aklı selim elbette ki cilâyı süratle kazıyacaktır.

NEDEN BÖYLESİ OLMUYOR?

C. H. P. den öteki Muhalefet partileri ne istiyebilirler? Tek başına değil, bir koalisyon halinde İktidara gelmeyi ve rejimi teminat altına almayı. C.H.P. bunu kabul etmediği gün umumi efkârın sillesini yer. Zira herkes görmektedir ki D.P. den kurtulmak Muhalefetin işbirliği halinde daha kolay olacaktır. Ama bu partiye "sen, tek başına seçime girersen 150 milletvekili çıkarabilirsin, gel işbirliği yapalım, üçümüz de yüzer milletvekili çıkarıp D.P. yi iş başından uzaklaştıralım" demek umumi efkârın sempatisini celbetmez. Pek çok sayıda vatandaş memleketin salâha kavuşmasını C.H.P.nin İktidara gelmesiyle kabil görmektedir. Hakları vardır, yoktur; münakaşa edilebilir. Şimdi bu milyonlarca vatandaşa C.H.P. ne hakla bir muhtemel Hür. P. -C.M.P. İktidarını seçtirmeye calışsın? Hakikaten yarın seçimleri üçlü koalisyon alırsa ve Hür. P. ile C.M.P. ikili işbirliği yapıp hükümeti kurarlarsa Ekselâns Bölükbaşıyı Başbakan mevkiinde görmek kaç seçmenin yüreğine huzur verir? Hemen hemen hiç. İki partinin, böyle bir koalisyon halinde bile bir kaç vilâyetten fazla yerde seçimleri "vurması" kabil değildir. Demek ki vatandaş en ziyade devlet idare etmiş C.H.P. ye emniyet etmektedir ve D.P. gidecekse onun yerine C.H.P. nin söz sahibi olacağı, C.H.P. saflarındaki devlet adamlarının seslerini duyurabileceği bir iktidar seçecektir

Sonra, hattâ İsmet İnönü meselâ Malatyada, meselâ Adanada, meselâ Karsta ve Hür. P. ne göre dahi C.H.P. nin birinci vaziyette bulunduğu düzinelerle vilâyette teşkilâtını milletvekilliklerinin üçte birini Hür. P. ne, üçte birini C.M.P. ye vermeye razı edebilir mi? Hür. P. ve C.M.P. hiç olmazsa beş on vilâyette birinci vaziyette bulunsalardı mesele daha kolay halledilirdi. Ama böyle bir durum yoktur. Egede dahi meselâ Hür. P. ocaklarının ekseriya bir levhadan ibaret bulunduğunu herkes bilmektedir. Hür.P. nin ve C.M.P. nin birer "hayalet teşkilât"a sahip bulundukları yerlerde kim kuvvetli C.H.P. yi müsavat esası üzerinde işbirliğine zorlayabilir, kim o teşkilâtı tamamiyle dağıtmadan, üstelik Hür. P. ve C.M.P. nin kucağına atmadan bunda muvaffak olabilir? Bunun bir pratik tarafı var mıdır? "Peki, bize yüzde kaç vereceksin?". Hür. P. liderlerinden bazılarının ağzından düşmeyen bu sual, bir prensip olarak, yani "eğer bize üçte bir vermeyi alenen kabul etmezsen, biz müzakere masasına dahi oturmayız" şeklinde şart olarak koşulursa İşbirliği asla gerçekleşmiyecektir. Halbuki evvelâ görüşülecek ne hususlar vardır.. Müzakere başlar. Mecliste temsil nisbetine sıra gelince bu, realist bir tarzda hal yoluna bağlanır. Merkezde herkes, her yerde kuvvetli olduğunu kolayca iddia edebilir. Ama bir vilâyette üç partinin başkanı bir masa başına oturdular mı, birbirlerine kolay kolay palavra atamazlar, zira orada herkes herkesin hakiki durumunu az çok bilir.

Hakiki müsavat elbette ki herkesin kuvveti nisbetinde temsil edilmesidir. Zaten akıl ve mantık da bunu icap ettirmez mi? Hür. P. o "büyük fedakârlık"tan vaz geçsin, kuvveti nisbetinden ne az, ama ne de fazla milletvekilliğine göz dikmesin. Kuvvetleri ise mahalli teşkilât Genel Merkezin de müzaheretiyle tesbit etsin, ona göre hakikaten eşitlik ve adalet kaidelerine uygun bir işbirliği yapılsın. Bunun şimdilik ilk şartı bir kısım Hür. P. liderlerinin artık bu sefer, Allah rızası için alaturka kurnazlıktan vaz geçip lütfen etrafı hayalsiz görmeleri, gene Hür. P içinde mevcut aklı selim sahiplerini takip etmeleridir.

Zira parti bu imtihan sonunda da fena not alırsa, belini hakikaten kolay kolay doğrultamaz. Zira fazla açgözlülük pek az zaman fayda sağlar, hiç bir zaman sempatiyle karşılanamaz.

AKİS

yordu. Böyle bir gazetenin mevcudiyeti dahi İzmirde unutulmuştu. Bu yüzden Rauf Onursal bir yeni organ peşindeydi ve eski Anadolu matbaasının yeni sahibi Nedim Çapman ile temas halindeydi. Ama Rauf Onursalın fikirlerini yayacak bir gazetenin Yeni Asır kadar satması dahi çok şüphellydi. Üstelik Yeni Asırcı Demokrat milletvekili Behzat Bilginin de böyle bir ihtimalden hiç hazzetmiyeceği aşikârdı.

Bu haftanın başında D.P. nin büyük vilâyetlerdeki manzarası buydu ve böyle bir manzaranın, Dr. Sarolların, Rauf Onursalların, Atıf Benderlioğulların birinci plâna çıkmaları herkesten çok Muhalefeti sevinçten oynatacak hale getiriyordu. D.P. nin belli başlı hızıpcileri üç büyük vilâyette teşkilât olarak kalan son kırıntıları da ufalamakla meşguldüler.

Adalet

Hakkın sesi

Bu haftanın başında Salı günü öğleden sonra, sıcağın ve güneşin Ankaralılara en merhametsizce eziyet ettiği bir sırada Necatibey Caddesindeki bir apartmanın önünde olağanüstü bir faaliyet vardı. Üstü açık kapalı polis cipleri birbiri arkasına kaldırıma yanaşıyor, içinden çevik bir hareketle yere atlayan polisler ve polis görevlileri yol boyunca kol gezmeye başlıyorlardı. Polislerin önünde "kısa volta" attıkları ev, Bölükbaşının eviydi ve manzara yolu Necatibey caddesine düşüp te Bölükbaşının tahliye edildiğini henüz duymıyan Ankaralılar için çok garipti. Aynı manzaraya 21 gün önce de şahit olunmuş, ama sonunda Bölükbaşı tevkif edildiğinden bu olağanüstü tedbirler kaldırılmıştı. Ama şimdi yeniden polislerin Bölükbaşının evi önünde ne işleri vardı? Uyanan tecessüsler bu sualin cevabını hemen öğreniyorlardı: Bölükbaşı tahliye edilmişti. Eee, Bölükbaşı madem ki artık evindeydi, bu kralların ağzının suyunu akıtacak muhafaza tedbirleri onun hakkıydı!

Tam üç hafta evvel gene böyle bir Salı günü Necatibey caddesinde polisler kol geziyordu ve o günün gecesinde Bölükbaşı apar topar Cebecideki Merkez Cezaevine götürülmüştü. Bölükbaşı ve avukatları tevkifte usulsüzlük olduğunu iddia ediyorlardı. Tevkif kararını tasdik eden Asliye hakimi Adil Güneşoğlunu reddetmişler, fakat Güneşoğlu buna rağmen tevkif muamelesini ikmal eyliyecek tasdiki yapmıştı. Bölükbaşının avukatlarının Ankara Ağırceza mahkemesi nezdinde yaptıkları bu mevzudaki itiraz da kabul edilmemişti. Usul kanunları bu hal karşısında bir defa da en yakın ağırceza mahkemesi nezdinde itirazda bulunma hakkını tanıyordu. Bu hakka göre yapılan itiraz üzerine Bölükbaşının dosyası tetkik edilip hakkında bir karar verilmek üzere en yakın ağırceza mahke-

mesi olan Keskine havele edilmişti ve o günden sonra bütün gözler Keskine çevrilmişti.

Keskin kararı

Bu haftanın başında Salı günü sabahı saat 9.15 te Keskin Ağırceza heyeti Bölükbaşının avukatlarının hakim Adil Güneşoğlunu reddi hakkındaki taleplerini tetkik etmek üzere toplandı.

Ağırceza heyeti Başkanı Sırrı Kalayoğlu orta yaşlı, sert bakışlı ve hafif kır saçlı bir hakimdi. Meslek hayatında 25 yılı doldurmasına 8 ay kalmıştı. Üye Halil Özmen genç bir hakimdi; boyu ortanın biraz altında, kilosu ise ortanın pek az üstündeydi. Meslek hayatının 10 uncu senesinde bulunuyordu. Diğer üye Nihat Sayınalp uzunca boylu, zayıf ve enerjik tavırlıydı; 8 senelik hakimdi. İddia makamını ise Lütfü Sağlat işgal ediyordu. Duruşma tam 1 saat 9 dakika devam etti. Keskin Ağırceza Mahkemesi, dosya üzerinde iki gündenberi tetkiklerde bulunuyordu. Salı günkü duruşmada şahitler dinlendi ve karar verildi. Keskin Ağırceza Mahkemesi, Bölükbaşı ve avukatlarının reddi hakim talebini uygun buluyordu. Bu hale göre Osman Bölükbaşının tahliyesi gerekiyordu. Ağırceza mahkemesinin bu kararı derhal çekilen bir yıldırım telgrafla Ankara Savcılığına bildirildi.

Ankara Adliyesinde

Haber hemen aynı anda Ankarada duyulmuştu. Bölükbaşının Ankaradaki avukatları ile gazeteciler saat 10.30 dan itibaren Adliye koridorlarında toplanmıya başladılar. Aynı sırada birçok C.M.P. li ve tarafsız vatandaş ta Bölükbaşının cezaevinden çıkışını görmek için Merkez Cezaevinin avlusunda toplanmaya başlamıştı.

Dakikalar ilerledikçe Adliye koridorlarında bekleşen Bölükbaşının avukatlarındaki sabırsızlık artıyordu. Nihayet elinde mavi kağıt üzerine yazılmış bir telgraf bulunan bir P.T.T. müvezzii Savcılıktan içeri girdi. Bölükbaşının tahliyesini icap ettiren karar, bu suretle Ankara Savcılığına resmen bildirilmiş oluyordu. Ama işler Bölükbaşının tevkifi sırasında ne kadar süratli yürütüldüyse, tahliyesinde de o kadar ağır gidiyordu. Bölükbaşının dosyası sanki jetten indirilmiş, kaplumbağaya bindirilmişti.

Hemen hemen bütün C.M.P. erkânı seferber olmuşlardı. Milletvekilleri, avukatlar ve gazeteciler adliye koridorlarında Savcılık kapısının önünden bir türlü ayrılmıyorlardı. Dakikalar geçiyor fakat bir türlü Bölükbaşının tahliye emri çıkmıyordu. Nihayet Ahmet Tahtakılıç dayanamadı ve Savcının odasına girdi. Merak ediyordu: Daha ne kadar bekliyeceklerdi? Savcı ise gayet soğukkanlıydı. Reddi hakim talebinin kabul edildiğine dair Keskin Ağır Ceza Mahkemesinden gelen telgrafın bir kere de Keskinden telefonla tahkik edileceğini söylüyordu. Tahtakılıç itiraz ediyordu: Nasıl olur da Keskinden resmen yollanan bir telgrafa emniyet edilmezdi de karar bir defa da telefonla tahkik olunurdu? Savcılıktan çıktı ve doğruca Adalet Bakanlığına gitti. Müsteşar Hadi Tanla görüştü. Ama Adalet Bakanlığı Müsteşarı da gereken kanuni formalitenin yapılacağını söylemekle iktifa ediyordu. Tahtakılıç Adliye binasına döndü.

Osman Bölükbaşı yuvasına kavuşunca..

Bir günün beyliği...

Kapaktaki kazmalı adam

İmar Denilen

Bundan bir sene evvel iki başmuharrir heyecan içinde görünüyorlardı. Başmuharrirlerden biri Falih Rıfkı Atay, öteki Ahmed Emin Yalmandı. İkisi de âdeta seferber olmuşlardı. Hele birincisi veed duyuyordu. İstanbul imar olunuyordu. İstanbul küllerinden silkiniyordu. İstanbul asırların tozunu atıyor, bir mamure haline geliyordu. Başmuharrirler gazetelerinin sütunlarını o işe tahsis ettiler. Falih Rıfkı Atay neler, neler yazmıyordu. İşte, mükemmel bir hareket başlamıştı. Başbakanı hararetle desteklemek lâzımdı. İyi İktidar bu demekti. Gazete de başmuharririni aynı ateşle takip ediyor, imzalı imzasız yazılarla imar methediliyordu. Bütün bunlar Başbakan Adnan Menderesin bir basın toplantısında verdiği izahatın neticesiydi. İki başmuharrir Başbakanın refakatinde İstanbulda dolaştırıldılar, kendilerine maketler üzerinde izahat verildi. İkisi de hayran kalmıştı. Tabii o günlerde bu imarı göklere çıkaran sadece Falih Rıfkı Atay ve Ahmed Emin Yalman değildi. Siyavuşgiller, Peyami Sefalar, Refik Halidler ve başkaları kalemlerinden kan damlatıyorlardı. Ama, doğrusu istenilirse onların methleri fazla mâna ifade etmiyordu, zira bunu bir meslek haline getirmişlerdi. Falih Rıfkı Atay ve Ahmed Emin Yalmanın çoşkunlukları ise ustadların şahsiyetleri itibariyle göze çarpıyordu. Sadece iki gazete, AKİS ve Cumhuriyet bu heyecan fırtınasının dışında kalıp hâdiseye objektif gözle bakabildiler. Okuyucularımız bilhassa AKİS'in o günlerdeki yazılarını elbette ki hatırlıyacaklardır. AKİS, adına "Görülmemiş İmar" denilen hareketi realist ölçülerle tahlil ettikten sonra bugün varılmış olan neticeyi o zamandan bildiriyordu: Fiyasko. Zira bizim içinde bulunduğumuz iktisadi şartlar altında başlanılan, bir tek şahsın bütün mesuliyeti omuzlarına alarak ve politik sebeplerle giriştiği bu hareket elbette ki bir takım ıstıraplara yol açacak, inanılmaz israfa sebebiyet verecek, emek ve para heba olacak. "Görülmemiş Kalkınma" daki hesapsızlık "Görülmemiş İmar"ın alâmeti farikası yerine geçecekti. Bu yüzdendir ki ateşli kalemler Menderesi "İstanbulun üçüncü Fatihi" diye överlerken AKİS ve Cumhuriyet bizzat Başbakanı ikaz vazifelerini yerine getirmeye hulûs ile çalışıyorlardı. Aradan geçen bir yıl Atay ile Yalmanı dut yemiş bülbüle döndürmüş, AKİS'in bütün yazdıklarını ise doğrulamıştır.

Afet

AKİS kehanette mi bulunmuştur? Ne münasebet! Bizim o zaman yaptığımız, hedef ne kadar mukemmel olursa olsun bu hedefe hangi yoldan ve ne gibi imkânlarla varılacağının tetkiki olmuştur. Güzel lâflara kulak verilecek, hayallere dalınacak yerde hakikatlere bakılsaydı, ihtimal ki imar denilen âfet bilhassa İstanbulda böylesine bir âfet haline gelmezdi ve bundan memleket kadar D.P. ve Menderes de kârlı çıkardı.

★

Bu hafta herkes, uzun haftalardan beri olduğu gibi "kazma"dan bahsediyordu. Kazma İstanbulda, bir salgın hastalık sırasında azrailin oynadığı rolü oynuyordu. Muhalefet Partilerinin kongrelerinde belirtildiği gibi akşam yatanlar ertesi sabah evlerinin ne hale geleceğini bilemiyorlardı. Bugün İstanbulda imar denilince titremiyen ne ev sahibi, ne kiracı kalmıştı. Zaten geniş yollar büsbütün genişletilmek için kazmalar önlerine çıkan her şeyi yıkmışlardı. Şimdi İstanbula gidenler bir uçak hücumuna uğramış şehir görüyorlardı. Elde bulunan mahdut imkânlarla yıkılanların yerine mamurelerin yükselemeyeceğine Falih Rıfkı Atay ve Ahmed Emin Yalman dahi iman etmiş haldeydiler. Buna rağmen hâlâ bazı gazetelerde açılacak yollar, istikbale ait projeler yer alıyordu. Bunların sebebi Başbakanın İmar işleriyle bizzat alâkadar olduğunun ve o mevzuda hassas bulunduğunun bilinmesiydi. İmarı methetmek hoşa gitmenin bir yeni yolu olmuştu. Tenkit yapanlara ve daha fazla mesuliyeti yüklenmek istemeyenlere misal ise Fahreddin Kerim Gökaydı.

İstanbul yapılacak diye ümit edenler görmüşlerdir ki İstanbul yıkılıyor. İmarın böyle olamıyacağı, bir tek şahsın her arzusunun frensiz infazının işleri tamamile karıştırdığı. İstanbulun reyini almak için girişilen hareketin İstanbulun reyini büsbütün uzaklaştırdığı ortaya çıkmıştır. Hayali projelerin tahakkuku maksadıyla kazmaları çalıştırmak yarın büyük vebali mucip olacaktır. Herkes köhne tramvayların kaldırılmasını ister, ama evvelâ metro yapılır veya bol otobüs temin edilir, tramvaylar öyle kalkar. İstim arkadan gelmiyecektir, zira kazan zedelidir. Gözler artık açılmalı ve bu harekete bir noktada dur denilmelidir. Dur denilmeli ve İstanbulun yaraları sarılmalıdır.

Ama, acaba fren tutar halde midir ki?

İnönü ve Günaltay İstanbul C.H.P. Kongresinde
İki mükemmel örnek

Kendisine orada haber verdiler ki Savcılık Tahliye emrini hapishaneye bildirmiş. Bölükbaşı o anda tahliye edilmek üzere bulunuyordu.

Bölükbaşı gün ışığında

Osman Bölükbaşının tahliyesi hakkında muamele tamamlanıp C.M.P. lideri upuzun boyu ve kır saçlarile Cezaevi Müdürlüğünün merdivenleri başında göründüğü zaman, telgrafın Ankara Savcılığından gelmesinden bu yana tam 3 saat 15 dakika geçmiş bulunuyordu. Bölükbaşı hemen bir otomobile atlayıp, kendi tabiriyle çoluk çocuğunun yanına koştu. Çocuklarına düşkün aile babası Bölükbaşının kızı, oğlu ve karısı ile karşılaşıp kucaklaşması hazır bulunanlara göz yaşları döktürdü.

Bu sırada Ankara Savcılığı, Bölükbaşının dosyasını Keskinden geri getirtmekle meşguldü. Dosya, tevkif talebiyle yeniden nöbetçi Asliye Ceza Mahkemesine sevkedilecekti. Bu durum karşısında Bölükbaşının yeniden meşhur 10 ncu koğuşa dönmesi mümkündü. Bunu Bölükbaşı şöyle ifade ediyordu:

"— Bir namazlık saltanatın olacak, taht misali o musalla taşında. diyen şair gibi herhalde bu hürriyetimiz pek uzun ömürlü olmıyacak".

Bölükbaşı reddettiği hakim Adil Güneşoğlu hakkında hürriyetini tahdit iddiası ile bir dâva açacaktı. Eğer Bölükbaşı bu dâvasını kazanırsa Adil Güneşoğlu'nun 3 ilâ 5 sene arasında bir hapis cezasına uğratılması icap edecekti. Bakalım, o zaman "Bölükbaşı ölse, tevkif edilse ne çıkar" diyen Adil Güneşoğlu, "Güneşoğlu hapse girse ne çıkar" diyebilecek miydi?

C. H. P.

Bir feragat örneği

Geçen haftanın sonunda Pazar günü akşamı Spor ve Sergi Sarayından çıkan iki İstanbulludan biri diğerine:

"— Aman, ne büyük sürpriz!" dedi.

Diğer İstanbullunun yüzünde muzip bir tebessüm vardı ve arkadaşıyla aynı fikirde olmadığı belliydi:

"— Doğrusu ben hiç şaşmadım; zira AKİS okuyucusuyum" dedi.

İki İstanbullu Spor ve Sergi Sarayında üç gün devam ettikten sonra dağılan C. H. P. İl Kongresinden çıkıyorlardı ve bahis mevzuu "sürpriz" eski başbakan Şemseddin Günaltayın İl Başkanlığına seçilmesiydi. AKİS okuyucusu İstanbullu bu seçime şaşmamakta haklıydı. Zira C. H.P. İstanbul teşkilâtında Özden ve Atanç grupları arasındaki başkanlık mücadelesini ve bu mücadelenin C. H.P. yüksek kademelerinde uyandırdığı endişeleri yakından takip eden AKİS, İstanbul İl Başkanlığına birleştirici bir zatın getirilmesinin düşünüldüğünü de öğrenmişti. Bu birleştirici zatın 30 sene evvelki İl Başkanı ve 7 sene önceki başbakan Şemseddin Günaltaydan başkası olmıyacağını da duyan AKİS, geçen sayısında hâdiseyi okuyucularına aksettirmişti.

Hakikaten Şemseddin Günaltay bu mevki için "biçilmiş kaftan"dı. Tecrübesi ve yüksek şahsiyeti ile birleştiricilik vazifesini kolaylıkla yerine getirecek, İstanbul teşkilâtındaki huzursuzluklar sona erecekti. Bundan

başka İstanbuldaki prestijinin günden güne arttığı gözle görülen C.H.P. nin İl teşkilâtının başında Şemseddin Günaltay gibi, siyasî hayatı ancak hürmet uyandıran birinin bulunması, partiye büyük kazançlar sağlıyacaktı.

Şemseddin Günaltayın İl Başkanlığına seçilmesi, bir mukayeseye yol açtığı için de İstanbulda C.H.P. lehine puan toplıyacaktı. D.P. Orhan Köprülü hâdisesinde tamamiyle ayırıcı bir davranışı tercih ederken, C. H.P. son derece olgun ve akıllıca bir yol tutarak birleştirici bir hal tarzını kolayca buluyordu. Şüphesiz bir iyi puan da Şemseddin Günaltayın şahsı bakımından bahis mevzuu idi. "Türkiyede 1950 seçimlerini tahakkuk ettiren başbakan" olarak tanınan Şemseddin Günaltay, kendini boş bir gurura kaptırmamış, 30 sene evvelki vazifesini tekrar deruhte etmeyi de bir borç ve şeref saymıştı. Bu, "ben kendime sabık başbakan dedirtmiyeceğim" diyen zihniyetle taban tabana zıt bir olgunluktu ve bunun faydasını C.H.P. ile bizzat Şemseddin Günaltay daha ilk günden topladıkları sempatiyle görüyorlardı.

Kongre salonu

C.H.P. nin İstanbul İl Kongresi muvafık, muhalif ve tarafsız çevrelerde büyük bir merakla bekleniyordu. Merakın mihverini seçimlerin yaklaştığı ve işbirliği fikrinin yeniden canlandırıldığı günlerde C.H.P. liderlerinin ve bilhassa İnönünün fikirlerinin duyulması teşkil ediyordu. Bu sebeple kongrenin devam ettiği müddetçe 5 bin kişi alan Spor ve Sergi Sarayının tribünleri bir an bile boş kalmadı. Salonda bir buz revüsünün temsilleri yapıldığından ortadaki buz havuzu kaldırılmamıştı ve duvarlarda revünün dekorları duruyordu. Dekorların üzerine altıoklu bayraklar asılmış ve yer yer "büyüklerimiz"in sözlerinden seçilmiş cümleleri ihtiva eden bandlar gerilmişti. Kongrenin ilk gününde gerek delegeleri, gerek dinleyicileri bu dövizler pek meşgul etti. Meselâ başkanlık kürsüsünün tam karşısındaki bandın üzerinde şunlar yazılıydı: "Bir memlekette demokrasi ancak serbest bir matbuat ile gelişebilir. Adnan Menderes". Bu bandın yanında ise "Zincirli Basın" başlığı altında hapishanelerin rutubetli duvarlarının arkasını tanıyan gazetecilerin bir listesi yer alıyordu. Başkanlık kürsüsünün baş ucunda asılı bandda ise şu sözler okunuyordu: "Eğer yarın D.P. iktidara geldiği takdirde vaadlarını yerine getirmezse ve siz onu alaşağı etmezseniz millî vazifenizi yerine getirmemiş olursunuz. Celâl Bayar".. "Hayat pahalılığı vardır diyenin aklına şaşarım" vecizesi de unutulmamış ve salonun mutena bir köşesine yerleştirilmişti.

Paşa ile Aldoğanın Fısıltısı

Paşa nutkundan evvel Aldoğana:

"— Sizinkileri çekiştireceğim. Ama, tatlı tatlı.." dedi. Bitince sordu:

"— Nasıl buldun?"

Aldoğan:

"— Mükemmel paşam..."

Paşa:

"— Sizinkiler hakkında haklı mıyım?"

Aldoğan:

"— Ben onlara aynı şeyleri sizden daha sert şekilde söylüyorum".

Rapor

İstanbul İl teşkilâtı hemen her meseleye temas etmek arzusuyla oldukça uzun bir rapor hazırlamıştı. Bastırılıp delegelere dağıtılan bu rapor tam 53 sayfa tutuyordu. Okunması da öğleye kadar sürdü. İstanbullu C.H.P. liler 1950'de D.P. yi işbaşına getirmekte basının oynadığı rolü iyi öğrenilmiş bir ders gibi daima göz önünde tutuyorlardı. Raporda en geniş yer basına ve basın hürriyetine ayrılmıştı. Bütün vatandaşların içinde bulundukları geçim sıkıntısına ve hayat pahalılığına da geniş yer verilmişti. Ama İstanbulluların 1 numaralı meselesi şüphe yok ki imar ve istimlâkti. Kongreye gelen delegeler Spor ve Sergi Sarayının karşısının Şan Sinemasından Harbiyeye kadar nasıl yıkıldığını biraz önce görmüşlerdi. İstanbul hemşerileri bir taraftan kapıya dayanan komyonlara eşyalarını doldururken diğer taraftan kazmalar duvarları indiriyordu. Belki de bu sebeple delegelerin raporda en çok alkışladıkları kısımlar, İl teşkilâtının imar ve istimlâk hakkındaki görüşleri oldu.

Gülek nerede?

İdare heyeti kongre için bir program hazırlamıştı. Bu programa göre raporun okunmasını müteakip Genel Sekreter Kasım Gülekin bir konuşma yapması gerekiyordu. Delegeler ve dinleyiciler Kasım Gülekin konuşmasını merakla bekliyorlardı. Genel Sekreter etrafındaki alâkayı çoğaltan bir nokta da kongreye mahkemeden çıkıp gelmesiydi. Geçen sene Karadeniz gezisine çıkarken basına verdiği bir demecin, B. M. M. nin manevî şahsiyeti hakkında suizannı davet edici bulunmasıyla açılan dâva Gülekin mahkûmiyeti ile neticelenmiş, Temyiz bozma kararı üzerine kongre günü yeniden başlanan duruşmada mahkeme 1 sene hapis, 4 ay sürgün cezası kararında ısrar etmişti. Haber kongrede duyulmuş ve üzüntü yaratmıştı. Bu sebeple Güleki kürsüde görmek ve alkışlamak arzusu delegelerde daha başka bir kuvvet kazanmıştı.

Raporun okunması bitince herkes kongre başkanı Atıf Ödülün kürsüye Güleki davet etmesini beklemeye

İnönünün Spor ve Sergi Sarayına gelişi

Atılan iğne yere düşmedi

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

- IV -

İ. Hakkı OĞUZ

Halka ait hâkimiyet hakkının, hükümet edenler vasıtası ile, halk yararına olarak kullanılmasını tazammun eden demokratik idare sisteminin maddî bir gerçeklik halinde tahakkuku ve kendinden beklenenleri başarabilmesi, bir takım hukukî, psiko-sosyal ve ahlâkî müesseselerin kurulması ve bunların yekdiğerinin tesir sahası içinde muvazene halinde yaşamaları suretiyle dir: Ferdî iradelerin muhassalası kabildir.

Demokrasi bir hürriyet rejimidir. Ferdî iradelerin muhassalası demek olan halk hâkimiyeti, fertlerin doğuştan iktisap ettikleri devir ve ferağı kabil olmayan tabiî haklarının emniyet altında bulundurulması suretiyle gerçekleşebilir. Binaenaleyh demokratik rejim ve hattâ onun da tahakkukunda vasıta teşkil ettiği her türlü fikrî tekâmül zemini hürriyetlerin varlığı ile kaimdir. O halde bu rejimi bir yetkin idare sistemi olarak benimseyen milletler, onun en başta gelen teminatını teşkil eden ferdî hürriyetlerin dokunulmazlığını her hal ü kârda korumaya azmetmiş bulunmalıdırlar. Kime karşı? Şüphesiz gene kişi hürriyetlerinin teminat altında bulundurulmasını sağlamak için kendileri tarafından tesis edilmiş olan devlete karşı.. Bu nasıl oluyor? Nasıl oluyor da millî hâkimiyetin mahsulü olan devlet yine bizatihi o millî hâkimiyet için zararlı olabiliyor? Bu suale teorik bir cevap bulmaya lüzum yoktur. Zira tatbikat göstermiştir ki, gerek Almanya ve İtalyada ve gerekse bir çok Cenubî Amerika memleketlerinde insanlığı derin bir ıztırap içinde kıvrandırmış olan çeşitli totaliter rejimler kurulmadan evvel mükemmel demokrasiler mevcuttu. Bunlar kısa zamanda demagojinin kurbanı olarak yol ve cığır değiştirdiler. İdareci zümre iktidara gelmek için birer basamak olarak kullandığı ve ateşli müdafii kesildiği fikir, söz ve basın hürriyetlerinin kendi sakat icraatını tenkid zımnında kullanılmasına tahammül edemedi ve bunları teker teker ortadan kaldırdı.

Demokrasi bir hukuk rejimidir: Devlet mekanizmasında yer ve rol alan çeşitli organların hukuk nizamı içinde âhenkli olarak işlemelerini temin için bir seri hukuk müessesesi meydana getirilir. Demokrasının maddî teminatını teşkil eden bu müesseseler bir hiyerarşiye tâbidir ve bu hiyerarşinin başında da anayasa gelir. Hukukî mevzuatın ve bilhassa anayasanın ihlâlini önlemek üzere, bunların yanısıra teşkilâta müteallik bir takım tedbirler ittihaz edilir (erklerin ayrılması, çift meclis usulü, anayasa mahkemesi, hâkimler yüksek meclisi... ilâh.). Hürriyet rejiminin diktatörlük çığırına kaymasını önlemek için böyle müessesevî bir hukuk teminatı mutlak lâzımdır, fakat bu kâfi midir? Hayır.. Yukarıda açıkladığımız gibi muhtelif milletler bu teminata rağmen o yola sürüklenebilmişlerdir. O halde, demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler, müesses hukuk nızamının çiğnenmesine müsaade ve müsamaha etmemelidırler.

Demokrasi bir ahlâk rejimidir: Genel ölçüler içinde hukuk ve adalet hissi ile birlikte yürüyen, aynı gayelerin tahakkukuna hizmet eden ahlâkî düşünceler, demokratik düzen içinde hem idare edenler ve hem de idare edilenler bakımından yüksek bir "fazilet duygusu"nun(*) gerçekleşmesini ister. Demokratik rejim içinde yaşamaya azimli milletler, idare edenlerde müşahede edilebilecek ahlâkî sapmalara karşı bu üstün fazilet duygusunun sevki ile tepki gösterebilmelidirler.

İşte bu noktada, halk hâkimiyeti rejimi en müessir şekilde nasıl korunabilir sorusunun cevabına gelmiş bulunuyoruz. İktidarı ellerinde bulunduranların (maddî kuvveti kontrol edenlerin) hukuk dışı ve ahlâk dışı tasarruf ve sapmalarına karşı ne hürriyetler rejimini ve ne de sair müesses hukuk nizamını koruyacak hiç bir maddî müeyyide mevcut değildir. O halde rejimin teminatı tamamiyle halk vicdanının göstereceği hassasiyetin derecesine bağlıdır. Halk vicdanında bu hassasiyetin yer etmesi de hürriyetler nizamının maşerî şuurda ifadesini bulması ile kabildir. Her türlü doğmatik nizam veya müessese ne derece yüksek fikirler mahsulü olursa olsun, ne kadar sağlam esaslara dayanırsa dayansın, halk şuurunda yerleşmedikçe sun'î ve ömürsüz bir spekülâsyon olmaktan kendisini kurtaramaz. Çeşitli tarihî, geleneksel sebep ve tesirlerle hürriyetlerin nimetlerinden ve binaenaleyh bunları değerlendirmek imkânlarından uzak kalmış insan cemiyetlerinde toplumsal bir demokrasi şuurunun varlığını düşünmek güçtür. Ancak bu türlü cemiyetlerde dahi asgarî bir demokrasi şuuruna varmış bir aydınlar tabakası mevcuttur. Halk ruhunda demokratik rejim anlayışının ve demokrasi şuurunun teşekkülü için her türlü imkândan faydalanarak tenvir ve irşad edici faaliyetlerde bulunmak, basiretli, feragatkâr ve medenî cesaret sahibi memleket aydınlarının en başta gelen vazifesidir. Bu babda imkânsızlıkları değil, imkânlar ve aralık kapılardan istifade çarelerini münakaşa ve kıymetlendirmek ve demokratik idarelerde gizlilik, kapalılık ve arka kapı politikası yerine; açıklık, serbest münakaşa, cesaret ve basiretin selâmete götüren yegâne yol olduğu hususunu halka anlatarak, maşerî şuurda demokratik anlayışın billûrlaşmasını sağlamak yine onlara düşen bir vicdan borcudur. Bu borç cemiyetin bünyesine göre nesilden nesile sürüp gidecektir; tâ ki maşerî şuurda yer alan demokratik nizam, halkın dinamik şuuru tarafından kendiliğinden korunabilir hale gelsin.

(*) *Montesquieu : Kanunların Ruhu.*

Kıbrıs ve İngiltere

Hamdi AVCIOĞLU

Avam Kamarasındaki son konuşmalar Kıbrıs meselesi dosyasına yeni bir şey ilâve etmediyse de, İngilterenin yeni bir Kıbrıs plânıyla ortaya çıkacağı kanaatı gün geçtikçe kuvvet kazanmaktadır.

"İktidarın başı" Bursa nutkunda Adanın taksimi sanki kat'ileşmiş gibi konuşmakla her halde biraz istical göstermişti. Yeni hiç bir şey söylememek azmiyle parlamento kürsüsüne çıkan İngiliz hükümet sözcüleri gene de taksimin "müessif", "ideal olmayan" bir hal çaresi sayılacağını söylemekten kendilerini alamamışlardır.

İngiltere Kıbrısta neler hazırlamaktadır? Hükümet çevreleriyle sıkı temasları olan Times of Cyprus, İngilterenin Kıbrısa istiklâl vermek kararında olduğunu yazmaktadır. Türkiye ve Yunanistan Adayı ilhak etmiyecekleri mevzuunda taahhütte bulunmaya davet edileceklerdir. Hâdiselerin son zamanlardaki cereyanı, gazetenin haberini teyid eder gibi gözükmektedir. Zira İngiliz hükümeti artık Kıbrıs üssünün hayati ehemmiyetinden bahsetmez olmuştur. Savunma Bakanı Duncan Sandys, Orta Doğudaki başlıca üs olarak Kenyayı seçmiştir. Talihsiz Süveyş seferinden beri Orta Doğuda başrolü Amerikaya bırakan İngiltere, esas itibarıyla Basra Körfezi havalisindeki petrol imtiyazlarıyla alâkadar olmaktadır. Küveyt ve Katar gibi petrol şeyhliklerinin savunması için Aden ve Kenya, Kıbrıstan daha münasip bir üs sayılmaktadır. Strateji sahasındaki bu değişikliğin herhalde siyasi neticeleri de olacaktır. İngiltere şimdiden rolü Türkiye ve Yunanistan arasında hakemlikten ibaretmiş gibi hareket etmektedir. İngiltereye kalsa Adayı bugün terkedecektir. Fakat Türkiye ile Yunanistan arasında bir anlaşma zemini bulmayı -görünüşe göre- manevi bir borç saymaktadır.

İster istemez insanın aklına Filistin misali gelmektedir ve misalleri çoğaltmak mümkündür. Düne kadar Malezyanın istiklâline yanaşmayan İngiltere, bugün, bu "mesut hâdise"yi kutlamaya hazırlanmaktadır. Hafızaları nisyan ile malûl olmayanlar, İngilterenin Kıbrıs için de buna benzer bir hal çaresi hazırlamasını imkânsız görmemektedirler.

Amerikanın Kıbrısın istiklâlini memnuniyetle karşılıyacağı da bilinmektedir. Hiç değilse muvakkat bir zaman için, Yunan Hükümetini ve Makarios'u ilhak fikrinden caydırmağa çalışmaktadır. Yunanlılar mukabilinde Adanın istiklâlini elde edeceklerdir.

Türk hükümeti Kıbrısın İngilterenin bir iç meselesi olduğu fikrinde uzun müddet ısrar ettikten sonra, bugün Türkiyenin taksiminden başka bir hal çaresine yanaşmıyacağını söylemektedir. "Taksim Türkiyenin yapacağı azami fedakârlıktır". Adanın Yunanlılar tarafından ilhakıyla neticelenebilecek şu veya bu hal çaresini Türkiye kabul etmiyecektir. Türkiyenin bu görüşü, Muhafazakâr hükümete iyice anlatılmıştır. Fakat buna rağmen İngiltere, Kıbrıs hakkında yeni plânlar hazırlamaktan vazgeçememektedir. Adanın nihai hal çaresinden evvel bir muhtariyet devresinden geçmesi, muhalefet kadar Muhafazakâr Partiye de cazip gelen bir hal şeklidir. Yunanistan ve Türk hükümeti muhtariyet fikrini reddetmekte birleşmeselerdi, İngiltere çoktan bu yolu seçecekti. Tarafların razı olmaması karşısında da, çıkmazdan kurtulmak için tek yolun muhtariyet olduğunun düşünülmesi kuvvetle muhtemeldir. Londranın meşhur Times'ı "kabili tatbik olmayan nazariyeler bir tarafa bırakılırsa, Türk azınlığının hakları garanti edilmek şartıyla, mümkün olacak herhangi bir ilerleme hattı muhtariyet devresinden geçmelidir." demektedir. Bu durumda, Türkiyenin kat'i bir red cevabı karşısında İngilterenin -Amerikanın da desteği ile- tek başına çıkmazdan kurtulmayı düşünmesi imkânsız değildir. Aşağı yukarı bir emri vaki tehlikesiyle karşı karşıyayız.

Mazide işlenen hataları bir kenara bırakalım. Hâdiselerin aleyhimize cereyanını nasıl önliyebiliriz? İngiltereyle münasebetlerimizi tekrar gözden geçirmek gibi tehditle karışık müphem lâfları, söyliyenler dahil kimse ciddiye almıyacaktır. Şimdilik yapılabilecek tek iş, taksim fikrinin Demokrat iktidara ait bir görüş değil, milli bir siyasetin temeli olduğunun muvafık-muhalif İngiliz ve Amerikan siyasi çevrelerine anlatılmasıdır. Kıbrıs meselesine milli bir karakter vermek, D.P. iktidarına düşen milli bir vazifedir.

başladı. Ama kongre başkanı öğle tatili yapılması teklifini oya koyuyordu! Teklif tabii reddedildi ve kongre başkanı konuşmasını yapmak üzere Genel Sekreter Kasım Güleki kürsüye davet etti. Fakat Gülek salonda bulunmuyordu. Delegeler şaşkınlık içindeydiler. Nasıl olurdu? Daha yarım saat evvel Gülek aralarında dolaşmış, çoğunun elini sıkmıştı. Herkes konuşmasını beklerken ne diye salondan çıkıp gidecekti? Şaşkınlık devam ederken kongre başkanı Kasım Gülekin avukatlarıyla beraber Temyiz dilekçesini hazırlamak üzere kongreden ayrıldığını bildirdi. Aynı anda delegeler ve dinleyiciler arasında Gülekin denize girmek üzere Trabyaya gittiği rivayeti dolaşmaya başladı ve herkes bu rivayete, Temyiz layihası bahanesinden daha çok inandı. Gülekin Temyiz dilekçesi yazmak için de olsa, denize girmek için de olsa kongre salonundan ayrılması ve hazırlanan programı aksatması hiç de iyi tesir uyandırmadı. Üstelik Genel Sekreterin kongrenin ilk değil, son konuşmalarından birini yapmak istediği, kendisine ilk sıranın verilmesini iyi karşılamadığı da duyulmuştu. Bu sebeple Gülekin Kongreyi bir emri vaki karşısında bırakması üç gün devam eden toplantının yegâne tatsız hâdisesi oldu.

Barutçu kürsüde

Spor ve Sergi Sarayını dolduran delege ve dinleyiciler raporun okunmasından çok liderlerin konuşmalarıyla alâkalanıyorlardı. Bu sebeple Barutçunun konuşması teklifi büyük tezahüratla karşılandı. Faik Ahmet Barutçuyu iyi hazırlanmış ve son derece alâka çekici bir konuşma yaptı. Barutçunun konuşması hâdiseleri tetkik, tahlil ve değerlendirmede hatibin isabetini göstermesi bakımından birçok politikacıya örnek teşkil edecek değerdeydi. Barutçunun objektif müşahedelerinin bugün içinde bulunduğumuz bir yığın meseleye ışık tuttuğu muhakkaktı. Fakat hal çarelerini gösterirken Barutçu aynı vuzuh ve isabetten maalesef mahrum kalıyordu. Milli bir kontrat etrafında birleşme fikri, tatbik kabiliyetinden çok, muhayyile genişliği bakımından kuvvetliydi. Fakat hâdiselere objektif olarak bakmak ve onları değerlendirmekte diğer muhalefet partilerinde de Faik Ahmet Barutçu çapında politikacılar mevcut olsaydı, bugün gerek işbirliği, gerek rejim bahislerinde bir hayli mesafe kat'etmiş bulunacağımız muhakkaktı.

Seçimler

C. H.P. İstanbul İl Kongresinin ikinci günü Gülek, Günaltay ve Kırıkoğlunun konuşmalarıyla renklendi. Ama ikinci günün en mühim hâdisesinin seçimler olduğu muhakkaktı. İl Başkanlığı için iki aday vardı: Ekrem Özden ve Fehmi Atanç.. Oylama sonunda her iki adayın da 107'şer oy aldığı görüldü. Bu, İstanbul teşkilâtı içindeki huzursuzluğu ve ikiliği iyice gösteriyordu. Birleştirici bir harekete gitmenin zaruretini bundan iyi gösteren bir emare olamazdı. Bu durum karşısında İl Başkanlığı seçimlerinin tekrarlanması icap ediyordu. Tekrarlanan seçimde bu iki adaydan biri pek az farkla yenilecek, fakat huzursuzluk ve ikilik daha da kuvvetlenecekti. Şemseddin

Şinasi Nahid Berker evinde

Teneffüs!

Günaltaya İl başkanlığını kabul etmesi bunun üzerine tekrar teklif edildi ve Günaltay 30 sene evvel ayrıldığı bir vazifeyi tekrar yüklenmekte tereddüt etmedi. C.H.P. böylece, rakibi D.P. nin tam zıddına İl teşkilâtı içindeki huzursuzluğu körüklemiyor, aklı selimin icaplarına uyarak ayrılıkları önlüyordu.

İnönünün konuşması

Kongrenin son gününde Günaltayın başkan seçilmesiyle uyanan ferahlık, İnönünün konuşmasını beklemenin heyecanı içinde eridi gitti. Öğleden sonra yalnız Spor ve Sergi Sarayının içi değil, civarı da iğne atılsa yere düşmiyecek hale gelmişti. Kongre dolayısıyla vazifelendirilen emniyet memurları en çetin dakikaları kongrenin son günü yaşadılar.

İnönünün konuşmasını dinlemek için gelenlerin arasında C.M.P. liderlerinden Sadık Aldoğan da vardı. Aldoğan ile İnönünün karşılaşmaları son derece samimi oldu ve iki eski asker yan yana oturarak son derece dostça görüşmeler yaptılar. İnönü ve Aldoğanın birbirlerinin kulaklarına fısıldadıkları sözler her ikisinin de yüzünde tebessümler uyandırıyordu.

İnönü kürsüye çıktığı zaman tezahürat dakikalarca devam etti ve ortalık yatışınca İnönü konuşmasını yaptı.

İnönünün konuşması "tatlı-sert" bir hava taşıyordu ve her zamanki gibi son derece seviyeli idi. Meselelerin teferruatına inmiyor, fakat işin özünü açıkça gözler önüne seriyordu. İnönü, İşbirliği hakkında partisine ve şahsına diğer muhalefet partileri tarafından yapılan tarizlere cevap getiriyordu. İşbirliğini zorlaştıran kanunî ve amelî güçlükleri objektif bir şekilde ortaya döküyordu. Buna rağmen İnönü işbirliği kapısını aralık tutmaya gayret ediyor ve işbirliğinin faydalarını asla inkâr etmiyordu. İnönünün C.H.P. ye reva görülen ağır hücumlara rağmen, diğer muhalefet partileri hakkında kullandığı dil ve teker teker itinayla seçilmiş kelimeler bu hususta beslenen samimî arzunun bir deliliydi.

İşbirliğinin tahakkuku, diğer muhalefet partilerinin de aynı vusuhla hâdiseleri görmesi ve değerlendirmesi halinde mümkün olabilirdi. İnönünün konuşmasını dinledikten sonra herkeste uyanan kanaat buydu.

Basın

"Dolmuş" boşaldı

Saçları üç numara makina ile traş edilmiş, ortadan biraz daha uzun boylu, sarışın, sempatik ve zeki yüzlü genç adam, açılan kapıda beliren altmış yaşlarındaki saçları bembeyaz kadına doğru atıldı. Ağzından tek, ama pek çok şey ifade eden bir tek kelime çıktı: "-Anne!". Yaşlı kadın, kapıda karşısında beliriveren çocuğunu görünce birden boşandı. Bir yandan oğlunun boynuna sarılıyor, bir yandan da sevinç göz yaşları içinde oğlunu kokluyor, öpüyor ve bağrından bir an bile uzak tutmak istemiyordu. Hâdise geçen hafta içinde Kavaklıderede bir apartmanın kapısında cereyan ediyordu ve sempatik zeki yüzlü genç, daha hapishaneden çıkalı bir saat bile olmayan Ulus gazetesi fıkra yazarlarından meşhur Dolmuş'çu Şinasi Nahit Berkerdi.

Oğlunun elini hâlâ bırakmayan ak saçlı kadın, oğlunun kesilmiş saçlarına, azıcık bozulmuş yüzüne tekrar tekrar bakıyor ve gözlerinden boşanan yaşları umursamadan "Eee.. Şinasi anlat bakalım" diyordu. Ama Şinasi Nahitin anlatacak nesi vardı ki? Yalnızca susuyor ve mütebessim, hapishane duvarları içinde geçen su bir koca yılı ardında bırakmış, etrafında toplananlara bakıyordu. Demek hürdü ha! Demek istediğini yapabilecek, istediği yere gidebilecekti ha! Doğrusu yalnız annesi değil Şinasi Nahit de gördüklerinin bir rüya olmasından korkuyor ve etrafına bu yüzden biraz da inanmaz gözlerle bakıyordu. Hapishane kapısından çıktığı andan beri sürüp giden susuşu da bundandı. İnanamıyordu. Hapishaneden çıktığına, artık şu anda hür olduğuna inanamıyordu. Tam bir yıldır kendini bu ana hazırladığı halde inanamıyordu.

Etrafını saran meslek arkadaşlarının ısrarları, devamlı takılmaları onu biraz kendine getirdi. Etrafındakilerin kendisinin kurtuluşundan doğan neşelerine o da birbirinden güzel nükteleri ile katıldı. Kavaklıderedeki evde gülündü, söylendi. Resimler çekildi, hapishane fıkraları anlatıldı. Bir yıllık bir ayrılıktan sonra yeniden ailesine, arkadaşlarına ve hürriyetine kavuşuyordu. Ama aslında Şinasi Nahitin bu çıkışı bir teneffüsten başka bir şey değildi. Zira, hapse girmeden önce yazdığı ve Ulus gazetesinde yayınlanan iki fıkrasından dolayı sekizer aylık iki mahkûmiyeti daha vardı ve bu cezalar tasdik veya reddedilmek üzere Temyiz Mahkemesinin ilgili dairelerinde bekliyordu. Şayet bu mahkûmiyetler Temyizce tasdik edilirse Şinasi Nahit bu sefer yanında Ulus'un o zamanki Yazıişleri Müdürü Nihat Subaşı da olduğu halde 16 ay yatmak üzere bir defa daha cezaevini boylıyacaktı.

Havada Bulut...

Falih Rıfkı, yazıyor:

"Mektuplarımı Rimini postahanesine veriyorum. Geçen gün, gişede yeni bir memur vardı. Yirmi beş yaşlarında bir delikanlı. Memur olabilmek için hiç olmazsa ortaokuldan çıkmış olmalı idi. Zarfın üstünde büyük yazı ile İstanbul kelimesini görünce, hangi devlet diye sordu".

Üstad, memurun böyle soruşuna hayret etmiş! Halbuki bence memur "Hangi devlet?" diye gene iyi sormuş...

Aslına bakarsanız, Fahri Belediye Başkanı yüzünden İstanbul diye bir şey kaldı mı ki? Bir Florya Köşkü var!

Şinasi N. BERKER

Ç A L I Ş M A

İşçiler

Fırın milyonerleri

İstanbuldaki fırınlarda çalışan 6 bin kadar işçinin çalışma şartları da Bursalı meslekdaşlarınkinden pek farklı değildi. Cok kötü şartlar altında çalışıyorlar ve her türlü kanun ve nizam çiğnenerek fazla mesai yapmaya mecbur tutuluyorlardı.

Gecen senenin Eylülünde ekmeğin vezni 730 grama düşürüldüğünde, fırın sahiplerinin bir çuval un başına 81 kuruş olan kârları 125'e çıkarılmış, fakat işçilerin ücretleri 1954 yılındaki seviyede bırakılmıştı. Aslına bakılırsa fırıncıların kârı 125 kuruştan da ibaret değildi. Belediye Encümeni narhı hesaplarken fırıncıların fenni maya kullanmasını şart koşmuştu. Halbuki buna riayet eden yoktu. Ekmeklerin birbirine yapışık olarak pişirilmesi yasaktı: her parti iki saat müddetle pişirilecekti. Ama fırıncılar bir defada fırına 300 yerine 400 ekmek atıyorlar, iki saat yerine bir buçuk saatta ekmekleri pişirmeye muvaffak oluyorlardı. Bu suretle ekmeğin kalitesinden kaybediyorlar ama işçilikten ve yakıttan kâr ediyorlardı. Gene fırıncılara tanınan çuval başına 125 kuruş kâra karşılık fırıncıların işçilere fırında yatacak yer, su bardağı, iş elbisesi, sabun ve sıcak su temin etmeleri lâzım geliyordu. Halbuki meselâ 12 işçi çalıştıran bir fırında ancak dört kırık somya bulunuyordu. Bu durum karşısında da işçiler yerlerde, un çuvallarının üstünde yatmak zorunda kalıyorlardı. Elbise, yıkanma ve su bardağı ise hayalden ibaretti ve lüks sayılıyordu. Bütün bu tasarruflar işverenlere, işçilerin aleyhine olarak haksız kârlar sağlıyordu. Ama Belediye ve Çalışma teşkilâtı bu yoldaki şikâyetlere kulak tıkıyordu.

İşin asıl acı tarafı fırıncıların kârı çuval başına hesaplanıyor ve 24 çuvalı 19 işçinin işliyeceği kabul ediliyordu da işçilerin ücretleri saat üzerinden hesaplanıyordu. Halbuki fırıncılar 24 çuval un için 19 değil, 10-14 işçi çalıştırıyorlar ve 19 işçi çalıştıranlar da 24 değil, 35 çuval işliyorlardı. Bu suretle aradaki fark, fırıncıların cebine iniyordu. Bu sebeple fırın işçileri de narh nasıl çuval başına hesaplanıyorsa, ücretlerinin de çuval başına hesaplanmasını haklı olarak istiyorlardı.

İşçiye 8 saat çalışma üzerinden 395 ilâ 650 kuruş arasında değişen ücretler ödenmesi, onların istismarına yol açıyordu. 24 çuval unun 19 işçi tarafından işlenmesi kabul edildiğine göre, 24 çuvaldan fazla işlenen her çuval için işçilere munzam tediye yapılması kanun ve hakkaniyet icabıydı. Fakat fırıncılar meydanı boş bulmuşlardı. O kadar ki Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının 19 Temmuz 1954 tarihli ve 4/10036 sayılı tebliği ile, un

Cemil Sermiyasoğlu
"Sucu"ların başkanı

fiatlarında çuval başına yapılan 85 kuruşluk indirmenin işçilere intikal ettirilmesine dair kararı bugüne kadar tatbik etmemişlerdi. Fırıncılar bu farkı da cebe indirmenin yolunu bulmuşlardı.

Fırın işçileri bir lâstik top gibi Belediye ile Çalışma Müdürlüğü arasında gidip geliyorlardı. Her iki taraf ta işi diğer tarafa yüklüyordu. Belediye, Devlet Şûrasının işçi ücretlerinin gözden geçirilmesi hakkındaki kararına rağmen, meseleyi bugüne kadar tetkik etmemişti. İl Hakem Kurulu da fırın işçilerinin ücretlerini narhla bir tutarak müracaatları Belediye Encümenine havale ediyordu.

Fazla mesai İstanbulda da kanuna aykırı şartlar altında devam ediyordu. Ücretler ve fazla mesai resmi defterlere işlenmiyor ve böylece işçinin hakkı yeniyordu. Hattâ birçok fırın sahibi köyde bir akrabasını düşük ücretle işçi gösteriyor ve onun yerine 14-15 yaşındaki çocukları çalıştırıyordu. Şikâyet ve teftişler fayda vermiyordu. Zira minareyi çalanlar kılıfını da hazırlıyorlardı. Yakalansalar bile on binlerce lira kâra karşılık ödedikleri ceza sadece 25 lira oluyordu ve bunu fırın sahipleri tebessümle ve memnuniyetle veriyorlardı.

Sendikalar

Su işçileri

Çalışma Bakanının İstanbulda bulunduğu sırada yıllık kongresini yapan İstanbul Su İşçileri Sendikası geçen hafta yeni faaliyet devresine büyük bir heyecanla başladı. İstanbul İşçi Sendikaları Birliğinin Beşiktaştaki binasında Pazar günü toplanan yeni idare heyeti iş bölümü yaptı ve Cemil Sermiyasoğlu başkanlığa, Seyfi Özbel genel sekreterliğe, Mevlüt Dalmız muhasipliğe ve Selâhattin Tan da veznedarlığa getirildi. İdare heyetinden Kemal Madi Başkan vekili olmuştu. Bununla beraber Burhan Savcı, Emin Türkeli, Ali Erdem, Halil Zorba, Ferit Fırat, Halit Çetin, Taha Talçık ve Mehmet Çalışkan da teşkil edilen çeşitli komisyonlarda vazife almak suretiyle sendikalarına, işçi arkadaşlarına faydalı olmak hususunda diğer idarecilerden geri kalmıyorlardı.

Sendikanın kongreye sunduğu raporda belirtildiği gibi, yeni idare heyetine düşen ilk vazife İstanbul su işçilerini sendikalarından ayırmağa çalışan menfaatperestlere karşı derhal cephe almak ve bunların ne mal

Yıllardanberi yapılan mücadelelere ve beslenen ümitlere rağmen grev yasağının kaldırılmıyacağı Çalışma Bakanı tarafından artık açıkça itiraf edilmiş bulunmaktadır. Esasen, İktidara geçince grev yasağını kaldıracaklarını vaadedenlerin İktidara geçtikleri zaman ellerinde grev hakkında hazırlanmış bir tasarı bulunmadığı ve bu yolda boş söz ve vaadlerden başka hiç bir hazırlığın olmadığı kısa zamanda anlaşılmıştı. Fakat işçilerimize bu gerçeği anlatmak maalesef mümkün olamadığından onlar daha bir iki hafta evveline kadar ümitlerini kaybetmeden grev yasağının kaldırılacağını bekliyorlardı. Vakıa Çalışma Bakanı, D. P. programında kabul edilen grev hususunda herhangi bir görüş değişikliği olmadığını ve gerekli şartlar gerçekleşince bu yasağın kaldırılacağını tekrar ediyordu, ama bu yasağın kaldırılması için öyle şartlar ileri sürüyordu ki, bunlar Nasreddin Hocanın borcunu ödeme imkânlarından farksızdı.

Memleketseverliğe, fedakârlığa, çalışkanlığa, oy kullanmağa gelince diğer vatandaşlar gibi işçiler de olgun ve seviyeli oluyorlardı. Fakat grev yasağının kaldırılmasına ve haklarını aramağa gelince her nedense bu seviyelerini ve olgunluklarını - bazı idarecilere bakılacak olursa - kaybediyorlardı. Hakikaten bugüne kadar ne zaman grev yasağının kaldırılmasından söz edilse, ya bu hususta tasarılar hazırlandığı, ya da "memleket seviyesi" nin greve müsait olmadığı ileri sürülüyordu. Türk işçisine grevi lâyık göremeyenler bu dolambaçlı ifadeyi kullanıyorlardı. Çalışma Bakanı, iktidarının 7 yıldanberi grev tasarısı hazırlamakla meşgul olduğu yolunda verdiği sözleri bir kalemde unutup şimdi grev için gerekli şartların mevcut olmadığını ileri sürüyordu. Bu grev yasağının kaldırıl-

olduklarını işçilere duyurmaktı. Sırtlarını partiye dayayıp çalışmadıkları halde Sular İdaresinden ücret alıp üstelik Gülhane Parkında da - tabiî iş görmeden- belediyeden para alan bazı işçiler, İstanbul Su İşçileri arasında ikilik yaratarak sendikayı parçalamağa ve dağıtmağa çalışıyorlardı.

Dertler

Çalışma Bakanı Türk işçisinin dertlerinin -bazı istisnalar dışında- tamamen halledildiğini İstanbul Su İşçileri Sendikasının Kongresi ile sadece misafirleri taşımak ve ağırlamak için 150 bin liranın harcanmasına vesile olan Sanatoryumun açılması sırasında beyan etmesine rağmen, hemen bütün işçi meselelerinin askıda olduğu İstanbul Su İşçileri Sendikasının yıllık raporundan ve kongredeki şikâyetlerden anlaşılıyordu. Gerek raporda, gerek delegelerin konuşmalarında işçi ücretlerinin düşüklüğü, işçilerin birer meskenden mahrum oldukları, Çalışma Müdürlüğü teşkilâtının yetersizliği, sigortaların noksanlığı ve mevcutların iyi çalışmaması, sendika hürriyetinin zedelenmesi, grev yasağının kötü tesirleri, asgarî ücretlerin yokluğu, ücret uyuşmazlıklarının uzaması ve daha birçok mevzular teker teker ele alınmıştı. İşçi Sigortaları Kurumu son genel kuruluna gidecek delegelerin tesbitinde Bakanlık tarafından tutulan yol ve yapılan değişiklikler birçok sendika tarafından olduğu gibi İstanbul Su İşçileri Sendikası tarafından da tenkit ediliyordu.

Askıda kalan bu umumî işçi meseleleri yanında su işçilerinin de kendilerine göre dertleri vardı. Yağmurda, çamurda, sıcakta ve soğukta her türlü şartlar altında çalışan su işçileri sık sık ciğer hastalıklarına tutuldukları halde bunlar meslekî hastalık sayılmıyordu. Bundan başka su işçilerine kanunî mecburiyete rağmen gerekli elbise, meşin ceket, ayakkabılar vesair malzeme de verilmiyordu.

İşte İstanbul Su İşçileri Sendikası yeni idare heyeti bir taraftan teşkilâtını kuvvetlendirmeğe ve genişletmeğe çalışırken diğer taraftan da üyelerinin bu meselelerini halletmek için olanca kuvvetle çalışmaya ilk toplantısında karar vermiş bulunuyordu.

GREV YASAĞI

Âdil AŞÇIOĞLU

mayacağını söylemekten başka bir şey değildi.

Çalışma Bakanının dediklerine göre grev yasağının kalkması için: a) Memleketin sanayileşmesi, b) Sendikaların kuvvetlenmesi, c) Kalifiye işçi yetiştirilmesi, ç) Köylerden şehirlere doğru nüfus akınının durdurulması, d) Köy nüfusunun mevsimlik tarım işleri dışında ev ve el sanatlarında çalıştırılmalarının sağlanması lâzımdı. Her aklı başında insan kolayca anlar ki bütün bu şartların gerçekleşmesi için en az 30 yılın geçmesi lâzımdır!

Grev yasağının kaldırılması için - bunca vaadden sonra - bu şartların gerçekleşmesini beklemelerini işçilere tavsiye etmek D. P. için her halde bir başarı sayılamazdı.

İktidara gelince grev yasağının kaldırılacağına söz veren bir parti ve ona bağlı milletvekilleri iktidara geçtikten 7 yıl sonra bu sözlerini tutmazlarsa, siyasî bakımdan seçmenlere karşı sorumlu olup yeni bir seçimde işçilerin oylarını kaybetmeyi göze almalıydılar.

İşçilerin olgunluğuna gelince oylarını bu sözlere inanarak vermiş olmakla bunu ispat etmişlerdir. Kaldı ki, bir memleketin mukadderatını elinde tutan bir partinin seçmenlerin olgunluğu ve seviyesi hakkında seçimden evvel ve seçimden sonra ayrı fikirler ileri sürmesi onun ciddiyeti hakkında çok haklı şüpheler dâvet edebilirdi.

Bundan başka, bir taraftan memleketin sanayileştiğini ve işçilerin kalkınıp teşkilâtlandıklarını iddia ederken diğer taraftan grev yasağının kaldırılması için bazı şartların gerçekleşmesini beklemek tenakuza düşmek demekti. Çünkü bizim bildiğimize göre "görülmemiş kalkınma" nın işçi sayısını arttırmağa veya hiç olmazsa 7 yıldanberi sanayileşmiş olmamıza bir hayli yardım etmiş olması lâzımdı. Harpte harap olan memleketlerin çoğu 10 yıl içinde tekrar kalkınıp sanayileşmişlerdi. Harbe girmemiş olan Türkiye'nin ise daha bir hayli bekliyeceği anlaşılıyordu. Bununla beraber, grevin yalnız sanayileşmiş memleketlerde yapılabileceğine dair bir "mecburiyet" de mevcut değildi. İtalya'da pirinç işçileri, İngiliz Ginesinde -ki bir müstemlekedir - şeker kamışı tarlalarındaki işçiler ve Endonezya adalarındaki tarım işçileri yıllardanberi greve başvurmak imkân ve hakkına sahiptiler. Bu memleketlerden çoğunun hemen sadece tarımcı oldukları ve halklarının ya müstemleke idaresi altında, ya da yeni bağımsızlığına kavuşmuş oldukları düşünülecek olursa, Türkiye'nin sanayileşmemiş olmasının greve bir engel sayılamıyacağı açıkça anlaşılmıştır.

Sendikaların kuvvetlenmesine gelince, bunun da kolayca gerçekleşmeyeceği meydandaydı. 1947 den beri 10 yıl içinde sendikaların gelişmek için sarfettikleri gayretler -başlangıç yılları hariç- hemen daima baltalanmıştı. Bir de İşçi Sendikaları Birlik ve Federasyonlarının sudan sebeplerle kapatılması bunların gelişmesinin ne derece arzu edildiğini gösteren ve başka izaha yer bırakmayan kâfi sebeplerdi. Hele bu kapatmaların kanunların uygulanmasından ileri geldiğini iddia edip kanunları değiştirmek için hiçbirşey yapmamak, sonra da biz sendikaların gelişmesini istiyoruz demek, doğrusu mantığa meydan okumak değil de neydi?

Batıda grevlerin, sendikalar kurulduktan sonra başladığı iddiası da doğru değildi. Aksine, grev sendikalar kurulmadan çok evvel işçiler tarafından çalışma şartlarının düzeltilmesi ve ücretlerinin yükseltilmesi için kullanılmış bir silâhtı. Grevler, işçileri sendikalar kurmağa ve onlar etrafında birleşerek dağınık hareketlerden vazgeçmeğe sevketmişti. Hattâ sendikalizmin gelişmesi grevleri bir bakıma önlemişti. Fransa'da 1884 tarihli kanunu hazırlıyanlardan biri olan Waldeck-Rousseau şöyle demişti: "Sendikalar yalnız grev yapmazlar, aynı zamanda grevi düzenlerler. 1884 tarihli kanundan doğan sosyal terakki işte bu noktadadır".

İşçiye grev hakkı tanınmadıkça işçilerin sendikalara fazla rağbet göstermesi ve binnetice sendikaların kuvvetlenmesi beklenemez. Grevin işçilere zararlı olacağını ileri sürerek grev yasağının kaldırılmaması da yanlıştır. Grevin kendileri zararlı olup olmayacağı işçileri ilgilendirir. Her ferdin kendi menfaatini başkalarından ve hele devletten daha iyi bildiğini kabul eden ferdçi - liberal bir düzene sahip olan Türkiye'de. Devletin "ben işçilerin menfaatlerini onlardan daha iyi bilirim" demesi, ne ferdiyetçiliğe ne de liberalizme yakışır.

Grev yasağının kaldırılması için ileri sürülen kalifiye işçilerin yetişmesi, köy nüfusunun şehirlere akınının durdurulması vs. gibi şartların da bir iki yıl içinde gerçekleşemeyeceği tabiidir. Halbuki grev yasağının kaldırılması ile işçilerin ve sendikaların teşkilâtlanmaları, daha disiplinli hareket etmeleri ve mesleklerinin menfaatlerini daha iyi gözetmeleri mümkün olacaktır. Bütün bunlar da kalifiye işçinin yetişmesine, el emeği arz ve talebinin ayarlanmasına ve binnetice istihsalin artıp düzenlenmesine yardım edecektir. Tarihte grevler yüzünden batmış bir tek memleket yoktur. Türkiye de grevler yüzünden -eğer bunlar bir memleket için hakikaten zararlı ise - elbette batmayacaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Doğu - Batı

Mareşal Zukov
Övülen hasım

Yeni ümitler

Moskova hâdiselerinden sonra yaptığı ilk basın toplantısında Eisenhower, Doğu-Batı münasebetlerinde muhtemel bir bahar havasının müjdesini veriyordu. Başkan, Mareşal Zukov ve Wilson arasındaki muhtemel görüşmelerin yapıcı bazı neticeler verebileceğini söyliyerek bu konuşmalara taraftar olduğunu ihsas ediyordu.

Eisenhower geçen haftaki basın toplantısında eski silâh arkadaşı Zukov'u övmeyi de ihmal etmemişti. Rusyanın 2 numaralı adamı haline gelen Mareşal, Ike'ın gözünde, son derece dürüst ve ahlâk sahibi bir adamdı. Zukov'un yükselmesini Amerikan Dış İşleri Bakanlığı da son derece iyi karşılamıştı: "Mareşalin mevcudiyeti diktatörlüğe dönüşü önlemek için iyi bir garanti" teşkil ediyordu. Amerikanın Moskovadaki eski Büyük Elçisi Bohlen'e göre, Zukov diktatörlüğün yeniden kurulmasına müsaade etmiyecekti. Kısacası Zukov, Amerikanın ve Eisenhower'in itimadına sahip bir adamdı. Doğu ve Batı arasındaki münasebetlerin düzelmesinde Mareşal her halde büyük bir rol oynıyacaktı. Fakat hayale kapılmak için şimdilik vakit çok erkendi. Doğu ve Batı görüşleri arasında halen bir uçurum mevcuttu. İhtilâfların halli uzun ve çetin münakaşalara ihtiyaç gösterecekti. Fakat ne olursa olsun, Zukov'un şahsiyeti, Doğu ile Batı arasında daha anlayışlı bir hava yaratılmasını kolaylaştıracaktı.

Tunus

Cumhuriyete doğru

Tunusta İktidarı elinde tutan Yeni Düstur Partisinin organı haftalık Aksiyon mecmuası geçen hafta Tunuslulara şu müjdeyi veriyordu: "Tunus pek yakında monarşi olmaktan çıkacak!. Hüseyini sülâlesi ölmüş bir ağaçtır. Tunuslular ve liderleri bu ağacı kökünden söküp atacaklardır."

Haber hiç te hayretle karşılanmadı. Başbakan Habib Burgıba'nın Cumhuriyet taraftarı olduğu çoktan biliniyordu. Burgıba, Atatürk inkılâplarının samimi bir hayranı idi. Tunusu modern bir memleket haline getirmeye iman etmişti. Çoktan beri Cumhuriyeti ilân etmek için münasip bir fırsatın zuhurunu bekliyordu. İşte nihayet o gün gelmişti.

Charles Wilson
Batının elçisi

Dünya başkentlerinden gelen elçiler Burgıba'nın evinde toplanacak, yeni bir anayasa hazırlanacak ve Tunus Beyi memleketten uzaklaştırılacaktı.

İhtiyar Tunus Beyi Sidi Muhammed el Amin, Tunusun istiklâl mücadelesinde daha çok Fransızların tarafını tutmuş, bu yüzden halkın sevgisini kaybetmişti. Halk ona "Fransızların Beyi" adını takmıştı. Fransızlara kafa tutmaktan çekinmiyen Fas Sultanı bugün eller üzerinde tutulurken, Fransızları tutan Tunus Beyine menfa yolu gözüküyordu. Hiç bir Tunuslunun beyin arkasından matem tutması beklenemezdi.

Tunus, Türkiyenin 34 yıl önce geçtiği yolu seçiyordu. Atatürkün verdiği ders unutulmamıştı. Ortaçağın temsilcisi beyden kurtulan Tunus, artık modernleşme yolunda daha büyük bir azimle ilerliyebilecekti.

Fransa

Fevkalâde selâhiyetler!

Geçen hafta Fransız Millî Meclisi hükümete istemiye istemiye fevkalade selâhiyetler tanıdı. Bourges Maunoury istediğini koparabilmek için hükümetin mevcudiyetini ortaya koymuştu. Muhtelif partileri ikna için pazarlıklara girişmişti. Ancak bu suretledir ki bezgin Meclisi teskine muvaffak olabilmişti. Fevkalâde selâhiyetlerin gayesi, resmen Fransada tedhişçiliğin yayılmasını önlemekti. Bunu temin etmek için hükümet icabında "toplama kampları" açabilecekti. Fransada böyle bir şey -harp hali hariç - şimdiye kadar görülmemişti. Hiç bir hükümet mahkemeleri atlayıp iş görmeye cesaret edememişti. Cezayir meselesinin kızıştırdığı mutaassıp milliyetçi hisler, bugün böyle bir şeyi mümkün kılıyordu. Fransa ve "toplama kampları"...

Fransada hakikaten son yıl içinde büyük bir mesafe kat'edilmişti!

Malezya

Kazanılan bağımsızlık

İngiliz Avam Kamarası, geçen haftanın başlarında, eski müstemlekelerinden Malezya'ya önümüzdeki 31 Ağustostan itibaren bağımsızlık veren bir kanun tasarısını oy birliği ile kabul etti Böylece, bir zamanlar İngiliz İmparatorluğunun zengin ülkele-

Habib Burgiba
Atatürkün izinde

ARAPLARI ARTIK ALDATABİLİR MİYİZ?

Aydemir BALKAN

Paris - Temmuz..

Okuyucularımızın elbette dikkatinden kaçmamıştır: Son haftalarda Arap memleketlerine, bilhassa Mısır'a karşı iktidarın ağzı değişmiştir. Onunla beraber bir takım "tahsisatlı" basınımız da bu memleketlere, liderlerine ve "dâva" larına karşı uzun yıllardır takındığı menfi ve küçümseyici tavrını terketmek ihtiyacını duymuştur. Spor temasları ve çeşitli "resepsiyon" lar vesilesiyle tekrar edilen bu "hava değişikliği" programı, hâdiseleri yakından takip etmeğe meraklı olanlar için hayli eğlenceli ve garip sahneler arzetmektedir. Bu havanın ne kadar sun'î olduğunu anlamak için, çok değil, iki ay evvelki gazetelere bir göz atmak kâfidir. Bu memleketlerin gerek halklarına, gerek liderlerine, gerek giriştikleri mücadelelere daha pek kısa bir müddet önce nasıl cephe aldığımızı düşünecek olursak bu ani "makam" değişikliğini izah etmek için - makul ölçüler içinde - sebepler bulmak güç olacaktır. Filhakika biz, iktidarın gerek iç, gerek dış plânda - zaten her ikisinin de muharrık unsurları bir değil midir? - hareket tarzını artık normal ve Batılı ölçüler içinde izah etmekten vazgeçmiş bulunuyoruz. Buna rağmen, iptidaî de olsa, bazı denemelere başvurmanın faydasız olmadığı kanaatındayız.

Burada bir şey kesin ve gerçektir: Bu "flört"e bizim iktidar başlamıştır. Bu havanın yerleşmesini bizim iktidar istemektedir. Teşebbüsler bilhassa bizim iktidardan gelmektedir. Mısır'la münasebetlerimizin "normal"e avdeti için ilk defa el uzatan gene bizim İktidar olmuştur.

Bunların sebepleri neler olabilir? Bu kesin değişikliği, bu "tebdili makam" ı zarurî kılan âmiller nelerdir? Hele bu kadar ani bir şekilde havanın poyrazdan lodosa dönmesinde nelerin, kimin - veya kimlerin - tesiri olmuştur.

★

Bu suallerin cevaplarını vermezden önce, okuyucularımıza bazı hâdiseleri hatırlatalım: Bugün yeniden dostane münasebetler kurmak istediğimiz Mısır Hükûmetine bizim iktidar şefi - daha pek kısa bir zaman önce - meşhur Tahran nutkuyla "gayrı meşru hükûmet" diye hitap etmiş, milletlerarası diplomasi ölçülerine ve lisanına girmiyecek bir tarzı ihtiyar eylemişti.

Bugün yeniden iltifata yanaştığımız Albay Nâsır'a bundan sadece iki ay evveline kadar, gene aynı münasebetlerle "sergerde", "Moskova'nın uşağı" tâbiriyle çullanıyorduk. Ne ciddî bir basına, ne ağır başlı bir iktidara yakışan bir şekilde hareket ediyorduk.

Bugün gene İktidar şeflerinin ağzıyla "İslâmın hakkı dâvası" diye bahsettiğimiz Kuzey Afrika'lı vatanseverlerin mücadelesini düne kadar inatla inkâr ediyorduk. O kadar ki selâhiyetli bir Dış İşleri memuru "Bu, Fransa'nın bir iç meselesidir" diyecek kadar garebet göstermişti.

Bugün Mısır'ın ve Arap dünyasının tuttuğu ve dolayısıyla bizim de nelerden sonra hoş görünmek ihtiyacını hissettiğimiz Kuzey Afrika'lı mücahitler hakkında daha düne kadar "tedhişçiler", "âsiler" veya "komünist yardakçıları" tâbirlerini kullanıyorduk. İktidarımız âdeta vatanseverlere karşı zulüm ve baskı cephesiyle birlik olmuştu.

Bugün "kardeşçe" münasebetler kurmak arzusunda olduğumuzu bildirdiğimiz Mısır'a karşı, daha dün, tamamen haksız ve zorba bir hareket olan talihsiz Süveyş Seferi dolayısiyle açıkça cephe alıyorduk. Öyle ki, Birleşmiş Milletlerde Amerika bile İngiltere ve Fransa'yı takbih ederken, delegasyonumuz "müstenkif" kalmayı akıllıca bir siyaset buluyordu! Süveyş baskısını basınımız, İktidarla birlikte, destekliyor; milletlerarası kaideleri ve barışçı teşkilâtları hiçe sayan bu pervasız cebir hareketini tasvip ediyordu. Daha bir iki ay evvel vaziyet böyleydi.

★

Şimdi bütün bunlara rağmen, Arapları aldatabilecek miyiz? Şimdi bu anî lisan değişikliği ve bu sahte bahar havası Arap halk efkârını avlamaya kâfi gelecek midir? Bu anî "çark", aradaki uçurumu unutturabilecek midir? İşin asıl hazin tarafı Orta Doğudaki geniş çoğunluğu, yani hürriyete susamış milliyetçi kitleleri ve liderlerini iktidarımızın samimiyetine inandırabilecek miyiz?

İtiraf edelim ki bu, pek güç olacaktır. Çünkü son yıllarda, hattâ son aylara kadar, Arap memleketlerindeki gelişmeleri İktidarımız - bilerek veya bilmiyerek - bir türlü görmek istememiştir.

Arap memleketleri, başta Mısır, bugün ne durumdadırlar ve ne yapmak istemektedirler? Öyle tahmin ediyoruz ki İktidarımız bu mevzuda kararlı bir izaha varamamış, onun için de hareket tarzı tezatlar içinde kalmıştır.

Orta Doğuda milliyetçi hareketler, uzun bir ataletten sonra ilk defa şuurlu bir şekilde ancak son yıllarda uyanmaya başlamıştır. Bu bölgedeki milletler, "hâmi"leri İngiliz'lere karşı samimî ve teşkilâtlı bir şekilde ancak son yıllarda baş kaldırmağa koyulmuşlardır. Bir avuç ihtilalci subaya dayanan Mısır milliyetçi hareketi bunun öncüsü olmuştur. Arap kitleleri son yıllarda, hem iç hem de dış plânda yeni liderlerin gayretleriyle hür bir vatan peşinde haklı bir mücadeleye girişmişlerdir. Yabancı hakimiyetine son vermek, içerde de feodal rejimi yıkmak, asırlardır yokluk ve sefalet içinde kıvranan, her iki taraftan da sömürülen Arap kitlelerinin - ister beğenelim, ister beğenmiyelim - haklı dâvalarıdır.

★

Bu arada bizim rolümüz ne olmuştur? Unutmayalım ki Orta Doğudan bizi İngilizler kovmuşlardı. Türk milliyetçiliğine gene evvelâ İngilizler karşı koymuşlardı. Ancak bugün şartlar değişmiştir. Türkiye Batının, dolayısiyle İngiltere'nin başka bölgelere karşı müttefiki olmuştur. Fakat buna rağmen her iki dünya arasında tavassut imkânları çoktur.

Bizim için iki hal tarzı bahis mevzuu olabilirdi: Orta Doğuda mevcut olan prestijimizden ve Batı ittifaklarına bağlı oluşumuzdan istifada ederek arabulucu rolü oynamak ve bu suretle de Türkiye'ye milletlerarası plânda haklı bir ehemmiyet kazandırmak.. Veya eski "hamî" lerin, yani müstemlekecilerin, yani Arap kitlelerinin haklı veya haksız nefret ettikleri İngilizlerin yanında bu milliyetçi hareketlere açıkça cephe almak..

D. P. iktidarı, esef edilir ki, bu ikinci yolu seçmiştir. Hariciyemizi idare etmek iddiasında olan "memur" ların öğüt ve görüşlerine kapılmıştır. Bu zevatın yanlış ve sakat faraziyelerine, kısır muhayyilelerine güvenerek çok yanlış ve tehlikeli adımlar atılmıştır. Netice itibarıyla, pek kısa bir zamanda "evdeki hesapların çarşıya uymadığı" anlaşılmış, bugünkü hazin "sil baştan" durumuna gelinmiştir. Amerika dahi bu bölgede İngiliz nüfuzunu yıkmaya, bu şekilde Arap âleminin sempatisini kazanmaya çalışırken D. P. iktidarı boşuna bir gayretle, uzun müddet hatasında ısrar etmiştir. Son haftalardaki dönüş, bu sebeple beklenen neticeleri verememiştir. ★

Arap memleketlerindeki milliyetçiliğin bazı müfrit taraflarını, bazı nahoş şekillerini bizim sabır ve müsamaha ile karşılamamız lâzımdır. Mustafa Kemal Türkiye'si de müstemlekecilere karşı tırnaklarıyla mücadele ederken bu ümitsiz ve ihtiraslı yoldan geçmiştir. Ancak bizim 30 yıl evvelki dâvamızla bugün Orta Doğu memleketlerinin basılarının dâvaları arasında şekil bakımından olsa bile, esas ve ruh bakımından fazla bir fark yoktur. Bu düşünceleri ve bizi Batılı ittifaklara katan menfaatlerimizi mezcedebilen bir iktidar, bugünkü hazin duruma elbette düşmiyecektir. Fakat aynı şahıslarla bu kitleleri kandırmak artık hayaldir.

rinden birini teşkil eden bir Devlet daha bağımsızlığa kavuşuyor ve Britanya Milletler Camiası bir üye daha kazanıyordu.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Malezya bağımsızlığını kazanmakta diğer Güney Doğu Asyalı komşularına nisbetle oldukça gecikmişti. Gerek eski İngiliz müstemlekelerinden Hindistan ve Birmanya olsun, gerek Hollanda müstemlekelerinden Endonezya ve Fransız müstemlekelerinden Hindiçini olsun, bu komşular bağımsızlıklarını Malezya'ya nisbetle daha kolay değilse bile, daha çabuk kazanmışlardı. Bunun sebebini, herşeyden önce, bu devletlerin Batılı müstemlekecilerin hakimiyeti altına girmeden evvel de bir millî varlık devresi yaşamış olmalarında ve bu devreyi bir türlü unutamamalarında aramak lâzımdı. Halbuki Malezya, İngiliz hâkimiyeti altına girmeden evvel, bir coğrafî terim olmaktan öteye gidemeyen bir ülkeydi ve bu ülke içinde yaşayan çeşitli sultanlıklar, ancak İngiltere'nin burada yerleşmesinden sonra tek bir otorite altında birleştirilmişlerdi. Yarımada üzerindeki nüfus ayrılıkları menfaat ayrılıklarına da yol açıyor, Malezyalılar bu ayrılıklar arasında bir muvazene kurup İngiltere'ye karşı harekete geçemiyorlardı.

Malezyalılar arasında o kadar özenilen bu muvazenenin kurulmasında ilk amil, İkinci Dünya Harbi sırasındaki Japon istilâsı olmuştu. Bu istilâ karşısında Çinlilerin idaresindeki Malezya Komünist Partisi tarafından bir çete savaşı açılmış; ancak başlangıçta bütün Malezyalıların katıldığı bu çete savaşı, Japon istilâsı atlatıldıktan sonra, iktidarı ele geçirerek Sovyet blokuna katılmak istenen komünistlerle milliyetçiler arasında bir iç harp şeklini almakta gecikmemişti. Bu iç harp bir yandan bütün gayretiyle Malezya'da tutunmaya çalışan İngilizlerin durumunu güçleştirirken, diğer yandan da komünist olmayan bütün Malezyalıları aynı saflarda topluyor ve böylece aslı ne olursa olsun her Malezyalıda bir birlik şuuru yaratıyordu. Bu bakımdan, Malezya iç harbinin de çeşitli asıldan gelen Malezyalılar arasında bir birlik kurulmasında ikinci mühim amil olduğunu söylemek yanlış olmıyacaktı.

Bütün bu gelişmelerden sonra Malezya'nın bağımsızlığı yolundaki ilk adımı atmak 27 Temmuz 1955 seçimlerinde oyların % 80'i gibi büyük bir çoğunluğunu toplıyarak başa geçen Abdül Rahman kabinesine nasib olmuştur. Koyu bir bağımsızlık taraftarı olmakla tanınan Başbakan Abdül Rahman, seçim kampanyası sırasında, seçmenlere "Hür mü, yoksa köle olarak mı yaşamayı seçeceksiniz?" diye sormuştu. Malezya halkı, oyunu bu bağımsızlık taraftarı politikacıya vermekle, hür olarak yaşamayı istediğini şüpheye mahal bırakmayacak bir şekilde gösteriyordu. Abdül Rahman, iş başına geçer geçmez, seçim kampanyası sırasında verdiği sözü tutmak için derhal İngiltere ile bağımsızlık görüşmelerine başlamış ve bu görüşmeler sonunda, 1956 Şubatında, Londra'da Malezyanın Başbakanı ile İngiliz Müstemlekeler Bakanı arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma gereğince, İngiltere, 1957 Ağustosu sonunda Malezya'ya bağımsızlığını vermeyi kabul ediyordu.

Malezya Başbakanı Abdül Rahman ile İngiliz Müstemlekeler Bakanı Lennox Boyd arasında Londra'da yapılan bu anlaşma geçen haftalar içinde Avam Kamarası tarafından tasdik edildiğine göre Malezya'nın bağımsızlığa kavuşması için Lordlar Kamarasının tasdikini ve 31 Ağustos tarihini beklemekten başka birşey kalmamıştır. Bundan böyle, Malezya Britanya Milletler Camiası içinde hür bir devlet olarak yer alacak idare şekli ise federasyon olacaktır. Federasyonun üyeleri eski sultanlıklardır. Önümüzdeki günler içinde toplanacak bir konferansta, sultanlar kendilerine bir başkan seçecekler ve bu başkan Malezya Federasyonunun en büyük lideri sayılacaktır. Malezya devleti içindeki çeşitli ırklara gelince, devlet idaresine katılmak bakımından yerli halka Çinlilerden biraz üstün bir durum sağlanacaktır. Bundan başka yerli dil Malezya devletinin resmî dili, islâm dini de resmî dini olacaktı. Buna mukabil, nüfus çoğunluğu ile ekonomik üstünlüğü ellerinde tutan ve ötedenberi kendilerini Malezyadan ziyade Çin'e bağlı sayan Çinliler de Malezya devletine sadık kalmak mevzuunda söz vereceklerdi. Çinlilerin bu sözlerini ne kadar tutacakları ise ancak ilerdeki gelişmelerden sonra anlaşılacaktı.

Abdül Rahman
İstiklâl yolunda

Bizim için Malezya hâdiselerinin tek dikkate değer tarafı İngilterenin Kıbrıs meselesine de Malezyaya benzer bir hal tarzı düşmekte olmasıydı.

Bulgaristan

"K" nın izinde

Geçen hafta içinde Demirperde gerisi memleketlerinden gelen haberlerden, Peyk Devletlerin de Krutçef'in Rusyada verdiği örneğe uygun olarak, bir takım temizlik hareketlerine girişmiş bulundukları anlaşılıyordu. Bu temizlik hareketleri bilhassa Bulgaristan'da büyük çapta göze çarpıyor ve Bulgar Komünist Partisi birinci sekreteri Jivkof, üstadı Krutçef'in izinde yürüyerek, Başbakan yardımcısı Gueorgui Çankof ile eski bakanlardan Dobri Terpeşef ve Yanko Panof'u Parti Merkez Komitesinden uzaklaştırıyordu. Bu üç parti düşmanının durumunu incelemek üzere 11 ve 12 Temmuz tarihlerinde toplanan Bulgar Komünist Partisi Merkez Komitesinin bu toplantılar sonunda yayınladığı bir tebliğe göre, Komite, Başbakan yardımcısı Çankof'u "parti birliğini bozucu hareketlerde bulunmak" ve "parti siyasetine aykırı bir yol tutmuş olmak"la suçlandırmıştı. Dobri Terpeşef ile Yanko Panof'a gelince, bunların suçu da "kendilerine yapılan sert ihtarlara rağmen Merkez Komitesi, parti siyaseti ve birliği aleyhindeki faaliyetlerine devam etmek" hususundaki ısrarlarıydı. Tebliğde, Merkez Komitesi üyeliğinden çıkarılan bu üç parti düşmanının aynı zamanda parti üyeliğinden de atıldıklarına dair hiçbir sarahat yoktu.

İşe biraz yakından bakılınca, Bulgar Komünist Partisi saflarında yapılan temizlikle bundan üç hafta kadar önce Moskova'da yapılan temizlik arasında birçok bakımdan benzerlikler bulmamak mümkün değildi. Bir kere, Bulgaristandaki temizlik hareketinin başlıca kurbanı Çankof da, tıpkı Molotof ve âkibet yoldaşları gibi eski komünistlerdendi ve koyu bir Stalinci olmakla şöhret kazanmıştı. Bundan başka, gene tıpkı Molotof ve diğerleri gibi, Çankof ve arkadaşları da sadece Parti Merkez Komitesinden çıkarılıyorlar ve Parti üyeliğinden de ihraç edilip edilmemeleri hakkında şimdilik hiçbir karara varılmıyordu. Ancak Moskova'da yapılan temizlikle Sofya'da yapılan temizlik arasındaki en büyük benzerlik, hiç şüphe yok ki, her iki başkentte temizliğe uğrayanlara yüklenen suçlar arasındaki benzerlikti. Filhakika, kolayca hatırlanacağı gibi, Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi de Molotof ve şürekâsını temizlerken, tıpkı Bulgar Komünist Partisi Merkez Komitesinin Çankof ve arkadaşlarına yaptığı gibi, bunları

"parti birliğini bozucu hareketlerde bulunmak" ve "parti siyasetine aykırı bir yol tutmuş olmak"la suçlandırmıştı. Gene aynı şekilde, Krutçef'in verdiği misali tekrarlamakta acele eden Rumen Komünist Partisi birinci sekreteri Gheorghiu Dej de, bu fırsattan faydalanarak en tehlikeli iki rakibini, Chisinevschi ile Konstantinesko'yu temizlerken aynı ithamları ileri sürmekten kaçınmıyordu.

Bütün bu olup bitenlerden peyklerin Moskova'yı adım adım takip ve olduğu gibi taklit etmekten hâlâ vazgeçmemiş oldukları kolayca anlaşılıyordu. "Parti aleyhtarı hareketler" teranesi, Moskovadakiler kadar diğer peyk devletler idarecilerine de siyasî rakiplerinden kurtulmak için bulunmaz bir fırsat vermişti.

İspanya

Krallığa doğru

Bundan tam 21 sene önce, İspanyada amansız bir kardeş kavgası patlak vermiş ve bu kavganın sonunda, 18 Temmuz 1936 tarihinde, İspanyanın bu günkü rakipsiz diktatörü General Franco iktidarı ele geçirmişti. İspanya, geçen hafta içinde, bazıları tarafından hâlâ sevinçle, bazıları tarafından ise hâlâ teessürle hatırlanan bu günün yirmibirinci yıldönümünü kutladı. Bu vesile ile Madritte büyük şenlikler yapıldı, bütün İspanyolların liderlerine bağlılığı bir kere daha belirtildi. Böylece dünyanın dikkat nazarları da bir kere daha İspanya üzerinde toplandı.

Aslında, bu dikkat nazarları, 18 Temmuz tarihlerinden daha önce İspanya üzerine çevrilmiş bulunuyordu. 1943 yılında General Franco tarafından ve İspanyol halkının devlet idaresine iştirakini sağlamak maksadıyla teşkil edilen İspanya Kortezler Meclisi bu yılki toplantılarına başlamıştı ve hemen herkes, bu toplantılarda bazı mühim hâdiselerin cereyan etmesini bekliyordu. Zira, iktidarı ele geçirdikten 21 yıl sonra, İspanyol diktatörünün durumu hiç de sanıldığı kadar kuvvetli gözükmüyordu.

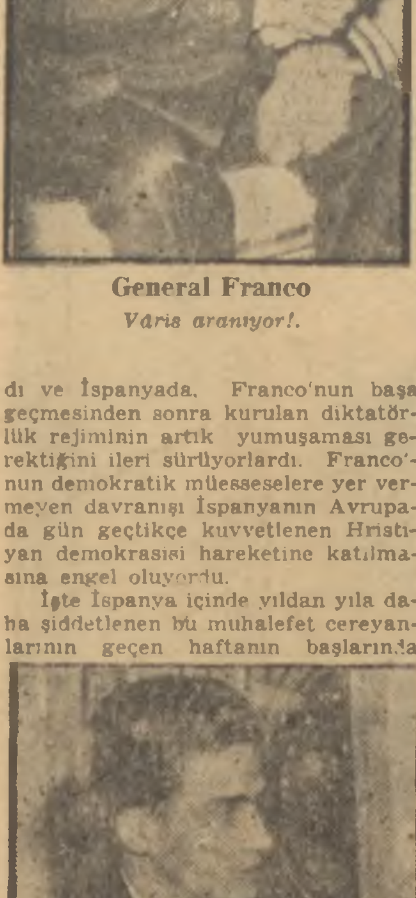
Bir defa, nisbeten solcu bir iktidarı devirerek iş başına geldiği için, işçilerin Franco'yu pek sevdikleri söylenemezdi. Son yıllarda İspanyanın şurasında burasında patlak veren hâdiseler Generalin işçiler arasında ne kadar az sevildiğini bütün açıklığıyla ortaya koymuştu. Bundan başka başlangıçta Franco'yu tutan Kral taraftarlarının bile rejimin sertliğinden bıktıkları için krallığın yeniden kurulması için sabırsızlık gösteriyorlar ve bazıları, bu mevzuda fazla ateşli ve yüksek sesle konuştukları için durmadan hapse girip çıkıyorlardı. Nihayet, İspanyol diktatörüne karşı cephe alanlar arasında son günlerde Franco'nun hapse atmakla neslini tüketemediği aydınlar zümresi geliyordu. Bu aydınların büyük bir çoğunluğu Hristiyan demokrasi taraftarıydı ve İspanyada, Franco'nun başa geçmesinden sonra kurulan diktatörlük rejiminin artık yumuşaması gerektiğini ileri sürüyorlardı. Franco'nun demokratik müesseselere yer vermeyen davranışı İspanyanın Avrupada gün geçtikçe kuvvetlenen Hristiyan demokrasisi hareketine katılmasına engel oluyordu.

General Franco

Vâris aranıyor!.

İşte İspanya içinde yıldan yıla daha şiddetlenen bu muhalefet cereyanlarının geçen haftanın başlarında toplanan Kortezler Meclisinde küçük çapta da olsa bazı tezahürlere yol açması bekleniyor ve toplantı, bütün dünyada merakla takip ediliyordu. Nitekim, geçen hafta Pazartesi günü Kortezler Meclisinde cereyan eden bazı hâdiseler bu merakın pek haklı olduğunu gösterdi.. Franco idaresi tarafından tasdik ettirilmek istenen bir kanun projesine karşı Meclisin kuruluşundan bu yana ilk defa olmak üzere muhalefet sesleri yükseldi. Aslında bu kanun projesi İspanyol üniversitelerinde daha çok ve daha çabuk teknik eleman yetiştirilmesi gibi oldukça tali bir bahse taallûk etmekteydi ve buna yükseltilen muhalefet sesleri Kortezler Meclisinin çok kudretli bir icra organı üzerinde tesir yapmaya başlamış olduğu şeklinde yorumlanamazdı. Ama kanunun aleyhinde kullanılan 49 oy Franco İspanyasında yeni gelişmeler beklemek gerektiğini anlatmaya kâfi geliyordu. Bu muhaliflerden başka, 120 kişi de Franco idaresinin projesini desteklemektense çekimser kalmayı tercih etmişti.

Prens Juan Carlos

Tahtın vârisi

Kortezler Meclisinde cereyan eden ikinci dikkate değer hâdise de Luis Carrero Blanco tarafından yapılan bir konuşma oldu. 1951 yılından beri Franco kabinesinde yer alan ve İspanyol Devlet Başkanının yardımcılığına kadar yükselmiş bulunan Amiral Blanco, bu konuşmasında, Franco'nun bir hayat boyunca sürecek liderliğinden bahsetti ve General hayatta olduğu müddetçe İspanyol devlet şeklinde bir değişiklik beklenmemesi gerektiğini açıkça söylemekten kaçınmadı. Amirale göre, İspanyada krallık ancak Franco'nun ölümünden sonra ihya edilebilirdi. Krallığın şekline gelince, Devlet Başkanı yardımcısı yaptığı konuşmada bu şekli de tesbit etmeyi unutmamıştı: Amiral Blanco'ya göre, Franco'nun ölümünden sonra kurulacak krallık mutlak veya liberal değil, geleneklere dayanan bir krallık olacaktı.

Carrero Blanco'nun yaptığı bu konuşmadan sonra, İspanyol kralcıları başlarında ne zaman bir kral görecekleri hakkında aç çok bir fikir sahibi olabilirlerdi ama bu kralın kim olacağı hakkında hâlâ hiç kimsenin en ufak bir fikri mevcut değildi. Blanco'nun yaptığı konuşmadan, Franco'nun ölmeden önce İspanyol tahtına geçecek kimseyi tesbit edeceği anlaşılıyor, ancak bu devlet kuşunun İspanya tahtı üzerindeki iddialarından hâlâ vazgeçmemiş bulunan Barselona Kontunun mu, yoksa onun oğlu Prens Juan-Carlos'un mu başına konacağı kestirilemiyordu. Franco'nun sempatisinin ötedenberi genç Prensten yana olduğu biliniyor, fakat İspanya tahtının gerçek varisi Barselona Kontu da, tahtı oğluna bırakmak fikrinde olmadığını her vesile ile açıklamaktan geri durmuyordu. Carrero Blanco'nun konuşmasında bu dikenli meseleye temas eden bir ima bile mevcut değildi.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Dış Ticaret

Kahire Temasları

Mısırda, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Abdullah Akerin ifadesiyle "hiç bir ticaret heyetine yapılmıyacak kadar candan" karşılanan heyetimiz geçen hafta yurda döndü.

İktidarın başının milli futbol maçında önayak olduğu Türk - Mısır dostluğu, ikinci adımını böylece ticari sahada atıyordu. Düne kadar Mısıra ateş püsküren Amerika muhibbi Lübnan da bizimle aynı yolu takip ediyordu. Nuri Saidin halefi Irak hükümeti de yeni cereyanın dışında kalmıyordu.

Hakikaten Nilin âsi çocuğu Nasır, son zamanlarda bir hayli uslanmış gibi görünüyordu. Kavgalı bulunduğu Orta Doğu memleketleriyle münasebetlerini düzeltme çareleri arıyordu. Amerika yeniden Nasırla anlaşmanın mümkün olabileceğini düşünmeye başlamıştı. Bağdat Paktı üyeleri ve Lübnan bu görüşü paylaşıyorlardı. Dostluğu tazelemenin klasik yolu, spor ve ticaretti.

Bu sebeple Mısırla yeni esaslar üzerinden bir ticaret anlaşması imzalıyorduk. Eski iki taraflı anlaşmada kredi hacmi pek dar tutulmuştu. 900 bin doları aşan alacak veya borçlar dolarla ödeniyordu. Bu durum, ticaret yapmayı çok güçleştiriyordu. Esasen Türkiyeye satacak çok malı olmayan Mısır, marjı aşıp kıt dövizlerini israf etmemek için Türkiyeden ithalâtını kısıyordu. Buna bir de siyasi sebepler inzimam edince, Türk-Mısır ticareti hemen hemen sıfıra inmişti.

Türkiye yeni anlaşmada son derece cömertçe hareket etmişti. Kredi marjı bu sefer 2 milyon dolara çıkarılıyordu. Bundan başka marj aşıldığı takdirde dolar yerine üçüncü bir memleketten alınmış malları ithal etmeyi kabul ediyorduk.

Mısırın bizden alacağı çok mal vardı. Tütün ve her türlü gıda maddeleri ithalı Mısır için zaruri idi. Fakat karşılığında bize ne satabilirdi? Ticaret Bakanı Abdullah Aker geçen hafta yaptığı basın toplantısında bu noktaya hiç temas etmiyordu.

Mısırdan alabileceğimiz başlıca madde yüksek kaliteli pamuktu. Pamuklularımızın düşük kalitesinden şikâyetçi hanımlarımız bu takdirde daha kaliteli mamûllere kavuşabileceklerdi. Fakat Mısırdan pamuktan başka daha ne alabilirdik? Bu anlaşma sonunda Mısırın diğer memleketlerden ithal ettiği lüks ve pahalı maddeleri ithal etmek zorunda kalmıyacak mıydık?

Anlaşılan siyaset, ticaretten ağır basmıştı ve D.P. İktidarı yeni dost Mısıra karşı ilk hamlede büyük bir cömertlik göstermişti. Yeni dostun da bu cömertliğe ne kadar lâyık olduğu henüz belli değildi.

Almanya

Zenginliğin dertleri

Alman mucizesinin mimarları İktisat Bakanı Prof. Erhard ve Maliye Bakanı Schaeffer son haftalarda bir hayli endişeli günler vaşıyorlardı. Zira Federal Almanya'nın dış ticaret fazlası gün gectikçe artıyordu. Merkez Bankasının altın ve döviz mevcudu 5,5 milyar doları aşmıştı. Zenginleşen Almanya sevineceği yerde ne diye üzülüyordu? Son dört yılda Almanya 200 yeni milyoner kazanmıştı; yılda 60 bin marktan fazla kazanan 10 bin insan vardı. Avrupa'nın turistik yerlerini Almanlar dolduruyordu. Fakat bu tozpembe tabloya rağmen, memleket iktisadiyatını ellerinde tutan muktedir kimseler üzülüyorlarsa, bunun her halde ciddi bir takım sebepleri olmalıydı.

Prof. Erhard

Zenginlik başa belâ!.

Almanya dış memleketlere sattığından çok daha az mal ithal ediyordu. Komşulardan şikâyetler yağmaya başlamıştı. Para fonu, GATT, Dünya Bankası, Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtı Almanya'nın dış ticaret politikasını tenkit ediyorlardı. Mal satmak için mal almak iktisadın temel kaidelerinden biriydi. Çok alan, fakat az satan memleketler Almanya'ya olan borçlarını altın veya dolarla ödemek zorunda kalıyorlardı. Tabiidir ki bu memleketlerin altın ve dolar kaynakları sonsuz değildi, tükenmek üzereydi. O halde muazzam Alman sanayii yakında müşteri bulamamak tehlikesiyle yüz yüze gelecekti. Şimdiden tedbirler almak lâzım geliyordu. Almanya geçen yıldan beri Marşal Planına benzer bir proje üzerinde düşünmekteydi. Fransa'ya 260 milyon dolarlık bir kredi vermeye matuf müzakereler devam ediyordu. Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtına 1 milyarlık bir kredinin açılması muhtemeldi. Müşterek Pazar, Almanya'ya daha geniş bir pazar temin edecekti. Fakat bütün bu tedbirlerin meseleyi halle kâfi gelmemesinden korkuluyordu. Temel mesele Almanya'nın çok istihsal edip az istihlâk etmesiydi. Durum Türkiye'nin tam tersiydi. Biz ayağımızı yorganımızdan fazla uzatmıştık. Yediğimizden az istihsal ediyor, yani borçlanıyorduk. Halbuki Almanya çok büyük bir yorgana sahipti.

Yeme de seyrine bak!.

Avrupa memleketleri millî hasılanın yüzde 67 sini istihlâk ettikleri halde, Almanya'da bu nisbet yüzde 56 yı aşmıyordu. 1950 den bu yana yapılan yatırımlarda aslan payını ağır sanayi almıştı. Sermaye malları istihsali bu müddet zarfında 2,4 misli arttığı halde, istihlak malları istihsali ancak 1,7 kadar çoğalmıştı. Bir Alman'ın yılda ortalama sarfettiği miktar 1543 mark iken, Fransız 2605, İngiliz 2564 mark harcıyordu. 47 saat çalışan bir işçinin vasati haftalık kazancı 23 doları geçmiyordu. Otomobil sanayiindeki muazzam gelişmeye rağmen, İngiltere Almanya'dan 3 misli fazla otomobile ve televizyona sahipti.

Yapılacak iş, iç istihlaki geliştirmek, yani ücretleri arttırmaktı. Fakat istihsallerin yüzde 60 ını ihraç eden büyük sanayi kralları bir türlü ücretleri arttırmaya yanaşmak istemiyorlardı. Ucuz ücret ödeyerek kolayca dünya pazarlarına hakim olmuştu; bu durumu devam ettirmek istiyordu. Fakat ergeç Almanya iç istihlâki geliştirmek zorunda kalacaktı.

Bir millet işsizlik tehlikesini göze almadan, kasalarını ilelebet altınla dolduramazdı.

İngiltere

Enflasyon korkusu

Son birkaç yıldır enflasyon korkusu içine düşen memleketlerden biri olan İngiltere son haftalarda hükümetin enflasyona karşı giriştiği savaşı artan bir merakla takip ediyordu.

Gerçi İngilterede fiatlar bizdekine benzer bir hızla yükselmiş değildi. kabaca bir rakkamla 1953 ten bu yana genel fiat seviyesinde % 14 kadar bir yükselme vardı. Bizim için hiç bir şey ifade etmeyen -çünkü biz yılda % 14 artışı normal görür hale geldik . bu nisbet İngil-

terede herkesi düşündürmekte, hükümeti tedbir almağa zorlamaktadır. Bizdekinden farklı olarak orada hükümet enflasyonu inkâr etmek için hergün başka bir çareye başvurmamakta, tam tersine enflasyon tehlikesine bütün milletin dikkatini çekmektedir.

Nitekim son hafta içinde yaptığı bir konuşmada Maliye Bakanı Thorneycroft bunun yeni bir örneğini veriyordu. Millî Sınaî İstihsal Danışma Kurulu üyelerine hitap eden Thorneycroft enflasyonla mücadele etmek için gökten inme, yeni bir metod olmadığını söylüyordu. Enflasyonla mücadele zahmetliydi. Fakat yeni bir metod yok demekle Maliye Bakanı enflasyonu çaresiz bir dert olarak göstermek istemiyordu. İngiltere halkı ya enflasyona karşı girişilen savaşı destekliyecek, ya da İngiliz parasının her gün bir parça daha kıymetten düştüğünü görmeğe katlanacaktı. Halbuki İngiltere dünya ticaretine dolayısı ile başka memleketlere bağlıydı. Bir çok başka memleket de İngiltereye bağlıydı. Öyle olunca İngiliz parasının kıymetten düşmesi karşısında seyirci kalmak mümkün değildi.

Enflasyonu önlemenin en iyi yolu istihsalı arttırmaktı. Daha iyi çalışmak, istihsali köstekleyen sebepleri ortadan kaldırmakla bu mümkün olabilirdi ve İngilterede istihsal artmaktaydı.

Maliye Bakanı hükümetin politikasını beğeniyordu. Çünkü bu politikanın ne olduğu belliydi. Bugüne kadar iyi netice vermişti, bundan sonra da öyle olacaktı. Zaman zaman bazı ayarlamalar yapılacağı şüphesizdi; fakat bu politika değiştirilmiyecekti. Maliye Bakanının bu sözleri çok ehemmiyetliydi. Zira hükümetin kesin kararının ne olduğunun bilinmesi psikolojik bakımdan tesirli olacaktı.

Hükümetin elindeki en iyi silâh bütçe idi. Enflasyonla mücadele etmek için devlet masraflarının azaltılması, bütçenin 462 milyon Sterling fazlalıkla bağlanması kararlaştırılmıştı.

Devlet yatırımlarının, bilhassa temel sektörlerde, artacağı şüphesizdi. Fakat hususî yatırım mevcut tasarruf miktarından fazla olmamalıydı.

Para sahasında hükümet siyaseti hususî sektörde tesirini göstermekteydi. Kredi tahditleri kaldırılmıyacaktı. Faiz haddi düşürülmiyecekti.

Fakat enflasyon devam ediyordu. Maliye Bakanı buna başlıca sebep olarak gelirlerdeki artışı gösteriyordu. Ücretler boyuna artmaktaydı. Son yıl içinde maaş ve ücretlerdeki artış aşağı yukarı 900 milyon Sterling idi. Açıktı ki bu paranın satın alabileceği kadar mal bu devre içinde istihsal edilip arzedilemezdi. 900 milyon Sterling çok büyük bir para idi. Bununla şimdiki sağlık teşkilâtı yeniden kurulabilirdi. Yahut bu, iki veya üç donanma demekti.

Thorneycroft
"Az yiyiniz!"

Maliye Bakanı tarafsız bir teşkilât kurulması gerektiğini belirtti. Bu teşkilât gelir, masraf ve ücret münasebetlerini tahlil edecekti. Bu bir ücret mahkemesi yahut yüksek bir millî makam olmıyacak ve şahsî ücret talepleri ile uğraşmıyacaktı. Vazifesi memleketin iktisadî durumunu, şartlarını her zaman gözler önüne sermek olacaktı.

Thorneycroft sözlerini oldukça iyimser bir şekilde bitirdi. Eskisinden daha çok yatırım yapılıyordu.

Eugene Black
Başa göre traş...

İhraç malları dünya pazarlarında aranıyordu. Tediye muvazenesi müsait görünüyordu. Fiatlardaki devamlı yükselme önlenemediği takdirde bütün bu iyi şeyler yok olacaktı. Bu yükselişi durdurmak da, bazı şartlarla, mümkün görünüyordu.

Hindistan

Mr. Black'ın cömertliği

Dünya Bankası tarafından Hindistana 32.142.000 sterling - resmî kurdan 250 milyon Türk lirası - tutarında borç verileceği geçen hafta içinde açıklandı. Bu para Hindistan demiryollarının geliştirilmesi için kullanılacaktı, demiryollarının geliştirilmesi ise ikinci beş yıllık plânda yer almıştı.

Dünya Bankası bu parayı döviz şeklinde verecek ve Hindistan böylece elde edeceği Amerikan dolarını, sterlingi, Japon yenini, lireti bu yıl ve önümüzdeki yıl ithal edeceği demiryolu malzemesinin bedelini ödemekte kullanacaktı.

Bu para ile Hindistan şu malzemenin bedelinin aşağı yukarı yarısını karşılayabilecekti. 500 lokomotif, 10 bin yolcu vagonu, 100 bin tekerlek takımı, ray, diğer maddeler ve teçhizat. Borç 15 yıl vâdeli, yüzde 5/8 faizli olacaktı.

Banka borç vermeğe razı olmadan önce iki taraf arasında aylarca süren görüşmeler yapılmış, Hindistan demiryolu sistemi enine boyuna incelenmişti. Sonunda Dünya Bankası Başkanı Eugene Black ile Hindista'nın Amerika Büyükelçisi G. L. Mehta anlaşmayı imzalamışlardı.

Eugene Black memleketimizde pek iyi tanınan bir kimseydi. Bundan bir müddet önce biz de Dünya Bankasından borç almağa uğraşıyorduk. Fakat şimdi Hindistan'ın beş yıllık plânını ve demiryolu sistemini inceden inceye gözden geçirdikten sonra borç vermeğe razı olan Banka o zaman da bizim şartlarımızı incelemişti. Bu incelemelerin sonunda Bankadan kredi yerine iktisadî gidişimizi değiştirmemiz gerektiğini bildiren bir öğüt alabilmiştik. Gene o sıralarda kredi sağlayabilmek için Amerika'ya giden İktidar ileri gelenleri ile Mr. Black arasında görüşmeler yapılmış ve görüşmeler, bir anlaşmaya varmak şurda dursun, pek tatsız bir şekilde sona ermişti. İşte bizim iktidar ileri gelenlerinin gözünde pek sevimsiz, pinti bir kimse olan Eugene Black şimdi Hindistan'a 250 milyon Türk lirası veren cömert Eugene Black'ten başkası değildi. Demek ki bizim istediğimiz krediyi alamayışımızın gerçek sorumlusu Mr. Black değil, belki İktidar ileri gelenleriydi. Yapılacak şey alacağımız para ile ne yapacağımızı, nasıl yapacağımızı para kesesi sahiplerine açıkca anlatmaktı. İşte şimdi Hindistan'ın yaptığı da buydu.

K İ T A P L A R

HABABAM SINIFI

(Yazan: Stepne, Resimliyen: Turhan Selçuk. Dolmuş Mizah Yayınları No: 1. Tan Matbaası, İstanbul -1957. 112 sayfa, 200 kuruş)

Okul sıralarından, hele yatılı okul sıralarından yetişip de acı veya tatlı bir takım hatıralara sahip olmayan insan var mıdır? Bir askerlik hatıraları, bir de okul hatıraları aradan yıllar geçtikten sonra bile daima yad edilen ve hatıra geldikçe kâh gülünen kâh da acı bir tebessümle geçiştirilen hâdiselerle doludur. İşte Stepne takma adıyla bir yatılı okulun bir haylaz sınıfının yaptığı haşarılıkları dile getiren Rifat Ilgaz "Hababam Sınıfı" adını verdiği kitapla Türk mizah edebiyatına tadı dillerden kolay kolay gitmeyecek bir eser kazandırmış oluyor. Son yıllarda pek büyük bir gelişme gösteren Türk mizahı "Hababam Sınıfı" ile mizah klâsiklerimiz arasına girebilecek bir esere daha kavuştu.

"Hababam Sınıfı" öylesine tabiî, öylesine canlı ve öylesine kuvvetli bir kitaptır ki, onda, mektep sıralarından geçmiş her insan, ister istemez kendisinden birşeyler bulacak, çocukluk ve gençlik yıllarının hatıraları ile burun buruna gelmekten dolayı sonsuz bir zevk alacaktır.

Kitabın önsözünde de belirtildiği gibi "Hababam Sınıfı", "herhangi bir okulun yatılı bir sınıfı. Döneklerden, sürgünlerden devşirme bir sınıf.. Alfabenin son harflerinden bir şube... Etütlerinde şiirli, manili nameler yazılır, masrafı kabartmak için kitap isimleri ile dolu mektuplar donatılır. Liglerin puanları, averajları hesaplanır, patırdılı alaylı klüp tartışmaları yapılır, kopya ruleleri hazırlanır, hiç birşey yapılmadığı saatlerde de bol bol uyunur. Derslerde ise, hocasına göre, bütün bunlar tekrarlandığı gibi fazladan da roman okunur, saat sorulur, hocanın gözünün içine baka baka dalga geçilir, zamanı gelince de etütlerde hazırlanan kopyalar kullanılır".

Rifat Ilgaz kendisinin de içinde yetiştiği böyle bir sınıfı ele almış. Sınıfın kalburüstü bütün kodamanlarını, hocaların en tipiklerini tesbit etmiş. Çoğu zaman hâdiselerin kıyısında durarak, pek nadir olarak da içine karışarak yapılan bütün haşarılıkları, bütün haylazlıkları bir tele-objektif hassasiyeti ile tesbit etmiş. Üstelik, o sırada yıllarca okuduktan sonra yıllarca da gene o okulların kürsülerinde dirsek çürüttüğü için madalyonun her iki yüzünü de rahatça görmüş.

Dolmuş mizah mecmuasının yayınlarının ilki olan bu kitap Hababam Sınıfına ait hatıraların ancak pek küçük bir kısmını teşkil ediyor. Kitabın sonundaki "Birinci Kitabın Sonu" ibaresinden de anlaşılabileceği gibi bu hikâyeler daha devam edip gidecek. 112 sayfalık ilk ciltte 22 müstakil hikâye yer almış. 22 si de ayrı ayrı birer kahkaha bombası olabilecek hikâyeler.. Uzun yıllar yalnız bir şair olarak tanınan Rıfat Ilgaz'ın günün birinde okuyucu karşısına böyle ender bulunur bir mizah yazarı olarak çıkması cidden sevinilecek bir şey. Hâlen Dolmuş mizah mecmuasının yazı kadrosunda çalışan Rıfat Ilgaz, öyle sanıyoruz ki bundan böyle yazacakları ve bu güne kadar yazdıkları ile Türk Mizah Edebiyatının en sivri kalemlerinden biri olarak ilerdeki yıllara da kalacak bir yazar hüviyetine sahiptir. Gülmek ve eski günlerini okul hayatını hatırlamak isteyen herkesin zevkle okuyacağı bu mükemmel mizah eseri her tipten okuyucuya çekinmeden tavsiye edilebilir. Kitap ayrıca Türk Karikatür sanatının en gözde karikatüristi Turhan Selçuk tarafından kitabın havasına uygun bir şekilde de resimlendirilmiştir. Bu bakımdan "Hababam Sınıfı" nı alanlar gerek karikatür, gerekse mizah sahasında iki ustanın el ele vererek hazırladıkları bir kitaba sahip olmakla bir taşla iki kuş vuracaklar.

ESİR ŞEHRİN İNSANLARI

(Kemal Tahir'in romanı. Martı yayınları No: 3. İstanbul Matbaası. İstanbul - 1956. 315 sayfa. 400 kuruş)

Modern Türk romanı şu son üç beş yıldır dev adımları ile diyebileceğimiz hamleler yapıyor. Türkiye'de roman yazılmıyor diyenleri susturacak eserler veriyor. İşte Kemal Tahir'in "Esir Şehrin İnsanları" adlı romanı da bunlardan biri. Kemal Tahir bu romanında kitabın adından da anlaşılabileceği gibi esir bir şehri dile getirmiş. Esir şehir, mütareke yıllarının İstanbul'u. Esir Şehrin İnsanları da o yıllarda yaşamış İstanbul'lular. Kimi Anadolu'da başlayan Kuvayı Milliye hareketine cephe almış, bütün ümitlerini kaybetmiş, kurtuluşu padişahları Vahdettinle birlikte yabancı devlet işgal kuvvetlerine sığınmakta bulmuş, adi ve pespaye insanlar. Kimi ise Anadolu'da başlayan kurtuluş savaşına candan inanmış, bu uğurda düşman işgali altındaki bir şehirde Anadolu'dakilere yardım için canlarını bile fedadan çekinmiyen fedakâr insanlar. Roman baştan başa bu iki sınıf insanın, hainlerle kahramanların mücadelesine ele almış.

Kâmil Bey Galatasaray Sultanisini bitirdikten sonra yurt dışına çıkmış, yıllar boyunca bütün Avrupa ve Uzak Doğuyu dolaşmış bir paşazade.. Servetinin hesabını kendisi dahi bilmeyen bir insan. İspanya'da bir prens dostunda misafir kaldığı günlerde Birinci Dünya Harbi kopmuş. Memleketinden uzakta ama memleketinin harbe girmiyeceğine inanmış, her türlü dert ve gamdan uzak yaşarken günün birinde Osmanlı İmparatorluğunun da harbe katıldığını öğrenen fakat gene de olacaklara pek aldırmayan bir insan. Harp, Kâmil Beyin servetini tarumar etmiştir. Elde kalan yalnızca bir köşktür. Ama Kâmil Bey yurdundan kopmuş bir insan olarak İstanbul'a döndüğünde memleketin haline bakacağına elde kalan köşke çekilir ve köşkün bahçesinin tanzimi ve kaz yetiştirmekle meşgul olur. Şehirle hemen hemen hiç teması yoktur. Günün birinde köprü üzerinde bir eski sınıf arkadaşına rastlar. Eski arkadaşı ondan bir başka müşterek arkadaşlarının karısı için yardım talep eder. İhsan adındaki bu arkadaşları İstanbul'da Karadayı adında bir halk gazetesi çıkarıp Kuvayı Milliyeciler adına propoganda yaptığından dolayı hapse mahkûm edilmiştir. Gazeteyi karısı çıkarmağa devam etmektedir. Ama, kadın yalnızdır ve üstelik hamiledir. Muhakkak surette eli kalem tutan bir yardımcıya ihtiyaç vardır. Kâmil Bey ömründe ilk defa ciddî bir iş teklifiyle karşı karşıya kalmıştır. Üstelik uzun yıllar Batı dünyasında yaşamış bir insan olarak bir kadına yardım etmek fırsatını eline geçirdiği için son derece gururlanır. Zaten de köşkte kaz yetiştirmek, başlanıp bitirilemiyen tercümeler yapmak, resim karalamak canını sıkmaktadır. Seve seve yardıma gider. İşine canla başla sarılır. Bu arada öğrenir ki Karadayı yazıhanesi yalnız bir gazete idarehanesi değil aynı zamanda Kuvayı Milliyecilerin karargâhıdır. Fakat Osmanlı Polisi de bu idarehaneye bir türlü rahat vermemekte, türlü oyunlarla bilhassa Nedime Hanımı suçlandırıp hapse atmak için gayret sarfetmektedir. Bir gün Nedime Hanımın yapacağı bir işi gönüllü olarak üzerine alan Kâmil Bey bir harp plânını Anadolu'ya geçirmek üzere götürüp birisine teslim ederken yakalanıp tevkif edilir. Tevkifhanede türlü tazyik ve baskılar altında suçu Nedime Hanıma yüklerse kurtulacağı yolunda telkinlerde bulunurlar. Ama artık Kâmil Bey memleket realiteleri ile yüz yüze gelmiş bir insan olarak Kuvayı Milliyecilere yürekten inanmıştır. Her türlü tehdide ve her türlü ikbal teklifine karşı durarak Nedime Hanımı ele vermez.

Roman, gerek mevzu gerek işleniş bakımından Kemal Tahir'in öbür romanlarından yani "Sağırdere", "Körduman" ve "Göl İnsanları" adlı hikâyelerinden bir hayli farklı. Böyle olmasına rağmen, romancı her hangi bir zorluk ve acemilik çekmemiş. Dolayısı ile okuyucu "Esir Şehrin İnsanları" nı sıkıntı çekmeden zevkle takip ediyor. Bilhassa bir takım tipler ve meselâ bu arada Kâmil Bey tipi gayet etraflı bir şekilde canlandırılmış. Romanı okurken bir Abdülhamit Paşazadesinin yıllarca Avrupa'da kalmış bir insanın yurduna döndükten sonraki ruh haletini, bir mücadeleye bağlanışını bütün inceliğiyle görüyorsunuz. "Esir Şehrin İnsanları" her bakımdan başarılı bir roman olarak okunmağa değer.

T I B

Laboratuvar araştırmaları

Hedef : Kanser!.

Kanser

Amansız bir savaş

Bütün dünyada, birçok araştırma merkezlerinin, laboratuvarların, hastahanelerin çalışmaları artık hep bir maksada yönelmiş bulunmaktadır. Yeryüzünde hiçbir hastalık için bu kadar geniş bir savaş açılmamış, bu kadar para harcanmamış, bu kadar laboratuvar hayvanının canına kıyılmamıştır. Bu hastalık kanserdir. Bu kadar sayısız hastahane, laboratuvar ve araştırma merkezinin, buralarda çalışan binlerce hekimin, kimyagerin, laborantın ve başka personelin bulmağa çalıştığı şey, mikroskopla ancak görülebilecek kadar küçük olan kanser hücresinin vücutta sınırsız gelişme ve çoğalma yeteneğini durduracak bir kimyevî maddedir. Bu çalışmalar sayesinde her çeşit canlı varlığın en küçük ünitesi olan hücre bilgisinde birçok yenilikler meydana çıkmıştır. Bu sahadaki çalışmalar o kadar geniş ve esaslıdır ki kanserden başka, belki birçok hastalığın daha tedavi imkânları sağlanmış olacaktır. Tekniğin en ileri imkânlarıyla elektron mikroskopu, spektrofotometri ve radyoizotoplarla hayatın derinliklerine girilmekte ve tek bir hücrenin gelişmesi bile incelenebilmektedir. Atomun bölünmesi de yirmi yıldanberi bu sahada geniş imkânlar sağlamış bulunmaktadır.

Cerrahî tekniğin ve radyoterapinin imkânları sınırlıdır. Bunun için son senelerde araştırıcılar kimya sahasına yönelmişler ve daha tesirli kimyevî maddeler aramağa başlamışlardır. Cerrahî ve radyoterapi vücudun ancak ulaşabilen yerlerindeki, başlangıçta farkına varılan kanserlere faydalı olmaktadırlar. Esaslı organlara enfiltre olmuş ve kan ve lenfa yolu ile vücuda yayılmış olan kanserlere ise hiç faydaları yoktur. Nazarî olarak ideal tedavi çaresi ancak şimiyoterapi olabilir. Cerrahi tedavinin ve radyoterapinin birçok mahzurları şimiyoterapide yoktur. Bu tedavi sayesinde en ileri devredeki kanserleri bile durdurmak ve tahrip etmek mümkün olacağına inanılmaktadır.

İncelenen maddeler

Henüz, insan vücudunda ilerlemiş bir kanseri tamamen yok edebilecek bir kimya maddesi bulunmuş değildir. Tecrübe tüpünde tercihan insan kanser hücrelerini tahrip eden ve başka hücrelere ilişmeyen maddeler bulunmuştur. Hayvanlara aşılanmış olan kanserleri de tamamen tahrip eden maddeler bilinmektedir. Hiç olmazsa kısmen kanser hücrelerinin insan organizmasındaki aşırı gelişmesini durduracak, hayatı uzatan maddeler de mevcuttur. Bundan sekiz yıl öncesine kadar lüsemiye yakalananların ancak yüzde 5'i bir yıldan fazla yaşayabildikleri halde, bugün bu nisbet yüzde 50 ye yükselmiştir. Hattâ üç yıl daha fazla yaşıyanları da vardır.

Birçok maddeler

1955 de, Amerikada kanser şimiyoterapisi komitesi başkanı Dr. Farber hastahanelerin, laboratuvarların, üniversitelerin de katıldığı büyük bir araştırma yapmış ve bir çok maddelerin kansere karşı tesiri incelenmiştir. Birçok kimya ve ilâç fabrikası da denenmek üzere yeni yeni ilâçlar hazırlamışlardır. 1957 de Amerikan kongresi kanser şimiyoterapisi için araştırmalara yirmi milyon dolar tahsis etmiştir. Bu arada tıbbî veya sentetik bütün maddeler kansere tesir bakımından gözden geçirilmiştir. New York'ta Sloan - Kettering Enstitüsü 38 bin maddeyi incelemiştir. Bunların içinden ancak 12'si tesirli bulunmuştur. Araştırıcıların çektikleri zahmet ve harcadıkları emek artık hesaplanabilir.

Sloan-Kettering Enstitüsünün müdürü Dr. Rhoads: "Tıb tarihi gene tekerrür edecek, nasıl penicilin, sülfamitler, sedatifler bir takım tesadüflerle bulunmuşsa bir gün de kanseri iyi edecek sihirli ilâç öylece bulunacaktır." demektedir. Bununla beraber hiç bir şey tesadüfe bırakılmamıştır.

Sebep

Kanser bir hücre anarşisidir. Bu anarşinin sebebi belli değildir. Bir hücre veya hücre grubu organizmanın kontrolünden sıyrılmakta, sınırsız ve aşırı bir artış göstermektedir. Gelişmesi çok hızlı olan bu hücreler bulundukları bölgedeki normal hücreleri boğmakta, onları sıkıştırmakta, gelişmelerini kösteklemektedir. Organizmadaki dokulara ve hücre çeşitlerine göre anarşiye uğrayan hücreler de birçok çeşit olabilir. Buna göre 70 kanser cinsi ayrılmaktadır.

Bu hücre anarşisinin sebebi belli değildir. Ama bir hücrenin şimik maddelerle tahribi için onu anarşiye sürükleyen asıl sebebin bilinmesine

Kanserli hücreler

Dermanı bulunacak

de ihtiyaç yoktur. Normal hücre ile kanser hücresini ayıran farkları bilirsek normal dokuyu zedelemeden kanser hücrelerini tahrip etme imkânlarını da bulabiliriz. Kanser hücresi de normal hücreler gibi beslenmektedir. Yapısı da onlara çok benzer. Yalnız bazı kimya maddeleri daha kolaylıkla ve tercihan kanser hücrelerine dokunmaktadır. Bundan da kanser hücrelerinin biyoşimi bakımından normal hücrelerden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Belki de kanser hücreleri normal hücreler gibi beslenmekte, fakat bu beslenmenin ritminde ve besi maddelerinin kombinezonunda farklar bulunmaktadır. Şu halde bazı kimya maddelerinin bu özel beslenmeye, bu özel metabolizmaya farklı tesir yaptığını tasavvur etmek mümkündür. Bu maddelere "antimetabolit" denilmektedir. Bu terim birgün antibiyotik kelimesi gibi büyük bir ehemmiyet kazanabilir. Antimetabolitlerin tesiri sülfamitlerin bakterisid tesirleri incelenirken meydana çıkmıştır. Sülfamitlerin yapısı birçok mikroskopların gelişmesini sağlayan şimik bir maddeye pek benzemektedir. Arada az bir fark vardır. Bu fark sayesinde bakterilerin metabolizmasını bozmakta ve onları tahrip etmektedir.

Tesir yeri

Hücre metabolizmasına tesir, birçok şekillerde olabilir. Belki bu hücre içindeki kromozom dediğimiz parçacıklar üzerinedir. Kromozomların irsiyetlerini biliyoruz. Belki de bu tesir daha özel bir yere. Kromozomun içindeki bir şimik madde - acide désocyribonucléique - üzerindedir. Bir nesli öbürüne bağlayan irs faktörü budur. Bugün için pek tutulan bir nazariyeye göre normal bir hücrenin kansere dönüşünde "acide désonyribonucléique" veya hücrenin başka metabolizmalarında ortaya çıkan bozukluklar rol oynamakta ve dolayısiyle o hücre organizmanın kontrolüne dayanıklı bir hale gelmektedir. Ne olursa olsun "acide désonyribonucléique" ile kanser arasında bir münasebet vardır. Bütün kanser yapıcı maddeler radyasyon, virüs, katran ve benzerleri hep hücrenin "acide désonyribonucléique"ine tesir etmektedirler. Bütün antikanserö maddeler de böyledir. Antometabolitler lösemiye ve lenformlara çok iyi gelmektedirler.

Virüsler

Bu hususta virüsler de kullanılabilir. Bazı virüslerin vücutta tercih ettikleri dokular vardır. Çocuk felci virüsü sinir dokusunu, sarılık virüsü karaciğeri sever. Bazı virüslerin de kanser dokusuna hücum ettikleri tesbit edilmiştir. Sağlam doku hücrelerine hiç zarar vermeden bu virüsler kanser hücrelerini tahrip ederler. İnsanlarda da bu tip virüslerin kanser dokusunda toplandıkları ve onları kısmen tahrip ettikleri görülmektedir. APC kısalmasıyla anılan bu tip virüs - adeno pharyngoconjonetivae -, büyük kanser dokusu parçalarını tahrip etmektedir. Dr. E.E.

K A D I N

İstanbul

Bir çocuk kampı

Sıcak bir gündü. Moran çocuk yuvasının mavi kaptıkaçtısı Fenerbahçede, plâjdan biraz ötede, sakin koyun bir kenarında durdu. Pırıl pırıl yanan suların dibinde çakıltaşlarını saymak mümkündü. Kayaları yıkayan dalgacıkların hışırtısından başka hiçbir ses duyulmuyordu. Fakat çok kısa bir zamanda bu sese başka sesler katıldı. Mayosunu kapan çocuk kaptıkaçtıdan dışarı fırlıyordu. Kimi gülüyor, kimi bağırıyor, kimi birşeyler fısıldıyordu. Kimi konuşmadan suya yaklaşıp ayakları ile suya basıyor, kimi elleriyle dalgaları yakalamak istiyordu. Kimi uzaktaki bir yelkenliyi gösteriyor, kimi suyun ortasındaki bir kayaya sıçramak istiyordu. Önce mütereddit ve acemi suya düşen taşlar artık suyun üzerinde kayarak, sekerek ta uzaklara gidiyorlardı.

İnci Moran çocuklarının arasındaydı. Kısa bir an onlara ve tabiata baktı, gülümsedi: Hayat güzeldi ve yapılacak pek çok iş vardı.

"— Haydi çocuklar, soyunun!" dedi.

Biraz evvelki karışıklıktan eser kalmamıştı. Çocuklar büyük bir ciddiyetle soyunmaya başladılar. Herkes elbisesini çıkarıyor, katlıyor, bir kenara koyuyordu. Üç yaşındakiler bile bir şeyler yapıyorlardı ve her büyük, bir küçüğe yardım ediyordu. İnci Moran ortada dolaşıyor, hiçbirini gözden kaçırmıyor, herbirine ayrı ayrı bir yardımda bulunuyordu. Ama kimseyi de işsiz bırakmıyordu. İki saat sonra, mavi kaptıkaçtı Kadıköyde Bahariye caddesinin ağaçlı, serin bir sokağına sapıyordu. Saçları taranmış, pırı pırıl, neşeli çocuklar kırmızı tuğlalı evin merdivenlerine tırmanırken mesuttular ve acıkmışlardı.

İnci Moran üç senedir bir çocuk yuvası ve ilkokul açmıştı. Bu sene ilk defa olmak üzere bir çocuk kampı da kurmuştu. Kendisi Fransada ve sonra İngilterede Cambridge'de pedagoji tahsili yapmıştı. Çocukları seviyordu. 30 talebe arasında iki yaşında olan da vardı, ondört yaşında olan da.. Kendisi küçük çocuklarla meşgul olmayı tercih ediyordu. Çünkü onlara iyi şeyler aşılamak çok daha kolay oluyordu. İnci Moran çocuğun aldığı ilk terbiyenin çok mühim olduğuna inanıyor ve ilk tesirlerin sonradan kolay kolay silinemiyeceğini söylüyordu. Meselâ ilkokulda fena bir sistem takip eden bir öğretmenin kurbanı olan bir çocuk tanımıştı. Bu çocuk "sen aptalsın" diyerek başına vuran bu öğretmenin tesiri altında kalarak hiçbir zaman okuyamıyacağını bir fikri sabit haline getirmişti ve geçirdiği kuvvetli bir şok neticesi kendisini aptal zannetmişti. Halbuki normal bir çocuktu ve fikri sabitini atınca okuyacaktı. İnci Moranın inandığı bir başka şey de, birbirine zıt iki çeşit terbiye alan bir çocuğun bedbaht olacağı idi. Mektebinde yeni pedagoji sistemini takip ettiği için ailenin bu sistemi beğenip beğenmediğini tetkik ediyor ve çocukları öyle alıyordu. Yuvalar, okullar çocuklarını iyi yetiştirmek isteyen ailelerin yardımcısı olmalıydılar. Evle-

İnci Moran Çocuk Kampında kum havuzu

Yeni sistem terbiye

Oyun odasında geçen eğlenceli saatler

Dağıtmanın değil toplamanın zevki öğretiliyor

rinde ailelerinden alâka ve şefkat gören çocuklar her şeyi çabuk kapıyorlar, mesut oluyorlardı. Annenin daha çok gezmek, serbest olmak ve çocuğunu başından atmak için onu yuvaya göndermesi çocuk tarafından adeta seziliyor ve çocuğu bedbaht ediyordu. Yatılı talebenin, hafta sonu tatilini evinde, ailesinin içinde mesut geçirmesi lâzımdı. İnci Moran anne ve babanın çalışması gibi mühim bir sebep olmadıkça çocukların yatılı olarak yuvalara bırakılmasına taraftar değildi. Buna mukabil gündüzleri çocukların kendi akranları arasında gülerek oynıyarak bir şeyler öğrenmeleri, disipline alıştırılmaları muhakkak ki çok faydalıydı. Çocuk devamlı bir alâka, sabır, bilgi ve devamlı enerji isteyen bir şeydi. Bir annenin bütün diğer işlerini bırakarak mütemadiyen çocuğu ile meşgul olması tabii pek zordu. Bu işin yuvalarda, yetiştirilmiş öğretmenler tarafından yapılması muhakkak ki çok daha kolaydı.

Moran mektebinde en çok önem verilen hususlardan bir tanesi çocuklara bazı mesuliyetler vererek onlara inisiyatif kazandırmaktı. Yatılı talebeler yataklarını kendileri topluyorlardı. Vakıa bu yataklar sonradan kontroldan geçiriliyordu ama çocuk vazife olarak bunu bellemeli ve hatalarını düzeltmeye çalışarak daima daha iyisini yapmaya gayret etmeliydi. Yemek masalarını da nöbet sırası ile çocuklar tertip ediyorlardı. Kimi bardaklardan, kimi peçetelerden mesuldü. Tabakların kırılması tehlikesi olsa da çocuklar masayı toplamalıydılar ve tabiî kaza neticesi kırılan şeyler için de azar işitmemeliydiler. Bazı anneler şu kırılmasın, bu dökülmesin, ziyan olmasın diye çocuklara hiçbir iş yaptırtmazlardı. Bunun ziyanı maddî zarardan çok daha büyüktü.

Böylece orta işlerine yardım eden çocuklar şahsî işlerini de muhakkak kendileri yapmaktaydılar. Üç yaşından itibaren her çocuk ayakkabısını bağlamayı, düğmesini düğmelemeyi öğrenmeliydi. İnci Moran bunun için talebelerine tatbikat işleri hazırlamıştı. Kalın bezlerin üzerine delikler açılmış bağlar geçirilmişti, bazıları da ilikli ve düğmeli idi. Çocuklar bu bezleri önlerine alıyor ve bilmece çözer gibi meseleyi halletmeye uğraşıyorlardı. Küçük parmaklar, önceleri düğmeyi yakalayıp iliğe geçirmeğe uğraşırdı ve nihayet doğru şeklini bulunca onların sevincine doyum olmazdı. Ters çıkarılmış bir mantonun da yeniden yüz tarafına çevrilmesi onlar için muazzam bir işti. Ama Moran mektebinde bunu her talebe becerecek kadar staj yapardı. Moran mektebinin oyuncaklı, kitaplı minimini koltuklu oyun odalarını da talebeler kendileri dağıtır, kendileri toplarlardı.

İnci Moran çocukların yaramaz olduğunu, mesele çıkardığını nadiren görmüştü. Çocuklar meşgul olmak, meşgul edilmek isterlerdi ve mesele bundan ibaretti.

Sabahları kaptıkaçtı ile evlerden alınan çocuklar okula gelir gelmez evvelâ jimnastik, sonra bir saat kadar ders yapıyorlardı. Yaz tatilinin büsbütün başıboş geçmesi de iyi değildi. Herkes bu saatte zayıf olduğu derse çalışıyor, öğretmenden yardım görüyordu. Ders faslı bitince çocuklar yarım saat kadar klasik müzik dinliyorlardı. Saat onda denize hareket ediliyordu. Saat birde yemek yeniliyor, bundan sonra bahçedeki şezlonglarda istirahat ediliyordu. Uykudan sonra kahvaltı saatine kadar çocuklar kâh bahçede kum havuzunda, salıncaklarda eğleniyorlardı, kâh evde öğretici oyunlarla meşgul oluyorlardı. Büyükler İngilizce ders alıyorlardı. Akşam evlerine bırakılan çocuklara yatılılar da refakat ediyorlardı. Dönüşte yatılılar eğlenceli plâkları dinler, bol bol konuşurlardı. Her şey saatinde yapılınca çocukların iştihası yerinde olurdu ama önlerine konulan her yemeği yemeleri için bazan başka usullere müracaat etmek de icap ederdi. Çocuk ısrarla yemeğe mecbur tutulmaz, fakat yemeğini yemiyen çocuk oyun saatinde uykuya yatırılırdı. Bu bir ceza değildi. Madem ki çocuk gıdasını almamıştı, bunu uyku ile telâfi edecekti. Bu usul ceza sisteminden, yalvarıp yakarmaktan, tehdit etmekten muhakkak ki çok daha müessirdi ve oyunu seven her çocuk yemeğini de severdi.

Okulda mükâfat sistemi de revaçta idi. İyi çalışan, başarı gösteren, gayret sarfeden çocuklar istedikleri kitabı satın alır, sinemaya götürülürdü. Hiltonda dondurma yemek de çocukların en çok sevdikleri bir mükâfattı..

İnci Moran için cocuk terbiyesinde en mühim nokta çocuğun saadeti idi. Mesut çocuk, kendisine bilgi ile verilen her iyi şeyi gayet çabuk kapıyordu. Mesut çocuk çalışmayı oyun kadar ve disiplini de hürriyet kadar seviyordu.

Moda

Bir yaz tayyörü

Şehre inerken lâzım

Oralarda ve Buralarda...

Jale CANDAN

Batı Almanyadan, tahsilden dönen bir genç anlatıyordu: Bulunduğu mıntıkada müthiş sıcaklar hüküm sürüyormuş; susuzluk tehlikesi başgöstermiş ve belediyeler bu tehlikeyi bildirmek üzere derhal tebliğler neşrederek çiçek bahçelerinin sulanmasını yasak ve halkı idare ile su kullanmağa davet etmişler. Kimse telâşlanmamış. Fakat bir su ekonomisi kampanyasıdır başlamış. İnsan Batıda, bir çok memleketlerde, halkla idareciler arasındaki bu işbirliğine cidden hayran oluyor.

İkinci Dünya Harbinde İngilterede bu işbirliğinin en mükemmel örneklerini gördük. Churchill memleketin tehlikede olduğunu, çok sıkıntılı günler yaşanacağını çok açık bir lisanla halka söylemekten çekinmemişti. Halk da kendisinden her isteneni yerine getirmeği bir şeref vazifesi addetti. Fakat dünyanın her yerinde hadiseler böyle cereyan etmiyor. Meselâ geçenlerde gazetelerde şöyle bir havadis göze çarpıyordu: Bir müddetten beri "Asya gripi" ismi ile anılan âfet doğuda bir memlekette daha baş gösterince alâkalı memleketin sağlık bakanlığı şöyle bir tebliğ neşretmiş:

"Hastalık mevcuttur, fakat bu hastalık öldürücü değildir. Hükûmet her türlü tedbiri almıştır. Halk telâşa kapılmamalıdır." Halbuki aynı tarihte, gazeteler, tebliği neşreden memlekete komşu memleketlerde aynı hastalıktan şu kadar insanın öldüğünü, şu kadarının da hastahanelere kaldırıldığını bildiriyordu. Bu şartlar altında halkın telâşa kapılmaması, hastalığın öldürücü olmadığına inanması tasavvur edilebilir miydi? Elbette ki hayır! Ama Doğuda bir çok memleketlerde, işler böyle cereyan ediyordu. İdarecilerin halkı telâşa düşürmemek endişesi her türlü tedbirin en başında geliyor ve bazan bu telâş hakikatleri maskeliyordu. Herhangi bir sıkıntı, herhangi bir fena hadise bahis mevzuu olunca, halka derhal telâşa kapılmaması bildiriliyordu. Ama ne gibi tedbirlere başvurması icap ettiği söylenmiyor, hiç bir zaman idarecilerle işbirliğine davet edilmiyor, ona hiçbir mesuliyet verilmiyordu. Kısacası halk herhangi bir zorluğu yenebilecek şekilde "reşit" addedilmiyordu. Netice malûmdu. Halk bütün bu gizliliğe ve tembihlere rağmen gene de telâşa kapılıyor, hem de belki lüzumundan fazla telâşa kapılıyordu. Ne gibi tedbir alınmasının gerektiğini bilmediği için de, idarecilerin yardımcısı olacağı yerde onların işini zorlaştırıyordu. Bu cemiyetlerde "gemisini kurtaran kaptan" nazariyesi hüküm sürüyordu.

★

Birçok mühim meselelerde halka bir nevi mesuliyet vermek, onu işbirliğine, yardıma davet etmek idarecilerin işini muhakkak ki çok kolaylaştıracaktır. Hem bu yalnız idarecilerin işini kolaylaştırmakla da kalmıyacaktır. Bu bir memlekette, mesuliyet sahibi, olgun, müşterek menfaatlerin kaygusunu duyan vatandaşların artması da sağlıyacaktır. İyi bir vatandaş olmak için de bir "staj" dan geçmek lâzımdır. Bu staj ancak idarecilerle halk arasında işbirliği zihniyetinin doğması ile mümkündür.

Çocuğunun yürümesini istiyen her anne, onu emeklemeğe terketmek zorunda olduğunu bilir.

Yaz tayyörleri

Yazın ortasında bile havalar ne derece sıcak olursa olsun, akşam serinliği ve bazan da günlerce devam eden bir rüzgâr, birçok kadınları gafil avlıyor. Vapur iskelelerinde bir yandan uçan eteklerini, bir yandan uçan şapkalarını tutmaya çalışarak yürüyen kadınlar göze hic de güzel gelmiyor. Yalnız üşümek bahis mevzuu değildir. Rüzgârlı, serin yaz günlerini çok dekolte, kabarık etekli, tamamiyle yazlık elbiselerle geçirmek hoş da değildir. Sayfiyede işi bir şal veya küçük bir ceketle halletmek mümkündür ama şehire inerken ve şehirde daha mazbut daha giyimli bir kıyafete, bir yaz tayyörüne kuvvetle ihtiyaç vardır. Bu yaz tayyörü güzel bir ketenden, pikeden, kalın poplinden veya yazlık bir erkek kumaşından, freskodan, ince bir gabardinden yapılabilir. Fazla buruşmayan bir kumaşı tercih etmek, elbette, akıl işidir. Kumaş koyu renkli de olabilir, açık renkli de.. Dikkat edilecek nokta ona iç açıcı birkac tane pratik bluz uydurmaktır. Meselâ sıcak bir yaz günü akşamı bu tayyörü çok çicekli, çok yazlık, açık yakalı bir bluzla giyinmek, beyaz çanta, beyaz şapka, beyaz eldiven almak daha isabetli olur. Ceket çıkarıldığı zaman içindeki bluzla insan rahat rahat şehirde dolaşabilmelidir. Buna mukabil tayyör gece giyilecekse içine dans etmeğe müsait çok dekolte bir bluz giyinmek, süslü ve göz alıcı bir bilezik veya bir iğne ile tayyöre süslü bir hava vermek lâzımdır. Daha serin yaz günleri ve sonbahar için kapalı bluzlar, yeni aksesuarlar da mevcut olunca yazlık bir tayyörün ömrünü üç aydan altı aya çıkarmak mümkündür.

C E M İ Y E T

Atatürk Üniversitesinin temeli bu haftanın başında Salı günü Erzurumda atıldı. Hâdise şimdilik, ancak Cemiyet sayfamızı alâkadar eden bir sosyete haberinden ibarettir. İlerde inşaat tamamlanıp üniversite öğretime başlayınca haberin lâyık olduğu şekilde - ihtimal kapağımızda - AKİS'te yer bulacağı şüphesizdir.

★

Akbıyıktaki Köprülü konağından iki kişi hafta sonunu Büyükadada geçirmek üzere Cumartesi günü erkenden sokağa çıktılar. Ekspres vapurun bir köşesinde oturan bu ortanın biraz üstündeki yaşta bulunan çiftte bir sükûnet vardı. Erkek elindeki kahverengi tesbihi durmadan çekiyor; sarışın, güzel hanımı da ufuklara dalıp bakıyordu. Vapur Büyükadaya yanaşınca çift yerinden kalktı ve Adaya çıkınca Anadolu Klübüne doğru yürüdü. Kendilerine bir yıl evvelki parlak karşılama töreni yapılmadı ama, onların böyle şeylere pek aldırmadıkları hallerinden belliydi. Hanım **Behice Köprülü**, erkek ise **Fuad Köprülü** idi. Behice Köprülü iki gün, en yakın dostu M. Kemalin gelini **Neclâ Hanımefendi** tarafından, Fuad Köprülü ise birçok dostları, bilhassa **Ahmet Emin Yalman** tarafından ağırlandı. Klübün oyun salonunun bahçesindeki koltuğunda otururken de durmadan kahverengi tesbihini çeken Fuad Köprülü dostlarına "Biz sabırlı adamız, bakın şu tesbihe, diyordu. Bunu akşama kadar ya sabır diyerek çekmek kolay iş değildir!"

★

Geçen hafta Çarşamba günü Prof. **F. K. Gökay**'ın çıktığı seyahatten üç gün zarfında uçakla avdet edeceği haberi duyuldu. Bu haberin aslı çıkmadı, fakat küçük valiyle alâkalı işlerin esrarlı bir hale getirilmesi yüzünden bu mevzuda rivayetler çoğalmaya devam etti. Valinin en yakın mesai arkadaşlarından Belediye Reis vekili **Ferruh İlter** ile İktisat İşleri Müdürü **Muzaffer Akün**'ün daha Ankara vapuru limandan ayrılalı iki saat olmadan apar topar bakanlık emrine alınmalarının sebebi hâlâ izah edilmiş değildir. Geçen hafta valinin altı yıldır yanından ayırmadığı Başkomiser **İbrahim Altan**'ın da bu vazifeden uzaklaştırılması üzerine umumi efkârın bütün bu değişiklikleri Gökaya bağlı kimselerin tasfiyesi gibi görmek temayülü kuvvetlenmiş bulunmaktadır. Şimdi de Özel Kalem Müdürü **Nabi Up**'un başına bir iş gelmesi ihtimalinden bahsedilmekte ve vali Gökay'ın gerek kendini, gerekse arkadaşlarını korumak için geri döneceği rivayetleri bu sebeplerle çıkmaktadır. Üstten müdahalelerle selâhiyetleri hadım olan İstanbul valiliği ve Belediye reisliğinin her halde bir an evvel vuzuha kavuşması temenni edilmektedir.

Küçük Sahnenin çalışkan ve sevimli müdürü **Galip San**'ın gayretleri neticesinde Cep Tiyatrosu kurucusu **Haldun Dormen**, Küçük Sahnenin başına getirildi. Disiplinli ve ciddi çalışmasıyla tiyatro çevrelerinde şöhret yapan rejisör, aktör Haldunun tiyatro kadrosunda **Şükran Akın**, **Şükran Güngör**, **Cahit Irgat**, **Uğur Başaran**, **Mücap Ofluoğlu** ve Cep Tiyatrosunun birçok aktörünün bulunduğunu memnuniyetle haber aldık. Disiplinden pek hoşlanmayan **Münir Özkul**'un Küçük Sahnede kalmıyacağını söyliyenler kabiliyetli aktörün üzerinde ısrarla durarak gitmemesini temine çalışıyorlar.

★

İş bularak Amerikaya giden karikatüristlerimizden **Ali Ulvi**'ta oralardayken bile "yurtta olup bitenler" le alâkasını kesmemiştir. İşte Ali Ulvinin Amerikada çizdiği ve Beynelmilel Basın Enstitüsünün Bülteninde neşredilen nefis bir karikatürü:

GAZETECİNİN GARDROBU

★

Türkiye'nin 1957 New York sergisine iştirâk edeceği ve bu iş için 30 bin dolar harcandığı bir müddet önce duyulmuştu. Hatta bu sergide çalışmak üzere Amerikaya birkaç dekoratör ve bir heyet de yollanmıştı. Memlekete döviz sağlamak maksadıyla da tanınmış tacirlerimiz mallarını satmak için New Yorka hareket etmişlerdi. Şimdi bu tüccarlardan birinin buraya avdetinde verdiği demeci dinliyelim: "New York'a gittikten sonra her gün memleketten gelecek mallarımızı boşuna bekledik durduk. Paramız mahdut olduğundan hesabımızı ödiyemeden kaldığımız otellerden çıkıp en basit pansiyonlarda yerleştik. Bu arada sergi açıldı. Fakat bizim mallardan haber çıkmadı. Ne yapacağımızı şaşırdık. Bir şey satalım da, ne olursa olsun, dedik; bir New York'lu Türk vatandaştan bir çuval pirinç bulduk ve bomboş serginin ortasına onu yerleştirdik".

Sayın tacirimizin demecinde olmayan ve pirinç çuvalı ile alâkalı bir hususu da biz burada nakletmeden geçemiyeceğiz. Tacirlerimiz öyle heyecanlıymışlar ki, pirinç çuvalının üzerindeki etikete İngilizce "rice" yerine Türkçe, "pirinç" kelimesini yazmışlar. Tabiî sergiyi dolaşan ve herşeyin kendi lisanlarıyla izahına alışkın olan Amerikalılar Türk pavyonunun ortasında duran çuvala zerre kadar alâkalanmamışlar. Böylece satma imkânlarının ve serginin bitmesini bekleyen Türk tacirleri perişan bir halde memlekete dönmüşler. Malları ise kapanıştan tam on gün sonra New York'a varmış. Ancak açılmadan geri gönderilmek üzere!

★

Bildirildiğine göre İstanbul Belediyesinin yaptırmağa karar verdiği üç katlı nikâh dairesinin birinci katında evlendirme memurluğu orta katında düğün salonu, üçüncü katında da otel odaları bulunacaktır. Belediyenin bu hayırlı işi mantıki neticesine vardırarak bir kat daha çıkıp burasını da doğum kliniği yapması temenni olunmaktadır.

★

Pakistan'ın pasif Basın ateşesi **Arzaduzzaman**'ın Londradan memleketine dönen Pakistan Dış İşleri Bakanı **Firuz Han Mun**'la Türk gazetecilerini görüştürmemek istemesi Hindistan Basın ateşesi **Barakat Ahmet**'in **Nehru** geçerken Türk basınına gösterdiği kolaylıkla mukayese edildiği zaman aleyhine bir not verdirdi.

★

Ağa Hanın kendisine bir milyon lira bıraktığı yolunda bir haberin yayılması üzerine Dolmabahçe vapuru kaptanı **Münir Egemen** banka müdürlerinin elinden yakasını kurtaramamaktadır. Peşin ve emin parayı görünce ağızları kulaklarına varan bu yüksek finansman mütehassısları, servetin kendi bankalarına yatırılması için Münir kaptanı durmadan tazyik etmektedirler. Maliye sahasındaki kabiliyetleri bankacılardan aşağı kalmayan birçok genç kadınımız da ikide birde Dolmabahçe vapurunun kaptan köprüsüne tırmanmaktadırlar. Cemiyetimizde hususî teşebbüs ruhunun ne kadar geliştiğini gösteren bu gibi misaller iş çevrelerimizde memnuniyet uyandırmaktadır.

★

İstanbul şoförlerinin gıptadan nefeslerini kesen Bağdat plâkalı lüks otomobillerden 77 numaralısı Prens **Abdülillah**'ındır. Zarif prens arabasını bizzat kullanarak İstanbulun her tarafını dolaşıyor. Bu arada çok sevdiği Hilton'a gelerek öğle yemeklerini de yiyor. Bebek koyundaki kraliyet yatlarında yazı geçiren genç **Kral Faysal** da deniz sporlarını araba gezintilerine tercih ettiğini ve evleneceği kızın mutlaka bir Türk kızı olacağını söylüyor.

Caz

Caz ile halk arasında

Bir cazcı olarak 10 yıl kadar faaliyette bulunduktan sonra piyanist ve şarkıcı Nathaniel "King Cole", 1950'ye doğru, cazcılığını ve piyanistliğini ikinci plana atmış, kendini tamamen halk şarkıcılığına vermişti. Cazın olağanüstü piyanistlerinden ve şarkıcılarından biriydi. Maddî menfaat ve şöhret uğruna sanatından yaptığı bu fedakârlık, caz çevrelerinin hiç hoşuna gitmemişti. Fakat popüler musiki sahasında King Cole'un kazandığı başarı, ciddi tenkitçilerin insafsızlığını azaltacak derecedeydi. Kadife gibi sesi, bir İngilizce dersi yerine geçecek mükemmel telâffuzu, müzikalitesi, en bayağı şarkılara bile verdiği tesirli mana, King Cole'u, gelmiş geçmiş popüler şarkıcıların en iyisi seviyesine yükseltmişti. Kısa zamanda, normal dışı kaabiliyetlere sahip bu zenci musikişinas, bütün dünyada halkın sevgilisi oldu.

Geçenlerde Amerika'nın NBC Televizyonu, Nat King Cole'un 15 dakikalık programını yarım saate yükseltti. Hâdise, bilhassa içtimaî bakımdan ehemmiyet taşıyordu. Yılda yarım milyon dolar kazanan, bugüne kadar 50 milyon plâğı satılmış, 38 yaşındaki zenci şarkıcı için NBC'de bir program almış olmak - yahut bu programın süresinin arttırılmış olması - pek büyük bir yeni şöhret ve servet kazandırmış sayılamazdı. Fakat böylece ilk defa olarak, Amerika'nın eğlence hayatındaki istidatlı birçok zenciden biri, televizyonda tamamen kendisine ait bir programa kavuşmuş oluyordu. King Cole'un bu sahadaki başarısı diğer zenci sanatkârları da, televizyonda bir program sağlıyabilmeleri için menacerlerini zorlamaya teşvik etti. Fakat menacerler çekingen davranıyorlardı. Çünkü, hemen bütün televizyon programlarının ticarî müesseseler tarafından reklâm maksadiyle maddî bakımdan desteklendiği bir memlekette, King Cole'un programı henüz böyle bir dayanaktan mahrumdu. Tüccarlar, ırk meselesi yüzünden korkak hareket ediyorlardı.

Hollywood'da beş parasız

Nathaniel Cole, Alabama eyaletinin Montgomery şehrinde doğmuştu. Çocukken, ebeveyni Şikago'ya taşınmıştı. Babası papazdı; annesi de kilise korosu şefiydi. Beş yaşındayken piyano çalmıya başlıyan Nat, onbeş yaşına geldiğinde bir orkestra kurmuştu bile. İkinci Dünya Harbi başladığında genç sanatkâr, beş parasız Hollywood'da imkân arıyordu. Bu arada bir şarkı besteledi ve elli dolar gibi küçük bir paraya sattı. Fakat bu şarkı ona, Capitol firmasında ilk plâğını yapma fırsatını sağladı. Bu plâk, ilk defa King Cole ismini daha çok sayıda insana tanıtıyordu. Piyano, kontrabas ve gitar gibi o zamana kadar hiç bir araya gelmemiş çalgılardan kurduğu trio'nun önceleri tutulmıyacağı sanılmış, fakat kısa zamanda benzer trio'ların caz piyasasını sardığı görülmüştü.

Sanatkâr şimdi Los Angeles'te, Hancock Park'ta, İngiliz tarzında inşa edilmiş güzel bir evde, karısı ve iki çocuğuyla birlikte yaşamaktadır. Ama, ırk meselesi orada da onu rahatsız etmektedir. Mahallelerinde bir zencinin yaşamasına tahammül edemiyen komşular "bu civarda istenmiyen kişilerin yaşamasını arzu etmiyoruz" diye haber yolladıklarında Cole, şu cevabı vermişti: "Ben de arzu etmiyorum; istenmiyen bir kişinin buraya yaklaştığını gördüğümde ilk ben şikâyet edeceğim".

Nat King Cole

İstenmeyen adam!

Öte yandan tenkitçiler, King Cole'un saçma sapan halk şarkıları uğruna cazı feda etmesinden şikâyet ettiklerinde, şöyle demişti: "Tenkitçiler plâk satın almazlar; plâklar onlara bedava yollanır".

Maamafih Nat King Cole geçenlerde, herhalde tenkitçileri de memnun etmek için, uzun zamandanberi yaptığı ilk caz plâğını neşretmiştir. Capitol firmasının stüdyolarında alınan ve "After Midnight" adını taşıyan bu albümde King Cole'un sesine ve piyanosuna, trompetçi Harry Edison, kemancı Stuff Smith, trombonen Juan Tizol, alto saksofoncu Willie Smith gibi ünlü cazcılar refakat etmektedirler.

Newport High School'u caz topluluğu

Ayakları yere değmiyor ama başları göklerde

Dördüncü Newport

Amerika'da, Rhode Island'ın Newport şehrinde ilk defa olarak 1954 yılında yapılan caz festivali, dördüncü yılında artık oturmuş, yerleşmiş bir müessesenin çehresini taşımıya başlamıştır. Bu yıl da Dizzy Gillespie, Louis Armstrong, Count Basie, Erroll Garner, Roy Eldridge, Gerry Mulligan, Dave Brubeck gibi bir çok caz yıldızı, evvelki hafta yapılan açılış töreninde hazırdılar. O gece, cazın büyük adamlarından Louis Armstrong'un 57 yaşına basması şerefine

bir parti verildi. İlk günlerin olayları arasında şarkıcı ve dansçı Eartha Kitt'in, Dizzy Gillespie orkestrasının musikisiyle sunduğu 15 dakikalık bir programda, cazda dansın tarihi hakkında örnekler vermesi de vardı. Geçen yıllarda olduğu gibi caz mütehassısları toplantılar yaptılar ve bir çok ciddi mesele hakkında konuştular.

Fakat bu yılki festivalde en çok alâka çeken şey, bir okul orkestrasıydı: New Yorktaki Farmingdale High Scholl'un, üyelerinin ortalama yaşı 14 ü aşmıyan, 28 kişilik caz orkestrası, Count Basie ve Woody Herman gibi büyük orkestraların gerek uslûbuna, gerek intizamlı ve sürükleyici çalışına yaklaşan icra kalitesiyle ve solistlerinin olgunluğuyla büyük bir sürpriz tesiri yaptı. Orkestradaki çocuklardan bazılarının yaşları o kadar küçüktü ki oturdukları iskemlelerde, ayakları yere değmiyordu. Fakat, profesyonel bir caz orkestrasını vasıflandıran kesinlik ve ateş, çalışlarına, bir okul orkestrasından beklenenin kat kat üstünde bir seviye veriyordu.

Orkestrayı kuran ve yetiştiren, okulun musiki öğretmeni Marshall Brown adlı bir Columbia Üniversitesi mezunuydu. Okuldaki vazifesi, çalgı musikisi öğretmenliğiydi. İşe başladıktan bir müddet sonra, okulun konser orkestrasından en istidatlı elemanları seçip bir caz topluluğu kurmak hususunda müdiriyeti ikna etmişti. Öğrencileri çalgılara adarken, karakterleri de hesaba katıyordu: "Trompet, dışa dönüklerin çalgısıdır; kontrabas, ikinci plânda kalmıya aldırmayan aydın zihinliler içindir" gibi düşünceleri vardı. Standart büyük orkestra repertuarının çok mahdut olduğuna inanan müteşebbis öğretmen, Basie ve Herman orkestralarının tarzını taklit ederek, orkestra düzenlemelerini bizzat yazdı. Gençlere caz tarihi ve uslûpları hakkında geniş bilgi verdi. Öğrencilerinin, klâsik musikideki eğitimlerinin de aynı derecede kuvvetli olması, orkestraya sağlamlık veriyordu. Zaten öğretmen Brown, bir musikişinasın hem cazda, hem de klâsikte bilgili ve usta olmasını istiyor, iki musikinin birbirine yardımcı olduğuna inanıyordu. Böylece, gerek Bach'ı, gerekse Basie'yi ustalıkla çalan gençlerden meydana gelen orkestra, çok büyük başarı kazandığı Newport'a gitmeden önce bile birçok angajman almıştı.

T İ Y A T R O

Devlet Tiyatrosu

Bölge Tiyatrolarında gelişme

Geçen mevsimler Devlet Tiyatrosu repertuvar ve temsillerinin, bilhassa son mevsim artık tahammül edilemiyecek kadar ihmale uğramasının bir sebebi de şüphe yok ki bu müessesenin başında bulunan tiyatro adamımızın "Bölge Tiyatroları" meselesine ısrarla el uzatmış olmasıdır. Hakikaten Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü tiyatroyu Ankara ve İstanbul dışında kalan şehirlerimize de sokmak gayesine matuf olarak "Bölge Tiyatroları" nın kanunlaşması işini aklına koyduğu gündenberi bütün huzurunu da kaybetmiştir. Muhsin Ertuğrul'u şahsen ve yakından tanıyanlar onun aklına koyduğu herhangi bir işte ne kadar inatçı, fakat aynı zamanda ne kadar da sabırlı olduğunu bilirler. İşte bu inat ve sabırdır ki, Muhsin Ertuğrul'u nihayet gayesine yaklaştırmış ve "Bölge Tiyatroları"nın kanunlaşması yolunda inkâr götürmez müsbet adımların atılmasını sağlamıştır. Bilindiği gibi, bir deneme mahiyetinde olmak üzere Devlet Tiyatrosu "Bölge Tiyatroları" faaliyetinin ilk basamağına adımını evelki yıl Konyada atmıştı. Konyada yapılan bu ilk tecrübe ya tahakkuku gerekli görülen bir gayenin ümitsizce yıkılışı gibi bir başarısızlıkla neticelenebilir, yahut ta bu gayeye erişmek için atılacak adımları kuvvetlendirebilirdi. Netice bu ikinci şekilde tecelli etti: Konyalılar tiyatroya olan özlemlerini ve sevgilerini evvelki yıl Devlet Tiyatrosunun şehirlerinde verdikleri temsillerde açıkca ortaya koydular. Bunu müteakiben Eskişehir, Kırıkkale ve Adanada verilen temsiller "Bölge Tiyatroları"nın kanunlaşması yolunda Muhsin Ertuğrul'a tasavvurundan daha parlak, daha kuvvetli ümitler vermişti. Artık projesinin tahakkuku için elinde müsbet deliller vardı ve bir milleti o kadar sevdiği tiyatrodan mahrum etmeğe hakları olmadığını ilgili makamlara göğsünü gere gere ve haklı bir rahatlıkla söyliyebilirdi. Nitekim meseleyi ince ince işlemekte devam etti. Bir kere bu dâvaya el atmıştı ve geri dönmek niyetinde de değildi. Yalnız iki mühim sebep birçok zamanlar huzurunu kaçırmaktaydı. Parasızlık ve elemansızlık. "Bölge Tiyatroları" elbette bir tahsisata muhtaçtı. Devlet Tiyatrosuna ayrılmış olan bütçe ile bu faaliyeti ne genişletmesine, ne de devam ettirmesine imkân yoktu. İlk tecrübeler yapıldıktan sonra Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü para işini kısmen halletmişti. Ek bir ödenekle geçen yılki faaliyetleri yürütmeğe muvaffak oldu. Bu arada "Bölge Tiyatroları"nın kurulacağı şehir belediyeleriyle anlaşarak tahsisatın bir kısmını teminde gecikmedi. Önümüzdeki yıl ise "Bölge Tiyatroları" nın kanunlaşması işi çok kuvvetli bir ihtimal dahiline girdi. Fakat elemansızlık durumu nasıl halledilecekti? Devlet para işini halledebilir, işin bir kulağından da şehir belediyeleri tutabilirdi. Fakat ne Devlet, ne de belediye tiyatrolara lüzumlu elemanı kasasından çıkarıp veremezdi. Bu cephenin halli, artık Devlet Konservatuvarından ümidini kesmiş, yahut Devlet Konservatuvarına uzun boylu bel bağlamayan Devlet Tiyatrosuna düşüyordu. Elemansızlık zaten bizzat Devlet Tiyatrosunun Ankara temsillerini sık sık aksatıyordu. Böyle yüklü bir programın altından bu kadar mahdut elemanla kalkamıyacağını Genel Müdür elbette daha önceden hesaba katmış olmalıydı. Hesaba katmasa da geçen mevsimin hâdiseleri ona bu hususu hatırlatmakla gecikmiyecekti. En basit bir muhakeme olarak, zaten Ankara temsilleri için bile kifayet etmiyen elemanların memleketin dört bir köşesine yayılacak ve her yönden bizzat Devlet Tiyatrosu tarafından beslenecek olan "Bölge Tiyatroları"na, bu elemanlar birer kere ortalarından bölünseler dahi kâfi gelmiyecekleri aşikârdı. Fakat nihayet Umum Müdür bu meseleyi de halletmekte gecikmedi: Geçen mevsim bir başlangıç olarak Devlet Tiyatrosunun kendi bünyesinde açmış olduğu tiyatro kurları önümüzdeki yıl daha şumullü bir hal alacaktı. Tasavvur şuydu, Önümüzdeki mevsim "Bölge Tiyatroları"na eleman yetiştirmek için Devlet Tiyatrosu, tıpkı Amerikada Elia Kazan'ınkine benzer-tabiî şekil yönünden demek istiyoruz- bir stüdyo açacaktı. Bu stüdyo-

Muhsin Ertuğrul

Bir inanmış kişi

ya, bir denemeden geçtikten sonra lise ve kolej mezunları kabul edilecek, iki yıl burada, halen Konservatuvarın da öğretmenliğini yapan sanatkârlardan ders gördükten sonra mezun olanlar en az ücretle bir yıllık staja tabi tutulacaklardı. Bu staj devresi içinde başarı gösteremiyenler için staj devreleri bir yıl daha uzatılacaktı. Stüdyoda yetiştirilen bu elemanlar staj devreleri içinde başarı gösterdikleri takdirde nihayet tıpkı Konservatuvardan mezun elemanlar gibi esas kadroya geçmeğe hak kazanacaklardı.

Konservatuvar aleyhine olmakla beraber Devlet Tiyatrosunun açacağı bu stüdyonun faydadan uzak kalacağı düşünülemez. Madem ki Konservatuvar artık Devlet Tiyatrosunu besliyemez bir hale gelmiştir, müessesenin kanunun müsaade ettiği hudutlar dahilinde başının çaresine bakması elbette hakkıdır. Ancak meraka değer bir nokta var: Acaba açılacak olan bu stüdyoda kimlere ders verecek, istikbalin sanatçılarını kimler yetiştirecek? Şayet bunlar Devlet Tiyatrosu kadrosunda bulunan ve halen de Devlet Konservatuvarında öğretmenlik yapmakta olan sanatçılarsa Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü Stüdyodan ne gibi bir verim bekliyebilir? Şayet bu öğretmenlerin verecekleri tiyatro dersleri stüdyoya hariçten alınacaklar için gerçekten verimli olacaksa o takdirde Devlet Konservatuvarının bu aynı öğretmenlerin yakasına yapışması gerekmez mi? Zira bilhassa son beş yıldır Devlet Konservatuvarı Devlet Tiyatrosunda vazife görebilecek pek mahdut eleman yetiştirmiştir. Onların da bu gün sahnelerimizde sevilmiş olmaları sadece ve sadece küçük şahsi kabiliyetleri yüzündendir. Bu sebeple stüdyonun da faydası olsa olsa bazı kabiliyetleri meydana çıkarmaktan ibaret kalacaktır. Fakat sadece kaabiliyetin bir sanatçının sanat hayatını besleyemiyeceği herkesçe kabul edilmiş bir hakikattir; delilleri de herzaman meydandadır. Temenni edelim ki stüdyoya gelecek olan hevesliler sağlam bir tiyatro kültürü ve sağlam bir teknikle de mücehhez olarak yetiştirilsinler. Devlet Konservatuvarından herhangi bir farkı olduğunu o zaman biz de anlıyalım ve stüdyo kurucularını, stüdyo öğretmenlerini tiyatromuz adına hayırla analım.

Devlet Konservatuvarından bir görünüş

"Mamûl"leri ihtiyacı karşılamıyor

Şu günlerde, yaz devresi olmasına rağmen bazı şehirlerimizde "Bölge Tiyatroları" faaliyetine başlanmış, bazı şehirlerimizde hazırlıklar tamamlanmak üzere, bazılarında da hazırlıklara başlanılmış bulunmaktadır. Bu cümleden olarak Devlet Tiyatrosu İzmire bir yaz turnesi tertiplemiştir. Mahir Canova'nın başkanlığı altındaki bu turne, repertuvarlarına aldıkları "Tahta Çanaklar", "Üçüncü Selim", "İki Efendinin Uşağı" gibi eserlerle 20 Temmuzda İzmirdeki temsillerine başlamıştır. Fuar müddetince devam edecek olan bu temsiller, ondan sonra da Bahri Baba Parkındaki eski Belediye Tiyatrosu onarılarak meydana getirilen yeni tiyatro önümüzdeki mevsim devamlı bir veçhe kazanacaktır. Bursada "Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu" adı verilen tiyatronun da hazırlıkları tamamlanmak üzeredir. Tiyatronun müdürlüğüne getirilen Ragıp Haykır, yaz başındanberi bu hazırlıkların tamamlanmasıyla meşgul olmakta ve tiyatronun 28 Eylül gecesi Bursalılara perdesini açacağını bildirmektedir. Öte yandan Kayseride açılacak olan tiyatronun da önümüzdeki mevsim faaliyete geçeceği kuvvetle tahmin edilebilir. Bu tiyatronun başına Kayserili aktörlerden Ahmet Evintanın getirileceği de söylentiler arasındadır. Konya, Adana, Eskişehir, İzmir, Bursa, Kayseri ve ilerde bunları takip edecek venileri... Elbette tiyatromuza bağlılığı olan herkes gün geçtikçe hudutları genişleyen bu faaliyetin öncüsü Muhsin Ertuğrula büyük teşekkürler borçludur. Ne var ki gerek eleman, gerek repertuvar bakımından bu tiyatroları Devlet Tiyatrosu besliyecektir. Devamlı ve bilhassa halka faydalı, verimli olmaları kaynağın başına bağlıdır. Ankaralı seyirci, iki yıldır başta repertuvar bakımından bu kaynağın kurumakta olduğu kanaatini beslemektedir. Şimdi her şeyi Genel Müdürlerinden bekleyen Devlet Tiyatrosu Edebi Heyetine de çoktandır yan çizdikleri daha mühim, daha yüklü görevler düşüyor. Artık kolları sıvamalı ve şu repertuvar işini bir düzene sokmağa bakmalılar. Aksi halde harcanan bunca emeğe ve bunca paraya çok yazık olacaktır.

S İ N E M A

Filmcilik

Sinemanın Jules Verne'leri

Bundan yirmi yıl kadar önce bir gün, Beyoğlu sinemalarından birinin antresi ve merdivenleri tıklım tıklım çocuk ve gençlerle doluydu. Hepsinin ellerinde bir mecmuadan kesilmiş kupanlar, gişe önünde sinema biletiyle değiştirmek için bekleşiyorlardı. Zira gösterilen film, yıllardan beri maceralarını mecmualardan takibettikleri "Baytekin" e (Flash Gordon) aitti. "Baytekin Meçhul Diyarlarda", fantastik, çocukca maceralarıyle yeni yetişmekte olan bir neslin büyük coğunluğunu peşinden sürükleyebiliyordu. Onun ardından korkunç Çinli "Fu Mançu" nun maceraları ve daha başka serial'ler söküntü etti. Hollywood'un kenarda köşede tutunmuş görünen, aslında kıtanın film ihtiyacının büyük bir kısmını gideren üçüncü dördüncü derecede kumpanyaları, öteki dünyalarda, seyyarelerde geçen maceralar, yahut korkunç yaratıkların tüyler ürpertici hikâyeleriyle dünya piyasasının büyük bir kısmım tutuyordu. Fakat, denilebilir ki, İkinci Dünya Harbinin bitimine kadar, "Science - Fection" adı verilen bu filmler serial'leri aşıp hiçbir vakit normal hikâyeli filmler çerçevesine girmedi, kenar sinemaların malı olmaktan kurtulamadı.

Atom çağının sineması

Teknolojinin gelecekteki gelişmeleri üzerine ilim dışı, yarı - ilmî yahut da ilmî esaslara dayanıp hayal gücünü çalıştırmanın neticesi olarak meydana çıkan "Science - Fiction"-un sinemada yer alması, edebiyattaki gelişmesiyle paralel gider. Savaşın sona ermesinden beri, en yaygın roman nevilerinden olan polis romanları "Science - Fiction" un rekabetiyle karşılaştı. Sinemada da gangster filmleri, polis filmleri yanı sıra "Science - Fiction" filmleri yavaş yavaş serial'lerden ayrılıp normal uzunlukta filmler çerçevesinde işlenmeğe başladı. Atomun parçalanması, atom enerjisinin savaş silâhı ve enerji kaynağı olarak kullanılması, atom ve hidrojen bombaları denemeleri, radyoaktif ışınların canlılar üzerindeki tehlikeli, hatta korkunç tesirleri, bunların ileride yol açabileceği canlı varlıklar değişmesi, roketlerin gelişmesi, sun'î peyklerin hazırlanması, bir ara dünyayı saran "uçan daireler" isterisi, atom bilginlerinin muhtemel tehlikeler üzerine dikkati çekmeleri 1950 den bu yana sinemada gün geçtikçe çoğalan "Science - Fiction" denemelerine yol açtı. Üç buutlu filmlerle geniş perde için, bu çeşit maceraların oldukça çekici özellikler taşıması da "Science - Fiction" un 1953 ten sonra birden bire sinemada çoğalmasına sebep oldu.

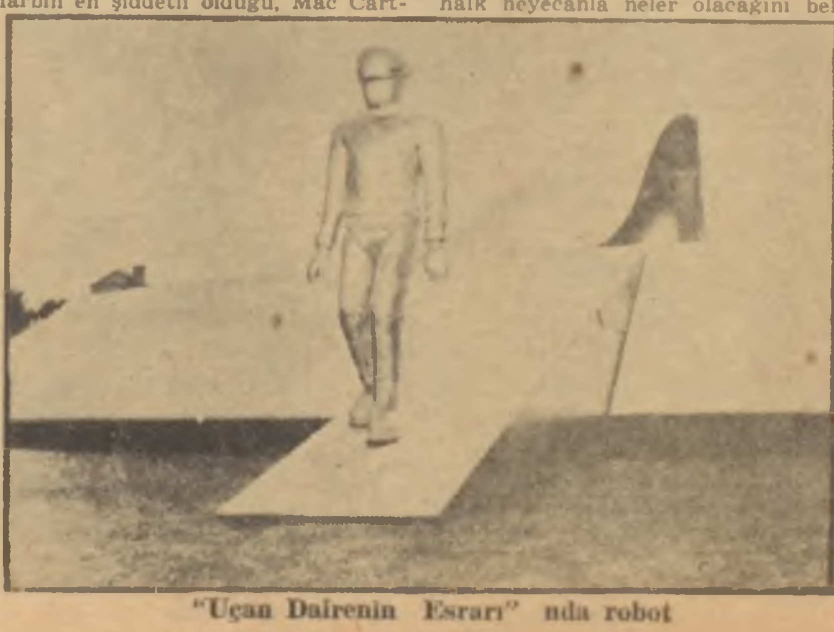
Aya seyahat

Sinemanın ilk "Science - Fiction"u hiç şüphesiz Georges Méliès'nin 1902'de çevirdiği 15 dakikalık "Le Voyage dans la Lune - Aya Seyahat'-i idi. Ondan ancak 48 yıl sonra, Universal - İnternational gibi büyük bir film şirketi "Destination Moon-Aya Doğru"yu programına alınca, Science - Fiction" da normal filmler arasına girdi. Bundan sonra, çoğu iki taraflı bir trafik - dünyadan seyyarelere, seyyarelerden dünyaya - üzerine kurulan hikâyeler ortaya çıktı.

"Kökü mazide olan âti.."

Science - Fiction" un esası gelecek üzerine nazariyeler kurmağa dayanıyordu ama, dikkatli bir göz onda bugünün birçok meselelerinin aksini görebilirdi. Dünya hadiseleri, dünya siyasetinin değişiklikleri, gelişmeleri bile bu filmlerde bazan şuurlu bazan da elde olmaksızın belli belirsiz bir şekilde yer alıyordu. Âdeta rüyalarla gerçek olaylar arasında sık sık raslanan bağlantılar gibi, "Science - Fiction" da bir çeşit rüya perdesi altında bugünün insanının meselelerini, "complex"lerini ortaya atıyordu. Eğer "Science - Fiction" filmlerinin büyük çoğunluğuna bakılırsa yer küresinde yaşıyanların, öteki seyyarelerde yaşıyanlar karşısında büyük bir aşağılık duygusu içinde olduklarına hükmetmek gerekirdi. Zira, bu filmlerin çoğunda, öteki seyyarelerden dünyaya gelenler korkunç kudrette insanlar olarak meydana çıkıyorlardı. Dünyadan seyyarelere gidenler, orada ya yaşıyan ya da yok olmuş büyük medeniyetin belirtileriyle karşılaşıyorlardı. Hattâ soğuk harbin, Mac Carthysm'in akislerini bile görmek mümkündü. Meselâ soğuk harbın en şiddetli olduğu, Mac Carthysm'in de alabildiğine yaygın olduğu bir sırada meydana getirilen "Red Planet Mars - Kızıl Seyyare Merih" in mevzuu böyleydi. Almanyanın mağlubiyetinden sonra ortadan kaybolan bir Nazi bilginin plânlarına dayanarak Amerikalı bir bilgin, Merihle radyo vasıtasiyle temasa geçiyordu. Nazi bilgini ise And dağlarındaki gizli bir lâboratuvarda, Rusların desteklemesiyle aynı işi yapmıya kalkışıyor, ama sadece iki taraf arasındaki radyo konuşmalarını zaptedebiliyordu. Sonra bunları Ruslara bildiriyordu - atom bombası casusluğu -. Amerikalı bilgin Merihte büyük bir medeniyet olduğunu, kömür, benzin, buhar, elektrik vs. enerjiler yerine atom enerjisinden faydalanıldığını öğreniyordu - öteki seyyareleri dünyaya üstün görmek -. Bu haber dünya borsalarında panik yaratıyor, bankalar kapanıyordu - başka seyyarelerdeki hâdiseleri yeryüzündeki ekonomiye dayanarak izah etmek -. Ruslar bu şaşkınlıktan faydalanmaya kalkışır. Fakat yeryüzünde tam bir karışıklık başlamak üzereyken Merihlilerin aynı zamanda bir hıristiyan toplum olduğu öğrenilir - din propagandası -. Bu durum, bütün yeryüzünde hıristiyanlığın yeniden kuvvetlenmesine yol açar - din propagandasına devam -. Rusyada dine bağlı köylüler ayaklanarak komünist rejimi devirir, yaşlı bir patriği başa geçirirler. İngiliz elçisi bu değişikliği kabul eder - en muhafazakâr siyasetin, değişikliği tasvibi - ...

Fakat aynı yıl çevrilen bir başka "Science - Fiction", "The Day teh Earth Stood Still - Uçan Dairenin Esrarı", hâdiseleri daha "liberal" bir görüşle ortaya koyuyordu. Robert Wise'ın bu filmin baş kahramanları başka bir seyyareden gelen, tamamiyle bu dünyanın insanı yapısında olan Klaatu ile onun robot muhafızı Gort idi. Uçan daireleriyle Washington'da bir parka inerlerken halk heyecanla neler olacağını bek-

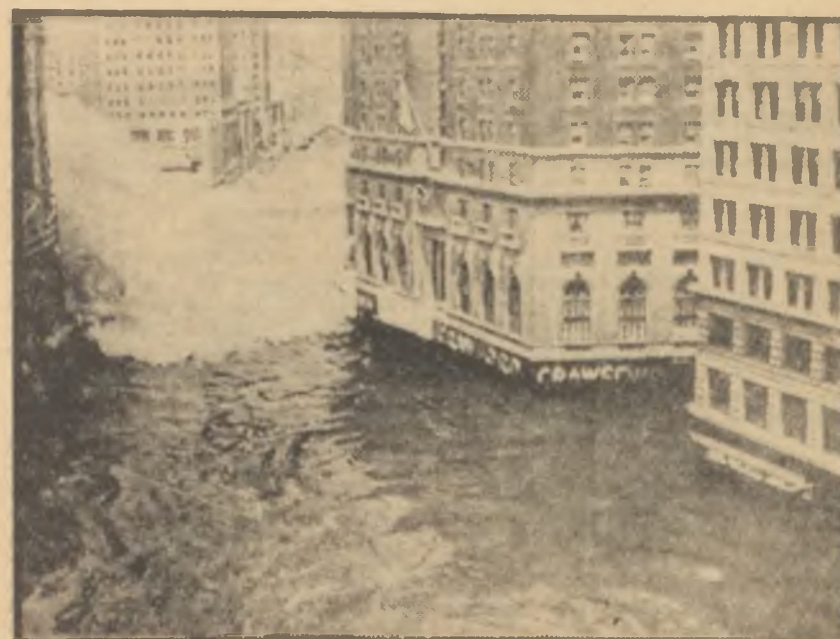

"Uçan Dairenin Esrarı" nda robot

Seyyarelerarası politikanın başlangıcı

liyor, ordu hücuma hazır vaziyette bekliyordu. Halbuki Klaatu, öbür seyyarelerin yeryüzüne yolladıkları bir elçi idi. Bir zamandan beri yer küresindeki insanların roket denemeleri yapmaları öteki seyyarelerin rahatını kaçırmaktaydı. Zira, öteki seyyarelerde savaş olmazdı, halbuki bu yer yüzü insanları pek savaşçıydılar. Klaatu, "sizin tanklarla, tüfeklerle, uçaklarla yaptığınız savaşlar, sizin iç işlerinizdir; bizi ilgilendirmez, ama roketlerinizle fezada da buna benzer işlere girişirseniz sizi yok ederiz" diyordu.

Robert Wise'ın bu ana mevzuu işlerken, "Kızıl Seyyare Merih" e göre Birleşmiş Milletler fikrine daha yakın bir yolda hareket ediyordu. Meselâ Klaatu, hiçbir vakit yalnız bir devletin temsilcisiyle görüşmeğe yanaşmıyordu, bütün milletler temsilcilerinin toplantıda hazır bulunmalarını istiyordu. Ama Birleşmiş Milletlerin böyle bir bütünlüğe henüz erişmediği, üstelik Birleşmiş Milletler içindekilerin de birbirleriyle pek geçinemediklerini öğrenince, bu sefer bütün dünyanın bilginlerine başvuruyordu.

"Dünyalar Çarpışınca"dan su baskını sahnesi

New York'un sonu...

Çekirdek silâhlarına hücum

Science - Fiction" ların dikkati çeken başka bir hususiyeti, atom ve hidrojen bombalarının patlatılması neticesinde meydana gelen radyoaktivitenin şimdiki ve gelecekteki tesirlerine geniş yer verilmesidir. Gerçi bu mevzu, ikinci üçüncü derecede birçok filmlerde, eski korku ve dehşet filmlerinin "Science - Fiction" kılığına bürünmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır: Radyoaktiv ışınlar bir canlı değişmesine sebep olur, bunun sonunda ortaya korkunç bir canavar çıkar. Film bu canavarın ortaya saldığı dehşeti ve canavarın yokedilmesini hikâye eder.

Bu mevzudaki en mühim iki filmin Amerika dışında ilk defa Japonyada çevrilmiş olması da dikkati çekicidir. Zira bilindiği gibi Japonya savaş silâhı olarak atom silâhım yiyen tek memleket, aynı zamanda sulh sırasında da yakınlarında atom ve hidrojen bombalarının tecrübe edildiği bir ülkedir. Bu bakımdan ikisi de Inoshiro Honda tarafından çevrilen "Gojira" ile "Jujin Yukiotoko - Yarı İnsan" birer korku ve dehşet filminden ve "Science - Fiction" dan çok, çekirdek bombalarına karşı tevcih edilen protestodur.

Zaten "Science - Fiction"lar eski serial'lerin ya da "Frankenstein" cinsinden filmlerin seviyesini aştıkları, işi ciddi yönden ele aldıkları zaman dünyanın bugünkü emniyetsiz, karışık, kitle isterisinin hüküm sürdüğü bulanık havasını, geleceğe olan emniyetsizliği, başka bir seyyarenin egemenliği altına girmek endişesini, insan kontrolu altından çıkan kuvvetlerin elinde yok olma korkusunu, daha iyimserceleri de "edebî sulh" ü, seyyareler arası politikayı ve anlaşmayı, şimdiye kadar bilinenlerin dışında kalan ve hepsinden büyük olan enerjilerin insanların hizmetine girmesini anlatmaktır. Fakat her iki halde de "Science - Fiction" ların bugünkü durumu, teknolojinin başlangıcındaki gelecekten ümitli insanına iyimserliğini aksettiren Jules Verne'in aksine, türlü kompleksler arasında çırpınan bugünkü insanın psiko - patolojik tezahürlerini ortaya koymaktadır.

"Kızıl Seyyare Merih" ten bir sahne

Science - Fiction'da soğuk harp!

S P O R

Seyahatlar

Yedi ve otuzyedi

Temmuz başında intişar eden bütün İsveç ve İtalya spor gazeteleri aynı haberleri verirlerken, bir takımın kazandığı başarıyı birlikte alkışlıyorlardı. Bu takım, henüz İsveç seyahatinden dönmeyen Beşiktaş değildi. Geçen yıl, kuzeyin şöhretli sağaçığı Kurt Hamrin'in Torino'da Juventus klubüne transfer etmesi dolayısıyla yapılan Juventusun bu seneki İsveç seyahati tam bir başarı ile kapanmıştı. İtalyanın siyah beyazlıları İsveçte 7 maç oynamışlar ve 37 gol atmışlardı. Juventus, ilk maçından itibaren artan bir alâka ile takip edilmiş, John Charles, Boniperti ve Sivori gibi yıldızlar hararetle alkışlanmışlardı. Böyle muhteşem bir futbol ziyafetinden hemen sonra İtalyanın siyah beyazı gürültülü uğurlama törenleri ile Stokholmden ayrılırken, kuzeyde pek tanınmayan başka bir siyah beyaz İsveçe giriyordu. Türkiye Federasyon kupası galibi Beşiktaş İsveçin muhtelif şehirlerinde maçlar yapacaktı. İtalya dokuzuncusu Juventusun 7 maçtaki 37 gollük skoru her siyah beyazlı takımın elde edeceği yekûn değildi. Bununla beraber Beşiktaşın renk kardeşi ile bazı rakkam benzerlikleri vardı. Federasyon kupası galibi, maçlarında ekseri yedi gol yiyor, iki maçını 7-2 ve 7-4 kaybediyor, birini 0-2 kazanıyordu. İtalya futbolu ile Türk futbolunu aynı hafta içinde seyreden İsveçliler bir noktayı açıkça görmüşlerdi: Torino'lular ne kadar ileri iseler, İstanbullular bir o kadar geriydiler.

Yanlış taktik

Bu maçı kaybetmemizin tek sebebi vardır. Türkiyede ligleri çoktan bitirdik. Formda değiliz. İşte bu kadar..." Beykoz futbol takımının Bulgaristan seyahati sırasında, C.D.N.A. maçını 0-6 kaybeden Sarı-Siyahlı ekibin umumi kaptanı Saadettin Arseven gazetecilere aynen böyle söylemişti. Beykoz, kuvvetli bir Bulgar takımına farklı kaybetmişti. Fakat Umumi Kaptanın bu mağlûbiyeti izah için gösterdiği sebep hiç de mantıki değildi. Öyle ya, Beykoz takımı liglerden sonra futbolu pek bırakmamıştı. Bir Kuzey Anadolu turnesine çıkmış, Bulgaristan seyahatini düşünerek idmanlarını devam ettirmişti. Halbuki Umumi Kaptan bunun tam aksini söylüyordu. Bizde, yabancı sahalardaki mağlûbiyetleri taraftarlara haklı göstermek için türlü sebepler bulmak, sadece Beykoz Umumi Kaptanının yaptığı iş değildi. Beşiktaşlılar İsveçte sertlikten, Fenerbahçeliler Fransada gece karanlığından, Beykozlular Varna'da küçük sahadan, bazıları güneş veya çamurdan, ekserisi hakemden ve seyirciden şikâyet ediyorlardı. Dış maçlarda "rakibimiz çok üstündü, kaybettik" diyenler seyrek görülüyordu. Hesapsız seyahatler ve bilinmeyen futbollarla yapılan temaslar, sonunda meydana çıkan ağır mağlûbiyetler yurda oldukları gibi duyurulmalıydı. O zaman hakiki neticeler anlaşılacak ve belki de, şimdiye kadar âdet olmayan bazı tedbirler düşünülecekti. Bu noktada bitaraf bir Basına düşen çok mühim vazifeler vardı.

Transfer

Sıfırlar artıyor

Varşova'da oynanan Türkiye - Polonya maçından sonra, Polonya tek seçicisi Albay Reymana "Birçok klâs defans adamı gördüm. Rus bekleri Titchenko ve Ogonkov, Macar müdafileri Budzansky ve Lantos'u seyrettim. Fakat Türk takımının 3 numaralı adamını bütün gördüklerimden ayrı tutuyorum. Bu, müthiş bir bektir" demişti. Hakikaten Varşova maçında Türk ekibinin 3 numaralı adamı, bu hafta transfer piyasasını alt üst eden hâdiseleri haklı çıkaracak kadar iyi bir oyun oynamıştı. Albay Reymana, Fenerbahçe sol beki Basri Dirimlilinin, transfer ayında rekorlar kırarak kontrat yapacağını acaba hiç düşünmüş müydü? Transfer ayının ilk günlerinde pek sakin giden piyasa, Galatasaraylı oyuncuların klüpleriyle mukavele yenilemelerinden sonra hararetlenmiş, Adaletin milli forveti M. Ali Hası bir kaç gün herkesi meşgul ettikten sonra, dikkatleri hiç ümit edilmeyen bir noktaya toplanmıştı. İkinci profesyonel kümeden Karagümrük müthiş rakamlar söylüyordu. Ancak ayın ortası geldiğinde bütün yük Kadıköy'ün omuzlarına binmiş ve kontratı biten dört Fenerbahçeli futbolcu ön plâna çıkmıştı. Sarı- Lâcivertin şöhretli kalecisi Selâhaddin Adalete girerken, Akgün ve Nedim yeniden Fenerbahçeyi seçiyorlar, fakat Basri idareciler ve gazetecilerin bütün araştırmalarına rağmen ortalarda görünmüyordu. Solbekin fiatı bir hayli yükselmiş ve 30 bin lirayı bulmuştu. Basri klüp değiştirdiği an bu meblâğ 60 bin lirayı aşıverecekti. Uzun süren takipler, Almanyadan yapılan cazip teklifler yanında Albay Reymana'nın müthiş 3 numarası gene Fenerbahçede kalıyordu. Her yıl gittikçe artan transfer bedelleri Basri ile resmi rekoruna ulaşmıştı. Bununla beraber Avrupa ile aramızda gene de bir "sıfır" farkı vardı. Albay Reymananın 3 numaramız ayarında görmediği futbolcuların değeri oralarda milyonlarla ölçülüyordu.

Atletizm

Mil'de yeni ufuklar

İngilterede intişar eden dünyanın en büyük spor mecmualarından "World Sports", Temmuz sayısının kapağına "Atletizmdeki Yeni Ümidimiz" diyerek genç bir İngiliz atletinin resmini koymuştu. Bu atlet sezona iyi bir formda giren bir "milci" idi. 25 yaşındaki Yorkshire'lı elektrik mühendisi George Derek Ibbotson, atletizme 1950 de başlamıştı. 3 ve 6 mil mesafelerinde İngiltere çapında

Beşiktaş Futbol Takımı

Kuzey ziyafeti...

Basri Dirimli

30 binlik bir çift ayak

şöhret yapmış ve 21 Mayıs 1955 de Gordon Pirie ile 2000 metrede yarışmış, bu koşusunda mil'i 4.08.8 de ka-

tederek mil mesafesi için nazarları üzerinde toplamıştı. Ibbotson'un 55-56 sezonlarında, A.A.A. şampiyonasında üç ve altı mildeki dereceleri yanında, Olimpiyad yılında İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri takımında yaptığı çalışmalar mühimdır. Olimpiyad 5000 metre yarışında kazandığı Bronz madalyadan sonra, Ağustosta, Chris Chataway'ı milde 3.59.4 ile uğrattığı malûbiyet genç atleti "millî 4 dakikanın altında koşanlar" listesine sokmuştu. İngiliz Atletizm kritikleri Ibbotson'dan artık "En iyi milci" olarak bahsedebiliyorlardı. Son sezonu elle tutulacak kadar iyi bir formla açan genç İngiliz Mayıs içinde Los Angeles'de yapılan ve "Asrın mil yarışı" olarak anılan müsabakada Avustralyalı Mervyn Lincoln'a 4.02.1 ile yenilmiş, fakat bir gece sonra Madestoda aynı atleti aynı mesafede geçerek revanşını almıştır. World Sports'un şöhretli atletizm yazarı Jack Crump's Ibbotson'u Temmuz kapağına alırken acaba neler düşünmüştü? White City'de yapılacak olan enternasyonal mil yarışında Ibbotson "bir şeyler" yapabilecek miydi? 20 Temmuz gecesi ajanslar atletizm âlemini heyecana boğan haberi verdikleri zaman, World Sports haklı olarak gurur duymuş olmalıydı. Çünkü George Derek Ibbotson, Olimpiyad 1500 galibi Irlandalı Ron Delaney, dünya 1500 metre rekortmeni Çek Stanislav Jungwirth ve takım arkadaşı Ken Wood'u geride bırakarak yarışı kazanmıştı. Fakat hâdise başka bakımdan büyük önem taşıyordu. Çünkü Ibbotson, bu koşusunda, Avustralyalı John Landy'nın 1954'de Finlandiyada tesis ettiği 3.58 lik mil rekorunu 3.57.2 ile kırmış ve şeref listesinde ilk yere ulaşmıştı. Tabori, Nielsen ve Don Bowden gibi kurt milcilerin bütün gayretlerine rağmen üç yıl kırılamayan rekor tarihe karışmıştı. Ibbotson'dan çok şey beklediklerini söylemekten çekinmeyen kritikler yanılmıyorlardı. Genç atlet de artık "Hedef, Kuts!" diyebiliyordu.

Boks

Hurricane ünvan peşinde

1956 yılının son günlerinde dünya boks çevrelerini en fazla meşgul eden hâdise ağır sıklet şampiyonluk maçıydı. Yarı ağır ünvanını elinde bulunduran Amerikalı zenci Archie Moore Rocky Marciano'nun çekilmesiyle boş kalan taht için Brooklyn'li zenci Floyd Patterson ile dövüşecekti. Boks tarihi yarı ağır titrinden sonra ağıra göz diken boksörlerin müthiş dayaklar yedikleri maçlarla doluydu. Nitekim Archie Moore da, daha önce Rocky'den berbat bir sopa yiyerek dersini almıştı. Fakat ağır sıklet ünvanı son derece çekiciydi. İhtiyar Moore şansını deniyecekti. Ancak 1952 Olimpiyadının amatör ağır şampiyonu Floyd Patterson 20

Derek Ibbotson

Uçan milci

yaşında ve çok kuvvetli bir boksördü. Genç zenci, usta rakibini beş ravund'da parçalamış ve boks tarihinin en genç ağır sıklet şampiyonu olmuştu. Daha sonra bir zenci gazetesi olan "Ebony"de "En genç şampiyon olmak beni korkutmuyor. Bu ünvanı kabil olduğu kadar elimde tutmağa çalışacağım" diyen Patterson, bir tek rakipten çekindiğini inkâr etmiyordu. Bu, Tommy "Hurricane" Jackson'du. Çabuk ve vurucu boksundan dolayı "Fırtına" ünvanını kazanan Jackson da bir siyahî idi. Ancak Archie Moore ile karşılaşmak için yaptığı baraj maçında Patterson'a ufak bir puan farkı ile yenilmişti. İşte Hurricane 29 Temmuz'da New York'da tekrar ve son şansını deniyordu. Dünya ağır sıklet ünvanının ortaya konduğu maç, ayın en mühim spor hâdisesi olarak gösterilebiliyordu. Çünkü rakipler denk kuvvette, genç ve iddialıydılar. 29 Temmuz maçı her halde hayli çekişmeli geçecek fakat ünvanı elinde bulunduran Brooklyn'li Floyd Patterson'un lehine kapanacaktı.

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab.. - İSTANBUL